

Ap.t. 4:32

CONCORDIA

4/2024

Lucas Cranach vanhempi: Lasarusen herättäminen (1558). Wikipedia.

VANHURSKAUTTAMINEN JA PÄÄSIÄINEN 3 Tom G. A. Hardt

Hannu Lehtonen – **Pääkirjoitus** 2 Ville Melanen – **Itämaan tietäjät ja juutalaisten kuningas** 12

C. F. W. Walther – **Olen kastettu** 16 Martin Chemnitz – **Tehkää tämä minun muistokseni** 17

Hannu Lehtonen – **Maria – Jumalan synnyttäjä** 18 Raimo Koski-Horni – **Voitonvirsi taivaassa. Ilmestyskirjan lukujen 18 ja 19 selitystä** 19

Carl Fr. Wislöff – **Onko oikein kutsua itseään luterilaiseksi** 26 Daniel Ebeling – **Antoisa kirja suuresta isästä** 26

Stefan Prätorius – **Kristuksen riemullisesta ylösnousemisesta** 29 Martti Luther – **Meidän**

tähtemme 35 Robert D. Preus – **Sanan ja Hengen yhtymys** 36

CONCORDIA

PÄÄKIRJOITUS * HANNU LEHTONEN

Toimintamme yksi olennainen osa on Concordia-piirit. Niitä toimii muun muassa Helsingissä, Lahdessa ja Seinäjoella tällä hetkellä ja lisäksi Turussa on alkamassa tällainen piiri. Concordia-piiri -toiminta alkoi jo 1980-luvulla pääkaupunkiseudulla. Piiri syntyi siitä ajatuksesta, että tällaista toimintamuotoa ei ollut ja että varsinkin teologian opiskelijoille se olisi hyvin tarpeellista.

Muistan että kun Seinäjoella aloitimme Concordia-piirin, joku oli tullut uteliaisuudesta paikalle odottaen tulevansa raamattupiiriin. Tästä ei kuitenkaan ole ollut tässä toimintamuodossa kysymys. Concordia-piirien keskeisenä ideana on keskittyä luterilaisiin tunnustuskirjoihin alustusten ja keskustelun avulla. Sekä alustuksissa että keskusteluissa Raamattuun kyllä viitataan monesti, mikä on tärkeää ja tunnustuskirjojemme oman olemuksen mukaista. Uskomme, että tunnustuskirjamme ovat oikeaa Raamatun selitystä.

Toimintaideassa on ollut paljon kantavuutta. Tällaiset piirit herättävät kiinnostusta, saavat uskollisia ystäviä ja voivat olla osallistujille hyvin antoisia. Uskon että tämä piiritoiminta on vienyt ja vie osallistujia syventymään pyhän Raamatun ja siihen perustuvan luterilaisen tunnustuksen syvällisiin opetuksiin. Luterilaiset tunnustukset ovat syntyneet varsin haastavissa olosuhteissa. Luther ja hänen seuraajansa tunnustivat uskonsa tietoisina siitä, että tämä tunnustus voi maksaa heille paljon. Mutta Pyhä Henki antoi heille rohkeutta Jumalan sanasta tunnustaa uskonsa maallisten valtiaidenkin edessä. Miten hyvin siihen sopikaan seuraava psalmin sana: **”En minä kuole, vaan elän ja julistan Herran töitä.”** (Ps. 118:17) Suokoon Herra meillekin samanlaista uskon rohkeutta!

Luterilaisissa tunnustuksissa ja vanhoissa luterilaisissa opettajissa tekee suuren vaikutuksen pyrkimys määritellä tarkasti käytettävät käsitteet ja asiat. Yksimielisyyden ohje on tunnustuskirjoissamme tässä suhteessa varmaan paras esimerkki. Meidän aikanamme monesti kaipaa tätä samaa pyrkimystä selkeyteen ja yksiselitteisyyteen samean moniselitteisyyden ja tulkintojen moninaisuuden sijasta.

Luterilaisten tunnustuskirjojemme yksi ihmeellinen piirre on myös se, että nämä tekstit voivat toimia ja toimivat myös puhtaasti hartauskirjallisuutena. Tiedän, että on ihmisiä, joille Jumalan armo on kirkastunut heidän lukiessaan tunnustuskirjoja. Se on mitä väkevin todistus siitä, että Jumalan Pyhä Henki sanoo aamenensa näihin kirjoituksiin.

VANHURSKAUTTAMINEN JA PÄÄSIÄINEN

Tutkimus subjektiivisesta ja objektiivisesta vanhurskauttamisesta
luterilaisessa teologiassa

Tom G. A. Hardt, TT (1934–1998)

”Resurrectio eius a mortuis est nostri justificatio per solam fidem.” (WA 39:2, 237, 25)

III.

C. F. W. Walther, Missouri-synodin perustaja, joka eli 1800-luvulla (1811–1887), liittyy erityisesti tässä artikkelissa käsiteltävään teologiseen aiheeseen. Perustamme Waltherin tutkimus- ja lausuntamme hänen pääsiäisaarnoihinsa (saarnat ensimmäisenä, toisena ja kolmantena pääsiäispäivänä sekä ensimmäisenä pääsiäisen jälkeisenä sunnuntaina) ja myös asiaan liittyvään materiaaliin Waltherin teologisessa aikakausjulkaisussa *Lehre und Wehre*, samoin kuin muihin aiheemme kannalta merkittävisiin dokumentteihin.

Ensimmäisenä huomiona on sanottava, että pääsiäisen ja vanhurskauttamisen välisen suhteen homileettisessa (saarnaopillinen) käsittelyssä ei Waltherilla näy mitään merkkiä asteittaisesta kehityksestä. Materiaalimme kat-

taa ajanjakson 1840–1886, ja kaikissa saarnoissa näyttää olevan sama opillinen selvyys. Jos koskaan oli uskonpuhdistusta edeltävän ”nuoren Lutherin” tavoin ”nuorta Waltheria”, hänestä ei ole jäänyt jälkeäkään. Jo vuonna 1840 tapaamme lauseen: ”Samoin kuin meitä rangaistiin yhdessä Kristuksen kuolemassa, samoin meidät on yhdessä päästetty synneistämme hänen ylösnousemuksessaan”.¹ Tällaisia lausuntoja, joita esiintyy Waltherin koko elämän ajalta, leimaa puheta- pa, joka on melkein patristinen (kirkkoisiin tai heidän kirjoituksiinsa liittyvä, suom. huom.) ja joka korostaa pääsiäisen erinomaisuutta ja tärkeyttä Waltherin silmissä.² Saarnassa vuodelta 1843, jossa hänellä on tekstinä Room. 4:25 (”joka on alttiiksi annettu meidän rikostemme tähden ja kuolleista herätetty meidän vanhurskauttamisemme tähden”), hän tekee tästä tekstistä perustan Kristuksen ylösnousemuksen tulkittamiselle synnin- päästöksemme. Tämä Raamatun koh-

1 C. F. W. Walther: Festklänge, Saint Louis 1892, p. 219 (Easterday 1840): ”wie wir in Christi Tod mit gestraft wurde, so sind wir in seiner Auferstehung von unseren Sünden auch wieder mit losgesprochen.“

2 Walther tukeutuu voimakkaasti varhaiskirkkoon kaikenlaisissa yksityiskohdissa, jotka korostavat pääsiäisen merkitystä, siten kuin ne esiintyvät liturgisissa tavoissa, kirkollisissa ilmenemismuodoissa ja kirkkoisien lausumissa; vrt. C. F. W. Walther: Amerikanisch Lutherische Epistel Postille ...Dritte Auflage, Saint Louis 1882 (?), p. 194: ”Wo ist die Zeit hin, in welcher man es für eine schwere Sünde achtete, das Osterfest in Trauer über seine Sünde hinzubringen?“ (”Missä on nyt se aika, jolloin pidettiin vakavana syntinä viettää pääsiäistä valittaen syntejään?”), p. 205 ff., Festklänge, p. 260: ”Gregor von Nazians nennt das Osterfest das Fest aller Feste“ (”Gregory of Nazianzus calls Easter the feast of feasts”). (”Gregorios Nasianzialainen kutsuu pääsiäistä juhlien juhlaaksi”).

ta esiintyy usein hänen myöhemmissä saarinoissaan.³ Vuonna 1844 näemme hänen käyttävän ilmausta, josta tuli hyvin tunnettu: ”Että Kristuksen ylösnousemus on täysin pätevä kaikkien ihmisten vanhurskauttaminen.”⁴ Hän sanoo myös: ”Hänessä me olemme korotetut, kirkastetut, vanhurskautetut.”⁵ Tällainen lausunto perustuu Kristuksen ylösnousemuksen sijaisuusluonteeseen. Se on yhtä merkittävä kuin se, että hän kuoli sijaisenaamme: ”Ristiinnaulitussa meidät rangaistiin, Ylösnousseessa me olemme siis lunastetut.”⁶ On jopa mahdollista sanoa, ”että ylösnousemuksessa itsessään on enemmän lohdutusta kuin hänen kuolemassaan”⁷, mikä perustuu kohtaan Room. 8:34: ”Kristus Jeesus on se, joka on kuollut, *onpa* vielä herätettykin.” Saarnassa vuodelta 1855 kuulemme Waltherin lausuvan osuvasti tiivistettynä hänen näkemyksensä siitä, miten pitkäperjantai ja pääsiäinen suhteutuvat toisiinsa, seuraavasti: ”Mitä *Poika* oli antanut *Isälle* Golgatalla, *Isä* nyt puutarhassa haudan luona antoi *maailmalle*.”⁸ Vuoden 1856 saarnassa hän opettaa pääsiäisen erinomaisuutta sanoilla, jotka saattavat yhä tietyllä tapaa loukata: ”Kun pääsiäisriemun herätysäänit ovat vaienneet, ei se useimmille kristityille mer-

kitse muuta kuin, että he ikään kuin olisivat heränneet suloisesti huumaannuttavasta unesta. He jättävät jälleen sikseen Kristuksen tyhjän haudan ja etsivät turvapaikkaa yksin Golgatan vuorelta pyhän ristin varjoista.” Monet pitivät Jeesuksen Kristuksen ylösnousemusta vain kauniina lisäyksenä, maailman Lunastajan pelastustekojen loistavana koristuksena, lunastuksen kruunun kallisarvoisena helmenä, mutta eivät itse kruununa. He eivät tiedä, mitä tehdä sen kanssa, miten käyttää sitä, miten saada siitä hyötyä heidän uskolleen, rakkaudelleen ja toivolleen. Heille on yhä arvoitus, miksi autuas apostoli kirjoittaa: ”Muista Jeesusta Kristusta, joka on kuolleista herätetty.”⁹ Se, että Waltherin on mahdollista puhua näin yllättävällä tavalla ja mennä näin pitkälle – että se saa Golgatan näyttämään vähemmän tärkeältä kuin pääsiäinen ja sisältää kritiikkiä puhdasoppisten kristittyjen keskuudessa tavallisesti esiintyvistä keskittymisistä ristiin – on ymmärrettävissä ainoastaan sen avulla, mikä seuraa: ”Silti, rakkaani, Jeesuksen Kristuksen ylösnousemus ei ole ainoastaan kaikkien ihmisten suurin ja lopullinen lohdutus, koska ennen sitä ei Kristuksen ristin ja kuoleman tuottama lohdutusta oltu ilmoitettu eikä teh-

3 Festklänge, p. 225.

4 Epistel Postille, p. 211: ”Dass die Auferstehung Christi die vollgültige Rechtfertigung aller Menschen sei.”

5 Id., p. 212: ”in ihm sind wir erhöht, wir verherrlicht, wir gerechtfertigt.”

6 Ib.: ”In dem Gekreuzigten waren wir gestraft, in dem Erstandenen sind daher auch wir erlöst...”

7 Ib.: ”dass in der Auferstehung selbst noch ein grösserer Trost liegt, als in seinem Tode...”

8 Festklänge, p. 248: ”Was der Sohn auf Golgatha dem Vater gegeben hatte, das gab nun der Vater ira Grabesgarten der Welt.”

9 Ib., p. 251: ”Sind die erweckenden Klänge des Osterjubels verklungen, so ist es selbst den meisten Christen nicht anders, als ob sie aus einem süß berauschenden Traume erwachen; sie verlassen wieder das leere Grab und suchen wieder ihre einzige Zuflucht auf dem Berge Golgatha unter dem Schatten des heiligen Kreuzes. Die Auferstehung Jesu Christi achten nicht wenige für nichts mehr, als für eine schöne Zugabe, für einen glanzvollen Schmuck der eigentlichen Heilthaten des Erlösers der Welt, für eine köstliche Perle in der Krone des Erlösungswerkes, nicht aber für diese Krone selbst. Sie wissen nicht, was sie damit anfangen, wie sie dieselbe gebrauchen und zu ihrem Glauben, Lieben und Hoffen anwenden sollen. Warum der heilige Apostel schreibt: 'Halt ira Gedächtnis Jesum Christ, der auferstanden ist von den Toten' das ist ihnen noch ein Räthsel.”

ty lohdutusta antavaksi, vaan koska se sisältää itsessään lohdutuksen, jota ei löydy mistään muusta lunastusteosta, ei edes Kristuksen kärsimyksestä ja kuolemasta. Harkitse vain seuraavaa ja olet pian samaa mieltä kanssani. Kärsimys ja kuolema olivat tarkkaan ottaen Kristuksen tekoja, mutta hänen ylösnousemuksensa sitä vastoin oli tarkkaan ottaen hänen taivaallisen Isänsä teko... Mutta tällä on mitä suurin ja lohdullisin merkitys... Jeesuksen Kristuksen kärsimys ja kuolema oli Jumalan Pojan katumus ja synnintunnustus koko Jumalasta luopuneen ihmiskunnan edestä, hänen ylösnousemuksensa oli sitä vastoin hänen taivaallisen Isänsä synninpäästö, joka sen jälkeen juhlallisesti ja tosiasiallisesti julistettiin Kristuksessa kaikille ihmisille, julkisesti taivaan ja maan edessä.”¹⁰ On huomattava, että Walther ei tyydy antamaan pääsiäiselle vain ilmoittavaa roolia, joka osoittaa ristin todellisen merkityksen. Hän korostaa sitä, että pääsiäinen esittää itse *itsensä* maailmalle.

Keskittyminen pääsiäiseen maailmaa kohtaan suuntautuvana tekona kuvaillaan samassa saarnassa seuraavasti: ”Ensiksi, hän sovitti kaikkien ihmisten

synnit antamalla Poikansa kärsimykseen ja kuolemaan. Kun tämä on tapahtunut, hän ei odota, kunnes me tulemme ja pyydämme hankittua armoa. Hän ei pidä tätä armoa sydämessään, vaan – että ihmisen osalta mitään muuta ei tarvittaisi kuin, että hän uskoo hänelle jo annettuun lahjaan – hän murtautuu läpi, herättää Sijaisemme kuolleista ja siten puhuu kaikille ihmisille: ... Minä olen jälleen teidän Isänne...”¹¹ ”Ihmisen ei nyt pidä ensin tehdä jotakin, että hänen syntinsä annettaisiin anteeksi. Hänen tulee ainoastaan uskoa, että se on jo tapahtunut, että Kristuksen ylösnousemuksessa hänen syntinsä on annettu hänelle anteeksi, että Jumalan armo ja pelastus on taattu hänelle. Aina kun evankeliumia saarnataan, kaste, synninpäästö ja ehtoollinen toimitetaan ja siunaus luetaan kirkossa, saarnaaja ainoastaan toistaa, mitä Jumala on jo tehnyt kaikille ihmisille Jeesuksen Kristuksen ylösnousemuksen kautta.”¹² Pääsiäinen maailmaa kohti yleisesti suuntautuvana tekona jatkuu ja toistetaan armonvälineissä, evankeliumin kaikissa muodoissa, jotka vaikutusvoimaisesti välittävät pääsiäisen lahjan yksittäisille ihmisille.

10 Id., p. 255 f.: ”Doch meine Lieben, die Auferstehung JEsu Christi ist nicht nur darum aller Menschen höchster und letzter Trost, weil erst die den in Christi Kreuz und Tod liegenden Trost geöffnet und so beides tröstlich gemacht hat, sondern weil sie auch selbst einen Trost in sich enthält, der in keinem andern Werk der Erlösung, selbst in Christi Leiden und Sterben nicht zu finden ist. Bedenket nun Folgendes, und ihr werdet mir bald Recht geben. Während das Leiden und Sterben recht eigentlich Christi Werk war, so war hingegen seine Auferstehung eigentlich seines himmlischen Vaters Werk... Das ist aber von der höchsten und tröstlichsten Wichtigkeit... Während das Leiden und Sterben JEsu Christi die Busse und Beichte des Sohnes Gottes war für die ganze abgefallene Menschheit, so war hingegen seine Auferstehung des himmlischen Vaters darauf allen Menschen in Christo nun öffentlich vor Himmel und Erde feierlich und tatsächlich erteilte Absolution.“

11 Id., p. 256 f.: ”Erst tilgt er durch die Hingabe seines Sohnes in Leiden und Tod aller Menschen Sünde, und nachdem dies geschehen ist, so wartet er nun nicht, bis wir kommen und um die erworbene Gnade bitten, behält nun diese Gnade nicht in seinem Herzen, sondern, damit von Seiten des Menschen nichts nötig sei, als dass er an eine ihm schon geschenkte Gnade glaube, bricht er nun heraus, erweckt unseren Stellvertreter von den Toten und spricht damit zu allen Menschen: ... ich bin wieder euer Vater...”

12 Id., p. 258: ”Denn nun soll der Mensch nicht erst machen, dass etwas geschehe, dass ihm nämlich seine Sünden vergeben werden, sondern glauben, dass das schon geschehen ist, dass ihm nämlich in der Auferweckung Christi schon seine Sünde vergeben, die Gnade Gottes und die Seligmachung zugesprochen sind. So oft nun einem Menschen das Evangelium gepredigt, die Taufe, die Absolution und das heilige Abendmahl erteilt und der Segen in der Kirche über ihn gesprochen wird, so oft wiederholt nun der Prediger, was Gott schon durch die Auferstehung JEsu Christi an allen Menschen, also auch an ihm, gethan hat.“

Walther perustelee esitystään pääsiäisen evankeliumista viittaamalla sellaisiin pyhien Kirjoitusten kohtiin, joissa Jeesusta kutsutaan Messiaaksi. Saarnassaan vuonna 1851 Walther sanoo: ”Jumalan Pojan ylösnousemus..., oli siten sopimukseen liittyvä velvoitus Isän osalta. Tästä syystä Pietari huutaa ensimmäisessä helluntaijuhlassa kuulijoilleen: ’Varmasti tietäköön siis koko Israelin huone, että Jumala on hänet Herraksi ja Kristukseksi tehnyt, tämän Jeesuksen, jonka te ristiinnaulitsitte.’”¹³ Kristuksen korotus tekee hänet Vapautajaksi; sovitettuaan synnin Poika on oikeutettu ylösnousemukseensa sijais-tekona. Vuoden 1886 saarnassa Walther viittaa kohtaan Matt. 28:18–19: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni... Hän kommentoi: ”Mitä Kristus tarkoittaa kaikella tällä, erityisesti tällä lyhyellä ilmauksella ”menkää siis”? Ilmeisesti sitä, että hän on haudastaan tuonut esille syntien anteeksi-antamisen ja siten vanhurskauden, elämän ja pelastuksen kaikille ihmisille, jota kaikkien apostolien tulee hänen ylösnousemuksensa nojalla jakaa julistamalla evankeliumia.”¹⁴ Kristukselle annettu valta on hänen korotuksen- sa, joka merkitsee samaa kuin hänen

vanhurskauttamisensa. Tämä sijaisvanhurskaus on peruste mennä kaikkialle maailmaan armonvälineillä, jotka vaikutusvoimaisesti jakavat yksittäisille ihmisille sen, mitä pääsiäistapahtumiin sisältyy.

Waltherin saarnojen lyhyen tutkimuksen antamaa kuvaa voidaan tukea muulla materiaalilla. Vuonna 1860 Walther toimi kirkkonsa kirkolliskokouksen puheenjohtajana. Tässä kokouksessa syntyi opillinen keskustelu, joka koski useita teesejä ”Synninpäästön ja vanhurskauttamisen välisestä läheisestä suhteesta”.¹⁵ Julkaistu pöytäkirja antaa epäilyksettä selvän kuvan niistä näkemyksistä, joista Walther toivoi pidettävän kiinni hänelle uskotussa kirkossa. Keskusteluissa viitattiin siihen seikkaan, että Missouri-synodissa oli aina saarnattu, että: ”*Ylösnousemuksen välityksellä kuolleista Jumala on päästänyt koko maailman synneistä, ts. vapauttanut sen synnistä*”. Jos nyt maailma on jo päästetty ja vapautettu synnistä, niin mitä sitten on synninpäästö tai evankeliumin saarna kirkossa? Onko sekin vapauttaminen vai pelkästään ilmoitus jo tapahtuneesta vapauttamisesta? Vastaus: ... juuri evankeliumin kautta tapahtuu sen välittäminen, mitä Jumalan sydämessä on ... julistus, joka todella tuo ja antaa anteeksi-antamisen...

13 Id., p. 265: ”Die Auferweckung des Sohnes Gottes, ... war daher die Erfüllung der Vertragsverbindung von Seiten des Vaters, daher denn Petrus am ersten Pfingstfest allen seinen Zuhörern zuruft: ‘So wisse nun das ganze Haus Israel gewiss, dass Gott diesen Jesum, den ihr gekreuziget habt, zu einem Herrn und Christ gemacht hat.’”

14 C. F. W. Walther: Licht des Lebens. Ein Jahrgang von Evangelien-Predigten aus dem Nachlass des seligen D. Carl Ferdinand Wilhelm Walther, St. Louis 1905, p. 306: ”Was zeigt nun aber Christus mit diesem allen an, insonderheit mit dem Wörtlein: ‘Darum gehet hin’? Offenbar dieses, dass er aus seinem Grabe für alle Menschen Vergebung der Sünden und damit Gerechtigkeit, Leben und Seligkeit hervorgebracht habe, welches alles die Apostel nun kraft seiner Auferstehung durch die Verkündigung des Evangeliums unter alle Menschen austheilen sollten.”

15 ”UEber den innigen Zusammenhang der Lehre von der Absolution mit der von der Rechtfertigung“ in ”Zehnter Synodal-Bericht der Allgemeinen Deutschen Evang.-Luth. Synode von Missouri, Ohio u.a. Staaten vom Jahre 1860,” St. Louis, Mo., 1861, p. 34 ff. Näiden teesien on sanottu olevan pastori Th. J. Brohmin laatimia; cfr. Grace for Grace. A Brief History of the Norwegian Synod, Mankato, Minn., 1943, p. 156.

*Evangeliumissa oleva synninpäästö ei ole mitään muuta kuin sen tosiasiallisen synninpäästön toistaminen, joka on jo tapahtunut Jeesuksen Kristuksen ylösnousemuksessa kuolleista.*¹⁶ Pöytäkirjassa sanotaan myös: ”Ei tule sekoittaa sitä, mitä Kristus on tehnyt ja sitä mitä hänelle on tapahtunut. Hänen kärsimyksensä, kuolemansa ja ylösnousemuksensa (*Auferstehen*) ei ollut synninpäästö, mutta hänen kuolleista herättämisenä (*Auferweckung*) epäilemättä oli.” Saarnamme ja synninpäästömme eivät niiden moraalisen vaikutuksen mukaan ole mitään muuta kuin se, mitä Jumala oli tehnyt Kristukselle. Ainoastaan siinä on ero, että Jumala herättämällä Poikansa on päästänyt *ko-ko maailman* synneistä, mutta me päästämme ainoastaan *yksittäisiä henkilöitä*; esimerkiksi saarnaajat päästävät vain seurakuntansa... Meidän synninpäästömme ei ole mitään muuta kuin Jumalan teon toistamista, kun hän herätti Kristuksen.¹⁷ Korostamalla *Isän toimesta* tapahtuneen Pojan herättämisen passiivista ominaislaatua, alleviivataan pääsiäistapahtumien sanomaluonnetta. Tämä sanomaluonne tekee myös mahdolliseksi pitää kiinni siitä, että nä-

kyvä tai tosiasiallinen Pojan herättämisen sana on sama kuin saarnatuolista tai rippituolissa tai muissa armonvälineissä kuuluva sana. Sanassa ja sakramenteissa on yhtä paljon voimaa kuin Heran herättämisessä oli.

Edellä lainattu materiaali käännettiin norjaksi. Se aiheutti Yhdysvalloissa kiistoja Pohjoismaista kotoisin olevien pappien parissa, kun (etupäässä) Augustana-synodin ruotsalaiset pastorit torjuivat sen sisällön. Vuonna 1871 Walther julkaisi *Lehre und Wehre* -aikakauslehdessään artikkelin, joka oli alunperin ilmestynyt norjankielisessä lehdessä. Siinä puolustettiin missourilaista pääsiäisen ja vanhurskauttamisen teologiaa ja pidettiin kiinni vuoden 1860 teesien sisällöstä. Meillä on epäilemättä oikeus katsoa, että tämä artikkelin uudelleen julkaiseminen osoittaa Waltherin hyväksyvän sen täysin. Siinä sanotaan: ”Emme sano, että on välttämätöntä aina käyttää ilmausta ’maailma on vanhurskautettu Kristuksessa’ ... sillä me tiedämme erittäin hyvin, että tämä uskonkoh- ta voidaan selittää ja esittää toisilla sanoilla täydellisesti ja oikein.¹⁸ Artikkelin päämäärä on hyvin maltillinen:

16 Id., p. 42: ”Durch die Auferweckung von den Todten hat Gott die ganze Welt absolviert, d. h., von Sunden losgemacht; wenn hier- nach die Welt bereits längst absolviert und von Sunden losgemacht ist, was ist denn die Absolution oder Predigt des Evangeliums in der Kirche? Ist sie auch ein Losmachen, oder bloss eine Verkündigung der schon geschehenen Losmachung? Antwort: ... eben durch das Evangelium geschieht das Bringen dessen, was in Gottes Herzen ist... eine solche Verkündigung, die die Vergebung wirklich bringt und giebt ... die Absolution im Evangelio ist nichts anderes, als eine Wiederholung der tatsächlichen Absolution, die bereits geschehen ist durch die Auferweckung Jesu Christi von den Todten.“

17 Id., p. 46: ”Es darf nicht verwechselt werden, was Christus gethan hat, und was an Christo geschehen ist. Sein Leiden, Sterben und Auferstehen war keine Absolution wohl aber seine Auferweckung von den Todten. Unsere Predigt und Absolution ist der moralischen Wirkung nach nichts anderes, als was Gott an Christo gethan hat; der Unterschied besteht nur darin, dass Gott durch die Auferweckung seines Sohnes die ganze Welt absolviert hat, wir aber nur Einzelne, Prediger z. B. nur ihre Gemeinden absolvieren ... Unsere Absolution ist nichts anderes als eine Wiederholung des Actes Gottes in der Auferweckung Christi.“

18 ”Ein Streit unter Lutheranern fiber Rechtfertigung und Absolution. (UEbersetzt aus dem Lutheran Standard von C.)“ in *Lehre und Wehre*, 1871, p. 147 f.: ”Wir sagen nicht, dass einer notwendiger Weise immer den Ausdruck brauchen müsse: ’die Welt ist in Christo gerechtfertigt’ ... denn wir wissen sehr wohl, dass dieser Artikel des Glaubens auch mit anderen Worten vollständig und korrekt erklärt und vorgetragen werden kann.“ Waltherin käännös perustuu alkuperäisen norjankielisen artikkelin englanninkieliseen käännöseen. Artikkelin uudelleenjulkaisu: *Lehre und Wehre*, 1905, p. 390 ff.

saada selville ”onko totta, että kirkollinen kielenkäyttö ei salli puhua maailman vanhurskauttamisesta Kristuksessa”. Sellaisen termien käytön oikeutus osoitetaan vähintäänkin mahdollisena lainauksilla *muun muassa* Johannes Gerhardilta (”päästi meidät synneistä hänessä”), Gottfried Oleariukselta (”vanhurskautettu yhdessä hänen kanssaan Jumalan tuomioistuimen edessä”) ja Johann Jakob Rambachilta (”että hänen persoonassaan koko ihmiskunta vanhurskautettiin ja päästettiin synnistä ja kirouksesta”).¹⁹ Ilmausta ”maailman vanhurskauttaminen Kristuksessa” vastaan ei siten voida periaatteessa kohdistaa vastaväitteitä. Muuta artikkelissa ei väitetä. Silti on osoitettu, että Waltherin teologian ja ilmaisutavan tausta on vuosisatoja pitkässä oppijatkumossa luterilaisessa kirkossa. Walther ei ole uuden keksijä sen paremmin muodollisessa kuin materiaalisessa suhteessa. On myös mielenkiintoista panna merkille, että tämä artikkeli toistaa saman tulokinnan Room. 5:19:sta, jota oli aikoinaan käytetty Huberia vastaan: ”Molemmilla teoilla (Aadamin ja Kristuk-

sen) on yhtä yleinen merkitys ja pätevyys. Mutta samoin kuin kaikkia ihmisiä ei tuomita henkilökohtaisesti, vaikka ’yhden ihmisen lankeemus on koitunut kaikille ihmisille kadotukseksi,’ samoin kaikki ihmiset eivät todellisesti ja henkilökohtaisesti tule vanhurskautetuiksi, vaikka vanhurskauttamisen on Kristuksen teon välityksellä tullut ’kaikkein ihmisten päälle’ (Biblia, suom. huom.).²⁰

Toinen Waltherin pääsiäis- ja vanhurskauttamisteologiaan liittyvä laajalti tunnettu ilmaisu on ”objektiivinen vanhurskauttaminen” vs. ”subjektiivinen vanhurskauttaminen”. On tutkittu, milloin Walther tai muut ensimmäisen kerän käyttivät tätä käsitteistöä.²¹ Sikäli kuin tutkimukset tätä artikkelia varten sallivat meidän nähdä, näyttää siltä, että Walther tuli tuntemaan nämä termit erään Saksassa vuonna 1867 julkaistun teologisen tutkielman välityksellä. Walther julkaisi tämän tutkielman samana vuonna *Lehre und Wehre* -lehdesään. Sen voidaan sanoa tuovan selkeyttä näiden sanojen alkuperäiseen merkitykseen.²² Tämä tutkielma puhuu ”ihmisen vanhurskauttamisesta Jumalan

19 Id., p. 150: ”ob es wahr ist, dass die Kirchensprache nicht erlaubt, von der Rechtfertigung der Welt in Christo zu sprechen.“; p. 149 f.: ”Joh. Gerhard ... in ihm auch uns absolvirt“; ”Gottfried Olearius ... samt ihm im Gerichte Gottes gerecht fertigt“; ”Joh. Jac. Rambach ... dass in seiner Person auch das ganze menschliche Geschlecht gerechtfertigt und von der Sünde und dem Fluch absolvirt wurde.“

20 Id., p. 148: ”Beide Werk [Adams bzw. Christi] hat eine gleich allgemeine Bedeutung und Geltung. Aber wie nicht alle Menschen persönlich verdammend werden, obgleich die ’Verdammnis über alle Menschen gekommen ist,’ so werden auch nicht alle wirklich und persönlich gerechtfertigt, obgleich die Rechtfertigung durch Christi Werk ’über alle gekommen ist.’...“

21 E. Reim: ”A History of the Term ’Objective justification’ “ in *Quartalschrift, Theological Quarterly*, April 1955, p. 83 f., kiinnittää huomiota siihen, että Walther käytti näitä termejä vuonna 1880: ”Tämän kauemmas en ole kyennyt jäljittämään termimme käyttöä.” Reim myöntää kuitenkin, että tuohon aikaan nämä ilmaukset olivat jo ”tuttuja ja hyväksyttyjä termejä”. Walther viittasi tässä yhteydessä näihin sanoihin ”oppineiden kielenkäytönä” (”wie die Gelehrten reden”).

22 H. Messerschmidt: ”Die christliche Lehre von der Rechtfertigung vor Gott in ihrer hohen Bedeutung für das sittliche Leben“ in *Zeitschrift für die gesammte lutherische Theologie und Kirche*, begründet durch Dr. A. G. Rudelbach und Dr. H. E. F. Guericke, fortgeführt von Dr. Fr. Delitzsch und Dr. H. E. F. Guericke, Erstes Quartalheft 1867, pp. 63-76. It is reprinted as ”Die Lehre von der Rechtfertigung“ in *Lehre und Wehre*, 1867, pp. 76-86. Walther jättää – tilanpuutteen takia – ensimmäisen sivun Messerschmidtin artikkelista, joka esitellään seuraavilla arvostavilla sanoilla: ”Wir theilen diesen Aufsatz von H. Messerschmidt aus dem ersten Quartalheft der Guericke’schen ’Zeitschrift’ 1867, mit, weil er gewiss von jedem wahren Lutheraner mit Freuden gelesen werden wird.“ id., p. 76. (”Välitämme tämän kirjoituksen ... koska jokainen todellinen luterilainen lukee sen iloitien.”)

edessä sekä objektiivisessa että subjektiivisessa merkityksessä”. Objektiivinen vanhurskauttaminen vaikuttaa ”ihmiskuntaan kollektiivina (*Gesamtheit*), jossa yksilöt eivät ole erikseen olemassaolevia vaan kokonaisuuteen kuuluvia osia, samoin kuin yleisesti yksilöiden itsenäisyys ja erillisuus on hyvin suhteellista ja yksilöt kuuluvat joka tapauksessa koko organismin elimilliseen yhteyteen.”²³ Ihmiskunta on tässä merkityksessä vanhurskautettu Kristuksen pelastavan kuoleman välityksellä. Pääsiäistä ei mainita tässä yhteydessä, johon Walther ei ehkä ole kiinnittänyt huomiota, koska korostus ei ole pitkäperjantai vs. pääsiäinen vaan lunastus vs. sen soveltaminen. ”Subjektiivista vanhurskauttamista” kuvaillaan seuraavasti: ”Ilman tätä (objektiivista vanhurskauttamista) ei yksittäisen ihmisen vanhurskauttamista voisi olla olemassa. Edellinen on järkkymätön perusta, jonka välityksellä *subjektiivinen vanhurskauttaminen* on tullut mahdolliseksi ja josta se on riippuvainen. Jonkin henkilön vanhurskauttaminen (*Die Rechtfertigung des Subjectes*) on Jumalan toimi, jonka välityksellä hän kumoaa ihmiselle synnin tähden annetun tuomion ja päästää hänet synnistä antaen hänelle Kristuksen ansiot.”²⁴ ”Subjektiivinen vanhurskauttaminen” on siten alun alkujaan käsite, joka selvästi välttää kaikesta huberilaisuudesta. Se merkitsee to-

dellista siirtymistä vihan tilasta armon tilaan Jumalan tekona. Objektiivinen vanhurskauttaminen ei ota subjektiiviselta vanhurskauttamiselta pois sen objektiivista reaalisuutta. On mahdollista, että näitä termejä voidaan käyttää väärin siihen suuntaan ja näiden termien käytön asianmukaisuudesta voidaan aina käydä keskustelua. Näyttää silti, että voidaan varmuudella todeta näiden sanojen takana olevien todellisuuksien perustuvan hyvin raamatulliseen, luterilaiseen teologiaan ja että nämä sanat oli alunperin tarkoitettu välttämään näitä todellisuuksia.

Olenaiset erot Waltherin ja Huberin opeissa yleisestä vanhurskauttamisesta voidaan tiivistää seuraavasti: ensiksi, emme kohta Waltherin teologiassa vähäisintäkään viitettä siitä, että Jumala oman olemuksensa tähden ei voisi tuntea mitään lain ja evankeliumin välistä ristiriitaista jännitettä. Walther ei missään kohdassa viittaa siihen, että epäuskoinen ei enää ole Jumalan vihan alla tai että tarvitaan toinen tuomio, että epäuskoiselta otettaisiin pois hänen ensimmäinen, yleinen vanhurskauttamisensa. Niinkin varhain kuin vuonna 1846 Walther sanoo eräässä saarnassaan: ”Tämä on näet totta: kaikki riippuu tässä uskosta. Lailla, synnillä, kuolemalla ja helvetillä on yhä valta siihen, joka ei uskon kautta sovelta itseensä Kristuksen voittoa hänen ylös-

23 Lehre und Wehre, 1867, p. 77 (= Zeitschrift... , p. 65): ”eine Rechtfertigung des Menschen vor Gott sowohl im objectiven als im subjectiven Sinne“; ”Das menschliche Geschlecht als eine Gesamtheit, in welcher die einzelnen Individuen nicht für sich stehend, sondern der Totalität inhärierende Theile sind, wie denn überhaupt die Selbständigkeit und Abgeschlossenheit der Individuen nur eine sehr relative ist, und die Einzelnen jedenfalls in der Lebenseinheit des ganzen Organismus mitbetheiligt werden.“

24 Id., p. 78 (Zeitschrift... , p. 66): ”Ohne dieses Faktum könnte es für den Einzelnen gar keine Rechtfertigung geben; dasselbe ist der unumstößliche Grund, auf welchem die subjective Rechtfertigung möglich ist und beruht. Die Rechtfertigung des Subjectes ist nämlich derjenige Act Gottes, durch welchen er das Strafurtheil, welches über den Menschen um seiner Sünde willen verhängt ist, aufhebt und den Menschen von seiner Sünde losspricht, indem er ihm Christi Verdienst zuspricht.“

nousemuksessaan. Hän ei koe tästä voitosta mitään voimaa ja iloa. Kristus on hänelle yhä haudassaan.²⁵ Näin Walther säilyttää Joh. 3:36:n totuuden: ”Jumalan viha pysyy hänen päällensä.” Kaikki Waltherin lausumat pääsiäisestä ja vanhurskauttamisesta on ymmärrettävä tämän kehyksen sisällä.

Toinen kohta, jossa he eroavat toisistaan on se, että Huberille maailman vanhurskauttaminen liittyy ainoastaan sovituksen vaikuttamaan muutokseen Jumalassa, mutta Waltherille Jumalan ulkonaiseen aktiin – Isä herätti Poikansa kääntäen sen kohti maailmaa. Huberille sovitus ja yleinen vanhurskauttaminen ovat yksi akti, Waltherille ne ovat kaksi eri aktia.

Tämä johtaa meidät kolmanteen kohtaan, johon edelliset kohdat konkreettisesti tiivistyvät: armonvälineisiin asennoituminen. Huberille armonvälineet eivät vaikuta todellista vanhurskauttamista vaan sen sijaan viittaavat ainoaan olemassaolevaan vanhurskauttamiseen. Waltherille synninpäästö tai evanke-

liumi on juuri pääsiäistapahtumien toisto, niissä on sama voima kuin Kristuksen ylösnousemuksella. Sen, että Jumalan teko Kristuksessa ja uskovassa on sama, ei tule mitenkään ajatella olevan sama kuin Huberin ”yksi akti”²⁶ Huberin yksi akti tyhjensi armonvälineet; Waltherin (sama akti, suom. huom.) täyttää ne voimalla, joka oikeuttaa rippi-isän ripissä kysymään ripittäytyjältä kysymyksen, joka löytyy Lutherin Vähästä katekismuksesta: ”Uskotko, että minun anteeksiantamukseni on Jumalan anteeksiantamus?”²⁷

Sillä on merkitystä, että Walther oli hyvin tietoinen Huberin teologiasta ja sen vaaroista. Walther lisäsi Baierin *Compendium Theologiae Positivae* -laitokseensa sivun, jossa on huberilaisen kiistan kannalta hyvin relevanttia materiaalia. Se käsittelee mahdolltomuutta sanoa, että koko ihmiskunta on saanut (has received, engl.) syntien anteeksiantamuksen, viitaten Joh. 3:36: ”Jumalan viha pysyy hänen päällensä”. Dogmatiikan professorina Walther on

25 C. F. W. Walther: Predigtentwürfe und nicht ganz ausgeführte Predigten und Casualreden von Dr. C. F. W. Walther. Aus seinem schriftlichen Nachlass gesammelt. St. Louis, Mo., 1891, p. 93: ”Denn das ist freilich wahr: am Glauben liegt hierbei alles. Wer sich den Sieg Christi in seiner Auferstehung nicht im Glauben zueignet, fiber den hat noch Gesetz, Sünde, Tod und Hölle Macht; der empfindet auch von diesem Sieg keine Kraft, keine Freude, für den liegt Christus noch im Grabe.”

26 Waltherin kuoleman jälkeen vuonna 1889 G. Stöckhardt artikkelissa ”Noch ein Wort fiber die Rechtfertigung”, Lehre und Wehre, 1889, p. 201 ff., käytti käsitettä ’actus simplex’, mutta sillä tavalla, että se tukee eikä millään lailla kiellä armonvälineiden vaikuttavuutta: ”Aber in Wahrheit ist das, was wir uns nur als einen zusammengesetzten Act vorstellen können, als beständige Wiederholung derselben Handlung, ein actus simplex. Das ist in Gott Ein continuum, Ein Gedanke, Eine Anschauung, welche durch die Zeit nicht zerstückt und geteilt wird, dass er uns in Christo für fromm und gerecht hält. Wenn wir auf dem Menschen sehen, der in der Zeit lebt, die Stellung des Menschen zu Gott müssen wir freilich einen Unterschied machen. Da Gott in Christo die Welt mit sich selbst versöhnte, hat er uns sammt der Welt von Sünden losgesprochen, hat er uns gerechtfertigt, ehe wir waren und lebten. Gleichsam als ideale Personen, die nur in Gottes Gedanken existieren, waren wir da gerechtfertigt. In concreto wird dann der einzelne Mensch, der auf Erden lebt, da er dem Evangelium glaubt, actu ein Kind Gottes.“ (”Se, mitä me voimme kuvitella mielessämme ainoastaan yhdistettynä tekona, saman teon jatkuvana toistamisena, on täsmällisesti ottaen todellisuudessa actus simplex. Se, että Jumala pitää meitä heikkoina ja vanhurskaina Kristuksessa, on todellisuudessa Jumalassa yksi jatkumo, yksi ajatus, yksi näkemys, jota ei voi rikkoa ja jakaa ajallisesti. Kun katsotaan ihmistä, joka elää ajassa, ihmisen asemaa Jumalan suhteen, on myönnettävä, että meidän on tehtävä ero. Kun Jumala sovittoi mailman itsensä kanssa, hän on päästänyt meidät yhdessä mailman kanssa synnistä, hän on vanhurskauttanut meidät, ennen kuin me olimme olemassa ja elimme. Ideaalisina persoonina, jotka olivat olemassa ainoastaan Jumalan ajatuksissa, meidät jo vanhurskautettiin. Konkreettisesti yksittäinen ihminen, joka elää maan päällä, tulee käytännössä (in actu) Jumalan lapseksi uskoessaan evankeliumin. Myös Walther itse puolusti koko elinaikansa ”yhtä aktia”; cfr. Reim, op. cit., p. 84.

27 BS 519, 16 f.: ”Gläubst Du auch, dass meine Vergebung Gottes Vergebung sei?”; The Book of Concord, ed. Tappert, p. 351.

siis vakavasti varoittanut opiskelijoita huberilaisista harhoista.²⁸ Toimiesaan virassaan Jumalan sanan saarnaajana hän on epäilemättä johtanut seura-

kuntalaisiaan yhtä turvallisia teitä. Tuville sukupolvillekin hänen esityksellään vanhurskauttamisen ja pääsiäisen välisestä suhteesta on pysyvä arvo.

28 J. G. Baier: *Compendium ...*, p. 286. R. Söderlund on käsitellyt kysymystä Waltherin suhteesta Huberiin artikkelissaan ”Läran om den universella rätfärdiggörelsen i teologihistorisk belysning” (”Oppi yleisestä vanhurskauttamisesta teologian historian valossa”), *Svensk Teologisk Kvartalsidskrift*, 1979, pp. 114-129. Söderlund tekee eron yleisen vanhurskauttamisen välillä, joka jättää tilaa yksityisen henkilön vanhurskauttamiselle todellisuutta Jumalan tekona ja joka on sallittu puhdasoppisessa luterilaisessa teologiassa sekä toisentyypisen yleisen vanhurskauttamisen välillä, joka ei salli sellaista tekoa ja jota tästä syystä ei ole sallittu. Söderlundin mukaan jälkimmäinen tyyppi löytyy Huberilta, Zinzendorffilta, ruotsalaiselta zinzendorffilaiselta teologilta Anders Rutströmiltä ja myös Missourin teologiasta. Söderlundin mukaan missourilainen teologia on tässä kohdassa antanut periksi herrnhutilaisuudelle kahden kanavan kautta: toisaalta Stephanin ja toisaalta ruotsalaisen uusevankelisuuden välityksellä, jonka arvelaan vaikuttaneen missourilaiseen teologiaan; tämä väite perustuu teokseen *Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche*, 3. Aufl., Leipzig 1896-1913, 3.328, hakusana ”Bornholmer, die.” Edellinen, hyväksyttävä yleisen vanhurskauttamisen muoto, löytyy Söderlundin mukaan 1700-luvulla eläneestä ruotsalaisesta pietistisestä hovisaarnaajasta, A. Nohrborgista, joka opetti, että Kristus on vanhurskautettu ihmiskuntaa edustavana päänä ja että sikäli maailma vanhurskautettiin hänessä. Nohrborg pitää silti yksittäisen ihmisen vanhurskautamista todellisuutta Jumalan tekona; Söderlund, op. cit., p. 126.

Artikkelissamme esitetty materiaali on kuitenkin antanut kattavan todisteen väittää, että päinvastoin Walther on samalla puolella Nohrborgin kanssa ja että hänen teologiaansa ei voida pitää herrnhutilaisuudesta periytyvänä. On huomautettava, että Nohrborg tunnettiin Missourin traditiossa. Jo vuonna 1872, Waltherin eläessä, synodikonferenssi, Missouri, Wisconsin, norjalaiset, Illinoisin, Minnesotan ja Ohion synodien yhteinen edustajisto, viittasi käsitellessään yleistä vanhurskauttamista hyväksyen Nohrborgiin (jota virheellisesti kutsutaan Nohrborgiksi). Se lainasi täsmälleen samoja kohtia kuin Söderlund. Niissä Kristusta pidetään ihmiskunnan edustajana yleisnousemuksessaan ja niissä julistetaan ”oikeaa keskiteitä” jättäen tilaa yksittäisen ihmisen vanhurskauttamiselle todellisuutta Jumalan tekona; vrt. ”Die neue und die alte Lehre der Ohio-Synode von der allgemeinen Rechtfertigung” in *Lehre und Wehre*, 1905, p. 492 f., jossa vuoden 1872 dokumentti on uudelleen julkaistu. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että Walther ja tämän koulukunnan miehet olisivat olleet riippuvaisia jostain ruotsalaisesta lähteestä, uusevankelisesta tai pietistisestä (kuten Nohrborg), vaan ainoastaan, että oppi Kristuksen yleisnousemuksesta synninpäästönä ihmiskunnalle oli perinteinen luterilainen vakaumus. Tätä Söderlund ei näe, ja se aiheutuu siitä, että hän tulkitsee virheellisesti klassisen puhdasoppisen ”nos in ipso absolvit” (hän päästi meidät synnistä hänessä); Söderlund, op. cit., p. 123.

Söderlundin yleinen havainto, joka koskee eri tulkintoja, voi silti olla teologisesti pätevä huolimatta historiallisista epätarkkuuksista. Hänen artikkelinsa on ensiriveistä alkaen suunnattu selvästi amerikkalaisen teologin, tohtori Siegbert W. Beckerin, Ruotsissa julistamaa vanhurskauttamisoppia vastaan. Söderlund samaistaa sen hieman liian helposti, vaikkakin ymmärrettävästi, klassisiin missourilaisuuden kanssa. Vakaumuksemme mukaan Söderlund on periaatteessa oikeassa syytöksissään sen tyyppistä yleistä vanhurskauttamista vastaan, jota Becker ja hänen seuraajansa opettavat, esimerkiksi kun hän kiinnittää huomioti yksittäisen ihmisen vanhurskauttamiseen yleisen vanhurskauttamisen ”vahvistuksena”; Söderlund, op. cit., p. 129. Jos Söderlund olisi tunkeutunut syvemmälle materiaaliin ja asiaankuuluviin systemaattisiin kysymyksiin, hän olisi nähdäksemme voinut todentaa syytöksensä huolellisemmin viittaamalla kolmeen kohtaan, joissa Becker ja häntä ympäröivä piiri osoittaa selvää teologista heikkoutta: 1) yleinen vanhurskauttamisen samaistetaan sen kanssa, mitä tapahtuu Jumalan sydämessä sovituksen pitkäperjantaina, ei Kristuksen vanhurskauttamisen kanssa hänen yleisnousemuksessaan Jumalan ulkoisena tekona, joka kohdistuu maailmaan; S. Becker: *Skriften och saligheten*, Landskrona 1972, p. 55 (käännös ruotsista): ”Emme tee jyrkkää eroa ilmausten ’yleinen sovitus’ ja ’yleinen vanhurskauttaminen’ välillä”; S. Erlandsson: ”Den rätfärdighet som gäller inför Gud,” *Biblicum* 4/1974, p. 16: (käännös ruotsista): ”Tässä Room. 4:25:ssä korostetaan, että jos ’meidän vanhurskauttamisemme’ ei olisi tapahtunut, Herramme Jeesus ei olisi jättänyt hautaansa. Yhtä varmaa kuin näet on, että meidän syntimme olivat syynä siihen, että Jeesus annettiin alttiiksi kuolemaan (v. 25a), yhtä varmaa on, että meidän vanhurskauttamisemme oli syynä siihen, että Jeesus herätettiin kuolleista (v. 25b). Kreikkankielinen alkuteksti käyttää molemmissa tapauksissa samaa *dia*-prepositiota synn osoittamiseen.” Yleinen vanhurskauttaminen tapahtuu siten ennen pääsiäistä ja on yleisnousemuksen syy, ei sen seuraus. 2) Synninpäästö ja armonvälineet on alennettu kommunikatiivälaineiksi ja niiltä on poistettu niiden vaikuttavuus. S. Becker, op. cit., p. 55, tulkitsee Joh 20:23: ”ne on annettu anteeksi heille” viittauksena siihen, mitä on jo tapahtunut Golgatalalla, p. 56: ”Merkitys on tämä: ’Ne on täydellisesti anteeksiannettu menneisyydestä ja ne ovat yhä anteeksiannettuina nyt. Tämä tarkoittaa, että kun me saarnaamme evankeliumin sanomaa, me emme voida syntien anteeksiantamusta saarnata välityksellä” (käännetty ruotsista). 3) Yleisen vanhurskauttamisen sanotaan olevan pakanoille pidettävän saarnan sisältö ilman mitään edeltävää viittausta lakiin. Tämä silmiinpistävä yltäilyys edellä artikkelissamme lainattuun Huberin pastoraaliseen neuvon Wittenbergin teologille löytyy Beckeriltä, op. cit., p. 56 f. (käännetty ruotsista): ”Amerikassa on hyvin tavallista, että reformoidut lähetysoikeikijat sanovat ihmiselle, jonka he koettavat kääntää: ”Oletko pelastunut? ... On sitä vastoin epätodennäköistä, että luterilainen lähetysoikeikijä kysyisi: ”Oletko pelastunut”, koska kääntämyskokemus ei ole niin tärkeä hänen teologisesta näkökulmastaan. Koska hän uskoo yleiseen lunastukseen ja yleiseen vanhurskauttamiseen, on todennäköisempää, että hän vaihtaa sanojen järjestystä ja sanoo: ’sinä olet pelastettu’, sinun syntisi on anteeksiannettu sinulle”. Hän voi sanoa näin jokaiselle, koska hän tietää, että se on totta jokaisen kohdalla.” Huberin lähetyssaarna, ”habetis gratiam Dei”, vuosisatoja sitten kuuluu uudelleen 1900-luvulla. Epäilemättä Söderlundin huolenaiheet Beckerin Ruotsiin tuoman teologian suhteen näyttäivät varsin oikeutuilta.

ITÄMAAN TIETÄJÄT JA JUUTALAISTEN KUNINGAS

Ville Melanen, pastori, Lahti

Matt. 2:1–12: ”Kun Jeesus oli syntynyt Juudean Beetlehemissä kuningas Herodeksen aikana, niin katso, tietäjiä tuli itäisiltä mailta Jerusalemiin, 2 ja he sanoivat: ’Missä on se äsken syntynyt juutalaisten kuningas? Sillä me näimme hänen tähtensä itäisillä mailla ja olemme tulleet häntä kumartamaan.’ 3 Kun kuningas Herodes sen kuuli, hämmästyi hän ja koko Jerusalemi hänen kanssaan. 4 Ja hän kokosi kaikki kansan ylipapit ja kirjanoppineet ja kyseli heiltä, missä Kristus oli syntävä. 5 He sanoivat hänelle: ’Juudean Beetlehemissä; sillä näin on kirjoitettu profeetan kautta: 6 Ja sinä Beetlehem, sinä Juudan seu-tu, et suinkaan ole vähäisin Juudan ruhtinasten joukossa, sillä sinusta on lähtevä hallitsija, joka kaitsee minun kansaani Israelia.’ 7 Silloin Herodes kutsui salaa tietäjät tykönsä ja tutkiskeli heiltä tarkoin, mihin aikaan tähti oli ilmestynyt. 8 Ja hän lähetti heidät Beetlehemiin sanoen: ’Menkää ja tiedustelkaa tarkasti lasta; ja kun sen löydätte, niin ilmoittakaa minulle, että minäkin tulisin häntä kumartamaan.’ 9 Kuultuaan kuninkaan sanat he lähtivät matkalle; ja katso, tähti, jonka he olivat itäisillä mailla nähneet, kulki heidän edellään, kunnes se tuli sen paikan päälle, jossa lapsi oli, ja pysähtyi siihen. 10 Nähdessään tähden he ihastuivat ylen suures-ti. 11 Niin he menivät huoneeseen ja

näkevät lapsen ynnä Marian, hänen äitinsä. Ja he lankesivat maahan ja kumarsivat häntä, avasivat aarteensa ja antoivat hänelle lahjoja: kultaa ja suitsuketta ja mirhaa. 12 Ja Jumala kielsi heitä unessa Herodeksen tykö palaamasta, ja he menivät toista tietä takaisin omaan maahansa.”

Hirmuhallitsija Herodeksen pitäessä valtaa juutalaisten maassa syntyi todellinen kuningasten kuningas. Tuo Herodes ei ollut mikään kunnon juutalainen eikä juutalaisten kuningas. Hänen kuninkuutensa oli pakanahallitsijan antama ja sukunsa niin ikään pakanallista. Vallanhaluinen ja valtansa menettämistä pelkäävä Herodes tapatti läheisiään – jopa omia poikiaan. Myös läheiset tiesivät, ettei heidän hallitsijansa ollut mitään ylhäistä ja oikeaa kuninkaallista sukua. Beetlehemissä syntynyt Jeesus-lapsi sen sijaan oli todellista kuninkaallista sukua. Hänen kuninkuutensa ei ollut maallisten hallitsijoiden antamaa, vaan se oli jumalallista alkupe-rää. Muistakaamme, että kun juutalainen kansa halusi valita itselleen kuninkaaksi Saulin, se ei ollut Jumalan mielen mukainen hanke. Herra salli niin tapahtua, mutta siinä kävi vähän niin kuin tuhlaajapoika-vertauksessa, kun nuorempi poika pyysi isältään perintöä tämän vielä eläessä. Se ei ollut kunni-oittavaa käytöstä.

Se, että kansa halusi itselleen ajallisen, rajallisen, syntisen ja huonon ku-

ninkaan, oli loukkaus Jumalaa kohtaan, sillä Jumalan kansalla voi olla vain yksi todellinen kuningas – Jumala itse. Beetlehemissä tapahtui suuri asia, vaikkakin pienissä puitteissa ja maallisten tiedotusvälineiden ulottumattomissa. Beetlehemissä syntyi todellinen kuningas, jopa Daavidia huomattavasti suurempi ja merkittävämpi kuningas – kuningas, jonka kuninkuus ei rajoitu tähän maailmaan ja kuninkuus, joka ei koskaan katoa. Siellä saatiin katsella taivaallista kuninkaallista kirkkautta pienen poikalapsen hahmossa. Jumalan pyhyys, kirkkaus ja puhtaus olivat esillä, mutta sillä tavalla, ettei se ollut välittömäksi tuhoksi, vaan siunaukseksi ihmisille. Syntinen ei voi kohdata Jumalaa kaikessa pyhydessään, vaan vasta taivaassa synneistä eroon kuolleena ja täysin pyhäksi tulleet Jumalan lapsi voi katsella taivaallista kirkkautta ja Jumalaa kasvoista kasvoihin.

Itämaan kuninkaallista sukua olleet tietäjät räjäyttävät Herodekselle suuren uutispommin. Hän ei tiennyt suuresta tapahtumasta, vaikka hänen hovinsa tähtien tietäjät olivat varmasti tietoisia ilmiöstä, joka tunnettiin tuoloin laajasti. Laajalla alueella eri maisissa harrastettiin tähtien tarkkailua ja oli tiin siinä hyvin taitavia. Monissa maisissa odotettiin tuohon aikaan maailmanvaltiaan syntymää. Idän viisaat miehet eivät tämän vuoksi menneet Herodeksen luo kyselemään, oliko tämä tapahtunut, vaan kysyivät suoraan, missä he voisivat tavata tuon kuninkaan. Tuon kysymyksen esittäminen kertoo heidän uskostaan. Heillä ei ole voinut olla varmaa tietoa, mutta he luottivat kuule-

maansa sanaan ja tähden johdatukseen.

Näistä itämaan tietäjistä eli maageista on paljon erilaisia selityksiä, jotka perustuvat eri tieteenalojen lähteisiin. Tällaisella työllä on oma merkityksensä, mutta uskonpuhdistaja Lutherin menetelmä ja selitystapa on tässä tai tässäkin seuraamisen arvoinen. Jos ajatellemme, minkälainen hallitsija Herodes oli, hän ei olisi ottanut vastaan ketä tahansa ulkomaalaista vierasta tuosta vaan. Hän keskusteli heidän kanssaan ystävällisesti ja kohteli heitä kuin hyviä vieraita kuuluu. Myös tuohon aikaan oli olemassa diplomatian säännöt, joita Herodeskin noudatti.

Jos tietäjät eivät olleet kuninkaita, kuten myös on ajateltu, he olivat vähintäänkin kuninkaallista sukua. Herodesta ei olisi kiinnostanut vastaanottaa ketä tahansa lääketieteen harrastajaa tai tähtitaivaan tarkkailijaa. Huomattakoon tässä yhteydessä se, että kun keskustellaan tietäjien lukumäärästä, oliko heitä kolme vai ehkä kolmetoista, Raamattu ei kerro lukumäärästä mitään. Oli heidän lukumääränsä mikä tahansa, heidän mukanaan seurasi paljon väkeä, erilaista palvelusväkeä. Heidän tuomansa arvokkaat lahjat viestivät myös tietäjien kuninkaallisista sukujuurista, mutta myös siitä, että jonkunlaisia sotilaita tai aarteiden vartijoita on ollut matkassa. Eiväthän meidänkään aikamme kuninkaalliset ja muut hallitsijat tapaa matkustaa yksin, vaan monesti monien matkakumppaneiden kanssa. Mitä suurempi johtaja, sitä suuremmat ovat myös turvatoimet tämän ajan maailmassa.

Tietäjiltä saamastaan uutisesta syvästi järkyttyneenä Herodes kutsuu luokseen

paikalliset uskonoppineet eli ylipapit ja kirjanoppineet siis arvovaltaiset ja koulutetut uskonnon asiantuntijat. Tässä ylipapeilla tarkoitetaan virassa ollutta ylipappia ja muita korkea-arvoisia pappeja. He tunsivat Herodeksen ja tiesivät hänen pelkonsa. Tieten tahtoen he neuvoivat Herodesta löytämään Jeesuksen, joka oli myös heille uhka. Mielenkiintoista on se, että ylipapit ja kirjanoppineet mainitaan tässä yhteydessä yhdessä Jeesuksen poisraivaamiseksi ja seuraavan kerran Jeesuksen ristiinnaulitsemisen yhteydessä, jolloin vihdoinkin silloisten ylipappien ja kirjanoppineiden toive toteutui. Yleensä kirjanoppineet viihtyivät fariseusten seurassa.

Mielenkiintoista on myös se, etteivät näiltäkään uskonopin asiantuntijoilta olleet salassa tähtitaivaan ilmiöt eivätkä Messias-ennustukset. Heillä ei ollut ollut kuitenkaan halua lähteä parinkymmenen kilometrin päähän katsomaan, oliko luvattu kuningas todella syntynyt. Heidänhän olisi pitänyt olla normaalin järjestyksen mukaan ensimmäisten joukossa kumartamassa uutta kuningasta. Sen sijaan vieraiden maiden pakanataustaiset kuninkaalliset tekivät pitkän matkan kumartaakseen kuningasta tai suudellakseen maata Hänen edessään. Tietäjillä oli usko Jumalaan, vaikka he olivat harhautuneet oman järkensä viettelemänä ensin Jerusalemiin, suurten kuninkaallisten kaupunkiin eikä vähäiseen Beetlehemiin. Lopulta he löysivät kuitenkin perille tähden johdattamina. He saivat viedä köyhän perheen avuksi maallisia rikkauksia, mutta samalla kumartaa taivaan ja maan Herraa. He tiesivät tuol-

loin, etteivät olleet tehneet turhaan pitkää matkaa, vaan olivat varmasti paimenten tavoin iloiset ja kiitolliset kaikesta siitä, mitä saivat nähdä.

Pakanasukuiset tietäjät olivat uskoineet Messias-ennustuksiin ja kulkeineet tähden johtamina uskossa siihen, että he saavat tavata taivaan ja maan Herran, todellisen kuningasten kuninkaan. Kristus ei saapunutkaan tähän maailmaan vain juutalaista kansaa varten, vaan myös meitä pakanakansojen lapsia varten. Hänen omassaan kansassaan oli paljon niitä, jotka eivät ottaneet Häntä vastaan. Armossaan ja rakkaudessaan Jumala antoi kuuluttaa evankeliumia kaikille kansoille. Niinpä tietäjät saivat kumartaa omaa Vapahtajaansa ja me saamme kumartaa Kristusta, taivaan ja maan Herraa, omana Herranamme ja Vapahtajanamme. Kaikkia kutsutaan kumartamaan ja uskomaan tähän Herraan.

Tähti on hallitsijan ja vapauttajan merkki. Meille kristityille se on erityisesti kuoleman voittamisen ja ikuisen elämän merkki. Jumalan sana on tähti, joka johdattaa meidät Jeesuksen luo. Raamattu ei ole vain kirja Jumalasta tai omana aikanaan eläneiden ihmisten uskonnollisten tunteiden tulkki tai viisaiden ajatusten kokoelma. Raamattu ei ole ainoastaan Jumalan sanaa, vaan se on Jumalan sana, ehjä kokonaisuus. Me saamme löytää Kristuksen Jumalan sanasta ja varmasti näin on tapahtunut monen meidän kohdallamme, jotka olemme viettäneet Kristuksen syntymäjuhlaa Raamatun äärellä. Kristus on löytänyt meidät ja ottanut omikseen Pyhän kasteen hetkellä.

Pyhä kaste ja Jumalan sana kutsuvat meitä seuraamaan tähteä tänäänkin ja ne todistavat meille siitä, että Kristus, taivaan ja maan Herra, on kanssamme tänäänkin.

Tietäjien tuomista lahjoista kulta on ymmärrettävästi kuninkaiden lahjoja ja edusti kuninkaallista mahtia. Mikä olisikaan suurempi lahja hallitsijalle kuin kiiltävä kulta. Se tuli tarpeen köyhälle perheelle tulevaa muuttoa varten. Suitsukkeita käytettiin tuomaan hyvää tuoksua uhraamisen yhteydessä ja mirhaa voitelemisen yhteydessä. Israelin kuninkaat voideltiin tehtäviinsä. Tähän vanhatestamentilliseen tapaan perustuu se, että myös kuningas Charles III voideltiin kuninkaaksi pari vuotta sitten Englannissa osana juhlatöimistusta.

Jeesuksen julkinen toiminta alkoi kasteen hetkellä, mutta Hänetkin voideltiin ennen piinaviikon alkua. Kristus tuli kansan keskuuteen nöyränä niin syntyessään kuin saapuessaan Jerusalemiin. Nöyränä Hän otti vastaan kaiken pilkan ja väkivallan sekä ristiinnaulittamisen, että meillä olisi sovinto ja rauha Jumalan kanssa. Itämaan tietäjät toivat Jeesukselle kalliita lahjoja, mutta vielä kalliimpia lahjoja saivat itämaan viisaat miehet ja muut Kristuksen luona vierailleet ihmiset. He saivat armon, anteeksiantamuksen ja rauhan.

Meillä ei ole suuria lahjoja annettavaksi taivaan ja maan Herralle. Saamme antaa sen, mitä meillä sen sijaan on paljon: syntimme, häpeämme ja kaiken saastamme. Hän, Rauhanruhtinas, antaa meillekin armon, anteeksiantamuksen ja rauhan. Saatuaamme nämä lahjat, niin kuin olemme tänäänkin saa-

neet syntien anteeksiantamuksen sanassa, laulakaamme, ylistäkäämme ja kunnioittakaamme kumartaen tätä Herraa. Kumartakaamme tätä Herraa täällä armonajassa uskoen ja nöyryten, sillä kaikki kerran kumartavat, mutta kuka kumartaa pakosta Jumalan hylkäämänä ja kuka kumartaa ilosta Jumalan siunaamana. Herodeskin on kerran kumartava Kristusta, vaikkei niin Beethemissä tehnytään. Kenenkään epäusko ja sen mukaiset teot eivät jää salaisiksi Jumalalta. Turvautukaamme siksi Jumalan armoon ja uskokaamme Vapahtajaan.

Jumalan varjelus oli Jeesuksen perheen yllä eikä heille sattunut mitään pahaa, vaikka Herodeksella oli pahat aiheet. Tietäjät eivät palanneet Herodeksen luo, vaan palasivat kotiinsa toista reittiä, koska olivat saaneet unessa siitä ilmoituksen Jumalalta. Meidän on sen sijaan ymmärrettävä, että unet eivät ole meille mitään erehtymätöntä ilmoitusta, vaan meille ilmoitus on Jumalan sana. Se on tähti, joka johdattaa meitä täällä Jeesuksen luo ja tähti, joka vie meidät kerran sinne, missä kiitämme ja ylistämme Jumalaa aina ja iankaikkisesti. Hän vie meidät sinne, missä ei enää sodita eikä riidellä, vaan missä on ikuinen rauha ja onni. Sinne Kristus on tehnyt meille tien ja sinne me yksin armosta pääsemme.

Kunnia olkoon Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen niin kuin alusta ollut on, nyt on ja aina iankaikkisesta iankaikkiseen. Aamen.

*Saarna Hämeenlinnan Luther-talolla
loppiaisena 06.01.2025.*

OLEN KASTETTU

C. F. W. Walther (1811–1887), Yhdysvallat

Kaste – syy iloita

Tuleeko kristityn seisoa jatkuvasti kaikkien aiempina vuosina kokemien-sa ilojen haudalla? Pyhässä kasteessa on suuri ilon virta johdettu hänen sydä-meensä. Se ei kuivu vaan virtaa eteen-päin hänen elämässään, kunnes sen aal-lot kantavat hänet autuaan iäisyyden mereen.

Tuleeko kristittyä muistuttaa kaiken aikaa siitä, että hänen nuoruutensa ku-kat lakastuvat yhä enemmän? Jumala on istuttanut hänet hänen kasteensa ve-teen palmupuuna, josta tulee yhä vih-reämpi ja jonka lehdet eivät koskaan kuihdu. Hänen kasteensa tekee vieläpä kuolemasta hänelle kuin lyhyen päivä-unen, jota seuraa ikuinen kevät – iku-i-nen nuoruus.

Kaste – jatkuva pesu

Kaste ei ole kylpy, joka pesi minut vain kerran, silloin kun minut kastettiin – se pesi minut puhtaaksi Kristuksen verel-lä. Se pesee minut puhtaaksi päivittäin niin kauan kuin pidän siitä kiinni us-kossa.

Samoin kuin vedenpaisumuksen vesi hukutti syntiset, mutta sama vesi pelasti Nooan ja hänen sukulaisensa ja kantoi heidät Araratin vuorelle, samoin myös kasteeni vesi hukutti syntini, mutta se saattoi sieluni Jumalan armon ikuisel-le vuorelle.

Samoin kuin kerran ne samat Punai-

sen meren aallot, jotka nielivät faaraan ja hänen armeijansa, olivat Israelia suo-jaava muuri, samoin myös minun kas-teeni vesi nieli kaiken kadotukseni. Se on muuri, joka suojelee minut Jumalan vihalta ja rangaistukselta.

Kaste – läsnäoleva todellisuus

Kaikki te, jotka uskotte Jumalan sa-naan! Olkoon uuteen vuoteen käydes-sänne tunnuslauseenne tämä: ”Olen kastettu”

Vaikka maailma voi nauraa tälle loh-dutukselle ja hurmahenget horjuttaa luottamusta siihen ... hylätkää siitä huolimatta kaikki muut arvokkaina pi-detyt lupaukset ja sanokaa koko tule-van vuoden ajan kaikissa omantunnon kauhuissa sekä synnin ja kuoleman ah-distaessa: ”Olen kastettu! Olen kastet-tu! Halleluja!”

Ja te saavutatte voiton! Joka ker-ta, kun tarvitsette, te saatte lohdutuk-sen kasteestanne. Sen tähden saata-na pakenee teidän uskoanne ja tunnus-tustanne. Kuolemassa te tulette näke-mään taivaan avoinna ja pääsette vih-doin Herranne iloon viettämään suurta riemuvuotta, ylistyksen vuotta, kaikki-en enkelien kanssa aina ja iankaikkises-ti. Aamen.

Lähde: ”Carl Ferdinand Wilhelm Walther” (25.10.1811–7.5.1887) oli Luterilainen kirkko–Missouri-synodin ensimmäinen presidentti ja sen vaikutusvaltaisain teologi. Häntä on kuvail-

tu mieheksi, joka uhrasi kotimaansa, terveytensä ja lähestulkoon elämänsä saadakseen puhua vapaasti, uskoa vapaasti ja elää vapaasti. Hän oli omistautunut kirkkolleen ja uskolle

niitä varten, joita hän rakasti. (<https://www.316now.org/blog/2019/1/9/devotioni-am-baptized>).

Suomennos: Hannu Lehtonen

”TEHKÄÄ TÄMÄ MINUN MUISTOKSENI”

Martin Chemnitz (1522–1586)

Mutta millainen muisto se on? Se on sellainen, jossa langenneen ja kadonneen luontosi ennallistamiseksi olen ottanut ruumiin ja veren, eli ihmisluonnon, antanut omaksutun ruumiini kuolemaan ja vuodattanut vereni lunnaksi puolestasi. Ehtoollisessa tarjoan tämän ruumiin, joka on annettu, ja tämän veren, joka on vuodatettu, jotta tämä muisto Minusta, joka on usko, voisi tämän syömisen kautta yhä enemmän herätä, säilyä ja vahvistua sinussa. Tällä tavalla uutta liittoa sovelletaan, vahvistetaan ja sinetöidään jokaiselle, joka syö uskossa. Siten asetussanoihin sisältyy tiivistetysti koko oppi tämän sakramentin hyödyistä, hyödyllisyydestä ja tehokkuudesta. Mutta jotta vastustajamme ja meidän välinen vastakohta olisi selvempi, käymme läpi tärkeimmät asiat osa kerrallaan.

Ensinnäkin meidän uskomme tulee tarttua Kristukseen Jumalana ja ihmisenä siinä luonnossa, jonka kautta Hänestä on tullut lähimmäisemme, sukulaisemme ja veljemme. Sillä jumaluu-delle kuuluva elämä asuu ja on tietys-sä mielessä asetettu omaksuttuun ihmiskuntaan. Vastustajat opettavat, et-

tä uskon tulee kääntyä pois nykyisestä ehtoollisen viettämisestä ja ajatuksis-saan nousta kaikkien taivaiden yläpuo-llelle ja siellä etsiä ja syleillä Kristus-ta hänen majesteettiudessaan, vaika he itse myöntävät, etteivät he tiedä, missä paikassa taivaassa Hän asuu todellisen ruumiinsa muodon mukaan. Mutta asetussanojen oikea, yksinkertainen ja luonnollinen merkitys opettaa, että Kristus itse on läsnä kanssamme ehtoollisen viettämisessä, sekä jumaluudessaan että ihmisyydessään ja että Hän tulee luoksemme liittyäkseen meihin (Fil. 3:12) ja liittääkseen meihin itsensä mahdollisimman läheisesti. Tämä tuo suloisen lohdutuksen, sillä Kristuksen, sekä Jumalan että ihmisen, täytyy liittyä meihin, jotta Hänen ja meidän välillämme olisi liitto. Mutta me, synnin taakan ja heikkoutemme painamina, emme vielä pysty menemään taivaan salaisiin paikkoihin (Kol. 2:18) ja tunkeutumaan Hänen luokseen kirkkautessa. Hän itse tulee siis luoksemme ottamaan meihin otteen sillä luonnolla, jolla Hän on veljemme. Ja koska heikkoutemme tässä elämässä ei voi

sietää Hänen majesteettinsa kunniaa (Matt. 17:2ss.; Apostolien teot 9:3ss.), niin hänen ruumiinsa ja verensä ovat läsnä, jaetaan ja otetaan vastaan leivän ja viinin alla. Hän ei myöskään tahdo, että vaeltelemme taivaan porttien ympärillä epävarmoina, miltä taivaan alueelta meidän tulisi etsiä Kristusta hänen ihmisluonnossaan tai voimmeko löytää Hänet; mutta ehtoollisella Hän itse on läsnä sen ulkoisessa viestossa ja näyttää näkyvin merkein, missä Hän tahtoo olla läsnä ruumiillaan ja verellään, ja siellä voimme turvallis-

ti etsiä Häntä ja varmasti löytää Hänet, sillä siellä Hän itse palvelutyönsä kautta jakaa ruumiinsa ja verensä osallistujille. Nämä suloisimmat ja tarpeellisimmat lohdutukset ovat täysin pois otetut meiltä, jos konkreettinen läsnäolo, jakaminen ja Kristuksen vastaanottaminen ruumiissa ja veressä ovat siirretyt pois ehtoollisesta.

Martin Chemnitz: Herran ehtoollinen. Kuinka hyödyllinen ja lohduttava tämä oppi on, s. 186–188. Suomennos: Keijo Vakkuri

MARIA – JUMALAN SYNNYTTÄJÄ

Hannu Lehtonen

Viime numerossa (3/2024) julkaisimme kirjoituksen, jonka otsikossa Mariaa kutsutaan Jumalan synnyttäjäksi. Tästä tuli jonkin verran kielteistä palautetta, jossa kritisoitiin Marian kutsumista tällä tavalla.

Onko Marian kutsuminen Jumalan synnyttäjäksi väärin? Ei. Tätä nimitystä (*Theotokos*) on käytetty Mariasta jo varhaiskirkossa. Tällä termillä ei tarkoiteta sitä, että Vapahtajamme olisi saanut jumalallisen luontonsa Marialta. Tämä olisi ilman muuta karkeaa harhaa. Sitä vastoin tällä termillä tuodaan esille se luovuttamaton totuus, että Neitsyt Maria kantoi kohdussaan itse Jumalaa ja synnytti Jumalan.

Raamatun todistuksia

Luuk. 1:35: ”Enkeli vastasi ja sanoi hänelle: ’Pyhä Henki tulee sinun päälle-

si, ja Korkeimman voima varjoaa sinut; sen tähden myös **se pyhä, mikä syntyy, pitää kutsuttaman Jumalan Pojaksi.**”

Luuk. 1:43: ”Ja kuinka minulle tapahtuu tämä, että **minun Herrani äiti** tulee minun tyköni?”

Luuk. 2:11: ”Teille on tänä päivänä syntynyt Vapahtaja, joka on Kristus, **Herra**, Daavidin kaupungissa.”

Todistusten luettelo (luterilaisten tunnustuskirjojen liite)

”Khalkedonin kirkolliskokouksen päätös (Euagrioksen, II, 4, mukaan): ’Pyhien isien esikuvaa seuraten me tunnustamme yhden ainoan Pojan, meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen. Yhteen ääneen me julistamme, että hän on täydellinen jumaluudessa ja täydellinen ihmisyydessä, sekä tosi Jumala et-

LUTHER

& Kristillinen kirjakauppa

AALTO Miika. Minä M.Luther Lasten. -19 Sk K5 15e
AALTO Mikko Armo kadoksissa? KRS-89 157s K3 6e
A.Lemmin ja lemmin. Jkl-87 299s Np K3 10e
AALTONEN T. & Kauni-minä eläni! 1996 191s K4 7e
AARDWEG G. Eritilinen. Homoseksuaalisia. Sk K5 15e
Aatteiden ja herätysten virrassa. Talosen juhlat. K5 20e
ACRENIUS A Tie taivaaseen. Hki 2023 143s Np K5 15e
AFRAHAT Persialainen Uskon monet värit. 08 448s K5 10e
AEJELMAUS A Täytilä hebreaa. 2003 Np K3 15e
AERCKSON J. Joni. KRS-94 191s Np K3 7e
AHO G Elävän veden virtoja Saarnaaja 1 os S-72 262s Sp K3 7e /Sinulla on Jeesus 2 os 7e/STLK-08 yhteispk K5 15e
A. Ev. Luth. Kansalliskirkko. 50 vuotta. Usa-49 Sk K3 25e
A. Kato Jumalan kantaan. Saarn. 1979 Np 100s K4 8e
A. Pinaavikon henkilöitä. STLK-66 69s Np K3 7e
A. Tiedän lunastajani elävän. STLK-14 400s Sk K5 15e
A VT:n esikuvia Jeesuksesta STLK 1979 36s K4 4e
A Voimattomalle voimaa S2001 603s Sk K3 15e / Np 8e
AHOTLA A Jeesuksen kaste. Hki-31 239s Sp K3 12e
AHVENAINEN M. Istamin haaste. Sro-21 256s Sk K5 15e
A. Islam Rtn valossa. AM-15 476s K4 15e
AHVENJÄRVI M. Koko perheen hartauskirja. Sro-19 384s Np K5 23e
AHVIO J. Avioilottu ja pelve. 2014 132s Np K5 18e
A. Black Lives Matter, vai vaihe. Jeesuksesta ja elokopi-nai. KuvaJS-20 Np K5 20e
A. Eurooppa ja Suomi islamsoitautu. KJS-15 Np K4 15e
A. Jouduttas Rtn synnyistä. Hii KuvaJS-16-18 Sk K5 2033s
A. Heidelbergin katekismus. Hist. johdantoa reformoi-tuun uskonoppiin. STKS-09 142s Np K5 18e
A. Jouduttas kristiönsen dogmatikka. KuvaJS-22 Sk K5 38e /osa 2 235e
A. Kristitynä Suomessa. KuvaJS-19 224s Np K5 18e
A. Minne ment. Suomen Sion? KuvaJS-12 Np K4 15e
A. Mitän tähän on tulla. Seksuaalivalinnan kult.martil. juuret. K4 20e
A. Raamatusn sanita. KuvaJS-22 142s Np K5 19e
A. Sananvapaus uhattuna Suomessa. KuvaJS Np K5 20e
A. Vaarallinen vihreä valhe. KuvaJS-18 173s Np K5 20e
A. Venäjän karttu heräsi. Heräkö Suomi? KuvaJS-22Np K5 18e
AHVIO J.-KESKITALO T. Koranin Allah vai Raamatun Jumala. JklSana 2016 Np 12s K25 20e
AITO-RTO. Odotan sinua CD-levy. 15e
AKLANDER Historiska upplysningar I-V Sk K3+ 430e
ALA-HEIKILÄ M Eika sinä enää ole. Päivä-19 169s Sk K5 24e
AL SAJAN-SCHRUPP. Taistelun Allahin puolesta. Sro K3 15e
ALAJOKI P Menneisyys kantaa. Utie-03 2009s K3 12e
A Naisuus vedenjakajalla. Utie-06 232s Sk K5 12e
A. Pelosta rokohtaan elämään. Utie-10 288s K4 15e
ALANDER A. Myöskinmäen herännäisyyden ja F.G. Hedergren pelastusoppi. Gumm. 1927 305s Sp K2 14e
ALANEN Y Luther ja omatunto. Wsoly 1935 190s nid 8e
A. Pyhä kaste. S 1925 51s Np K7 10e
ALBRECHT J. Säntens viin ruumin ylösno. ? Sro K3 10e
ALEX & RAVA Augustinus - Kirkkoisa. S 1998 49s Sk K4 5e
ANDERSSON E Jeesuksen sielunhoidossa. Sro-88 117s Sk K3-12e
ANDERSSON J Jumalan sydämen am. Roseniuksen elämä. SRO 2011 168s Sk K5 15e
ANDERSEN L Kun Jumala vaikenee. Sro-16 93s Np K5 10e
A. Miksi nukut, Herä? Sro 2005 243s Sk K3 14e
ANDERSEN E Jeesuksen sielunhoidossa. Sro-88 K3 15e

A. Uskosta uskon 2. Room-9 16. Utie 1979 260s Sp K3 6e /1-8 luvut 2008 Sk K4 18e/K3 8e
ANTHONY Tuhaajapajan paluu. SLS-75 136s Np K3 12e
APOKRYFIKIRJAT (VT) -38 käännös Np ja Sk K2 15e
RAAMATTU (sis. apogryfi) 92 Ns K5 65e /Sk K3-15e
Apostolist isät. Stenroth suom. 1928 256s Np K3 20e /Koskenliemien suom. Np K2 20e /Uusi suom. Hki-20 K5 27e
APPELBERG H Lepoa ja lohdsita S2003 100s K4 12e
APPONEN V Tien johdatta taivaaseen STLK-08 K5 8e
ARFFMAN K. Auttaminen valankunous. -08 340s Np K5 25e
A. Reformaatio vai restituitio? Hist. arg. reform. ja katekist. väillä lapsikasta. SKHS-95 240s Np K4 12e
A. Sanan jäljet. Kkon hist. merkit. Luth. teol. -93 193s Np K4 12e
ARKKILA M Kristuksen kko vai ihmisten? 308s Sp K3 10e
A. Ihminen kalastaja. Lähetyskirja. S-16 96s K5 8e
ARKKILA-KAKKURI. Hedberg-juhlat. S-11 325s Sk K5 20e
ARKKILA-NIEMELÄ Elämän veden virrat. S-17 Sk K5 25e
ARKKILA-NIEMELÄ Teie olette minun todistajani. Todistajassa 100v. S-19 218s K5 15e
ARKKILA R. Evilike Tähti- ja Vahterailp. maissa. S-14 K5 25e
A. Ev. liikkeen sydänäänä. S-20 223s Sk K3 6e
A. Jeesuksen haavat ja vent. -03 93s K4 8e/engl. myös 8e
A. Kaikki synnit anteeksi. Puheita. S-20 Sk K5 20e
A. Kaste - uuden elämän alk. S-05 28s Np K4 6e
A. Kaste, uudestyntymisen ja lapsen usko. Con-cordia-24 125s Np K5 10e
A. Kalis oppi-isiä Martti Luther S-2016 150s Sk 15e
A. Kiitoskirja. S-15 Sk K4 10e
A. "Kristillä maailma autuuden luotiin." Koko maailman autuus ja yleisten vakaussuhtumien. S-21 306s K5 15e
A. Sana-kaste-ehdollinen. Concordia-20 80s Np K5 8e
A. Luteriläistä linjanvetoa. S 1991 160s Np K3 6e
A. Menkä mentään äärin asti. S 2010 368s Sk K4 20e
A. Niinesti nistinpö. Muistikuvia. S-21 400s Sk K5 20e
A. AHDHUTINEN Lähetysyö elen. tänään... S-11 K4 15e
ARKKILA-PARVIO Minne menet Suomen kko? 87s K4 8e
ARNOT J Paratiisin yrttitarha. Sro 2013 Sk K5 10e / Np 12e
A. Postilla. Rauma 1899 901s Sk K3-45e
A. Totis. kristillisiä. Wsoly 1927 864s Sk K2+ 25e/ly-hennelmä 1976 276s Sk K3 10e K6. Kirja 1916 166s fr Sk K3-18e
ASTU ARKKIN Arkkilan juhlat. L-säätiö-02 Sk K4 15e
AUGSBURGIN TUNNUSSTYKS-80 69s Np K3 7e
AUGUSTINUS. Herramme vuoroa -89 220s Sp K5 15e
A. Henki ja kirja. S 2012 nid K5 15e
A. Kirjeltä sisäille. Kpaja 2009 157s Sp K5 12e
A. Kristinuskoo vasta-alkajille. S-18 Sk K5 20e
A. Kristillinen opetus. 2009 268s Sk K5 30e
A. Saasiapuhelua. S 1985 48s Np K3 10e
A. Pääsiäis. Kpaja 2005 142s Np K4 10e
AURANEN A. Lasteladot-aiuspöytä. konserv.teol. Saarnivaaran elämä ja t. v. 1966. 2008 Sk K4 30e
AUVINEN M. Kun ovet avautuvat. Päivä -20 172s Np K5 15e
AUVINEN V. Anteeksianto. Sro 2009 137s Sk K5 10e
A. Armon pisarolla. Pvhartkirj. S2009 271s Sk K5 10e
A. Jeesus. Sro 2011 170s Sk K5 10e
A. Kristukseen puettu. S 2013 Sk K5 12e
A. Pääsenkö minä taivaaseen. S-98 51s Sk K4 8e

A. Toivon kipinöitä. S-17 301s Sk K5 15e
A. Uskon siemenä. Pvhartkirja. Arki 2012 272s Sk K5 12e
BAILEY K. Maalaisjärjellä. Sro-95 Sk K3-4 15e
B. Tuhaajapojien paluu. Sro Sk K5 15e 15e
B. Yhtä juhlaa. Sro-95 206s Sk K3 15e
BAINTON Tässä seison-Lutherin elämä. S-88 K3 15e
BAKER Kehitysoppi ja Rtn arvovallat 1990 126s K4 10e
BATTEN, CATBOOLE ym. Kysymyksiä ja vastauksia luomista. Luominen yr -18 291s Np K5 20e
BAXTER R. Pyhien iankaikkinen lepo. Sks 1003 fr Sk K3 15e
BAUER W. Griechisch-Deutsches Wörterb. NT -52 816s K3 40e
BEAUMONT Joka kodin raamattuopas S-09 126s Sk K5 25e
BECKER S. Kaukainen voitolaulu. Ilmestyskirjan selitys. Concordia 2013 410s Np K5 10e
BENTZ E. Ihän kirkko Hki-70 271s Sk K3 8e
BERGMAN Raamattu myrskyssä Utie-67 130s Sp K2 7e
BERGROTH E. M.Lutherus. Wsoly 1883 50s fr Sk K2+ 14e
B. Suomen kirkko Hki-1902 yht.918s Sk K2 35e
BERGSTEN G. Kärsimysten ongelmia Jobin kirjan valossa. Aikam.-15 159s Np K5 18e
BERNIER J Salattu elämä Herrassa. 1836 247s frNs K3 45e
BESSER Krist. kärsim. ja kunn. hist. Tr 1897 238s fr K2 10e
BIBLIA. SPRK 2008 (sis. apokr.kt. rekisteri & esipuheet) mustalruskea keskikoko Sk K3 40e /Trioraamattu 55e
BIBLIA pieni. ei apokr.kt. rek. suol. Oulu2002 Sk K4 25e
BIBLIA. Sis. apokr.kt. rek. Utie 1896 fr K2+ isokoko 75e
BIBLIA JA 1938- käännös rinnakkain Ut (pient) iso) 10e
BIBLIA 1642 Näköisp. Wsoly 1980-1 vaal. ruskea K5 80e /isompi ruskea 100e /Alkuper. koko 1940-1 K3-160e
BIBLIA HEBRAICA K4 np 34e /K4 sid 48e/SK 2 30e
BIBLIA HEBRAICA (Kittel) 24s Sk K5 15e
BIBLIA SACRA VULGATA (13a9) Uusi vihr. Sk K4 48e
BLOMSTER. Kärsimys. Päivä-10 160s Sk K4 14e
B. Musta, valkoinen häpeä. Sro-16 93s Np K5 8e
BLUMHARDT C. Rukouskirja. Wsoly 1966 247s K3 8e
B. Voittava raukaus. Wsoly-87 48s Np K3 8e
BOCKMUL K. Kristin. Ihän Kristusta 1971 179s K3 6e
BOGATZYK K. Kulta-areita. 1965 702s Ns K3 10e
BOGEDAHL. Mitä ovat apokryfiikrit? Utie-10 121s Np K5 10e
BONHOEFFER D. Kirjeltä vankilasta -90 Sk K4-15e /K2 12e
B. Kristill. yhteinen elämä -87 114s Np K4 12e /Sk K2 10e
B. Pyhän yön valo. Kirjoituksia. Väijäk.-23 192s Sk K5 25e
BOOM C. Katkopaikka. Romaani K3 7e /Sk K4 10e
BOYD G. Jeesus meidän myllyssä. Utie 1996 126s Np 8e
BREGLIN B. Kuulevin korvin. Pvhart.k. S-80 494s Sk K3 8e
BRIEM E. Totuus jehdosta. Hki 1945 104s Sp K2 6e
BRANTSCHEN Miksi Jumala sallii kärs. S-80 K4 12e
BROSCHKE F. Loppun pallo. Kneilo 1885 Np K3 10e
B. Mitä teen väk. suhteille. Sro 1991 96s Np K3 8e
B. Mitä teen väk. Sro 1990 95s Np K3-10e
BRUCE F. Matkalla Paavalin maisemissa. S 64s Sk K3 15e
B. Raamatun juuret. Sro-92 341s Sk K4 15e
BRUNER D. Pyhän Hengen lahja. Sro 1993 234s Sk K3 15e
BUSCH Jeesus, Jumalan viimeinen sana. 2015 296s K5 10e
BUZDISZEWSKI J. Tälä emme voi olla tielämättä. T.Puolimatka suom. Utie 2011 303s Np K5 15e

BUNYAN J. Elämän vesi ja vankilattun. Hki-22 128s K4 20e
B. Kristityn lesken vauhu. Wsoly 1933 205s K2+ Sk 6e / Kneilo 1968 167s K4-10e
B. Kristityn vauhu. SLS 1966 164s Sk K2e /TKU 1828 254s fr K2 40e /1857 30s /HT-sarja K3 12e
B. Ympäristönsä omista suurmalle. Suolahti 2005 224s Sk K4 9e /SLS1918 fr Sk K3 20e
B. Pyhä sota. SLS 1904 384s fr Sk K3-12e /Np K3 12e
BACK A. Muakal. vieraspiidit. Ehtsita. S-06 114s fr Sk K2 7e
BACK J. Muakal. kotielämä S-88 138s Sk K2 5e/K4 10e K5 23e
CARIEP H. Sata kuvaa Kristuksesta RV-94 256s sk K4 15e
CARLSSON-DAHLBERG. Kirja Raamattu selityksin I-V. Tku 1874-2500s fr Ns Np K2 ostittain 18e IUT 25e
CARSON D. Jumalalla on suunnitelma. Luomista viin. luomoon. Utie 2016 304s Np K5 30e
CARSWELL-WRIGHT. En tahdo kostonia. Utie-09 Np K4 10e
CARY P. Nikaan uskonutunustus. S-24 245s Sk K5 28e
CANTERBURYLAINEN Jumala ihmiseksi S-91 Sk K4 10e
CHARLES E. Luther ja hänen ystävä. Wsoly-31 616s K3-12e
CHEMINTZ M. Taivaallisten opinkohtien käsikirja. Enchiridion. Concordia-23 Sk K5 20e
C. Kunninkaan pojan häät. Concordia-22 Np K5 10e
Concordia. Lehden näytelmänoita eri vuosilla. 10 kpl/20e (sis. toim.)
COPAN P. Omu. Jumala moraalihirviö? Päivä-16 Sk K5 10e
COREN M. Radik. islamin sota krist. vastaan. Sro K5 18e
CRAIG M. Valona pimeydessä. Lyhyitä elämäkertoja, mm D. Bonhoeffer. Kneilo 1967 306s Sk K3 12e
CROZIER W. Pontus Pilatuksen kirjeet. Gumm-38 Np K3 12e
C.S.Lewis -eisteistä kristityksi. Päivä 2000 192s np K3 10e
DANELL S. Käärinlinnan mies. HY 1979 105s Sp K2+ 5e
DANIEL-ROPS Sellaista oli elämä J:n ajan palestiinassa. Wsoly 1980 332s Sk K3 12e Np 10e
D.LIVINGSTONE-lähetysseuraaja. Hki 1890 152s fr K3-20e
DIALOGOS. Kristillinen tiet. teemaletti. Np 4e
DIESTELMANN Luther vai Melancthon? CC-16 120s K4 10e
DIETERICH M. Mistä apu masennukseen? S-87 80s K3-6e
DÜLMEN Andrea. Myrty. Luther. Elämä, teot ja kirjoitukset. Kon. estys. Ideanava 2002 441s Sk K5 15e
EARECSON J. Oikeus elää, oikeus kuolla. Rv-93 Sk K3 8e
EBERLIN MARCOS Elämä kertoo nerokkaasta enna-koinnista... Luominen-23 83s Np K5 15e
EPRAMIRON R. Herrani eläkö. Hartk. STLK-08 280s Sk K5 15e
E. Sovituksen sana Saarna. STLK-08 350s Sk K5 15e
EDSINGER O. Sodan Raamattua. Sro 2010 160s Sk K5 12e
E. Tuomio. Sro-16 140s np K5 15e
EGGHOELF V. Valon ja vastustuksen. Kirja Hillesmista ja Bonhoefferista. KRS 2005 441s Sk K5 15e
EGO SUM QUI SUM. Markkainen juhlat. -06 430s Sp K4 15e
ELERT Werner Ehtoolainen ja kirkollinen yhteyssä varhaiskirkossa. Concordia-13 230s Sk K5 15e
ELEVATIS OCULIS. Teoksen juhlat. -84 303s Np K3 12e
ELIOT E. Kaikkiallaan varjossa. RV-65 284s K2 10e
ELSTAD G. Kun elämä saluttuu. Sro 2003 158s Sk K4 12e
E. Sielun ihmet. Sro 2002 189s Sp K4 10e

E. Yhdessä palvelen. johtajuudesta. Sro-11 165s Sk K5 12e
E. Yhteiselämän kiemurat. Sro 2010 212s Sk K5 10e
ENGELSVIKEN Papeksi. vahoksi. valla. SRO-94 148s K3 10e
ENGNELL / Grammatici i GT hebreiska. Sk K3 18e
ERIKSON / Jumala on lähellä. S-2014 138s Np K3 10e
E. Teejää Raamatusta. S-16 80s K5 15e
ERKKILÄ -LUTJOVINEN Kkomus. käsik -ö3 564s Sk K4 25e
ERLANDSSON S Israel ja juutalaisten paluu meidän ajassamme. SLT-24 32s Np K5 6e
E Kirkkoyleis. -97 64s Np K4 8e
E Tunnususkoulu. käytännössä. SLT-08 34s Sp K4 5e
ESKELINEN P. Jeesus VTSsa. Ahaa-elämästä Messias-ennustusten äärellä. Uite 2004 157s Sk K4 15e
E. Jumalan suunnit. toteutuu. Jesaja. Uite-06 306s K5 15e
E. Laulun aika on tullut. Korkeaveisu. Sro-05 122s K4 15e
E. Minä olen teidän kanssanne. Matt. Uite-11 384s K5 15e
E. Vapahtajia veljienä. Hepr. Uite-09 150s Sp K5 15e
ESKOLA T Antikristi. apostoli. 2006 285s Np K4 10e
E. Ennen sielunien tekijä. 2009 219s Sk K5 10e
E. Aisteitil alttarilla. Sro-05 224s Sp K4 10e
E. Dä Vind-koodi ja käik. viisau. 2006 88s Np K4 9e
E. Evankeliumi Paavalin mukaan Sro-03 381s Sk K4 20e
E. Evankeliumin nimellä Jeesus. Krs 2000 278s Sk K4 10e
E. Merkitysten verkossa. Si-2018 257s Np 20e
E. Oikein väärin ymmärrät Raamattu. Sro-17 Sk K5 10e
E. Paavali, kärsimyksen ja lohdutuksen apostoli S 239s K4 15e
E. Sudet tulevat. Sro-13 130s Np K5 10e
E. Qumran. S 1995 207s Sk K4 12e
EVALSKA-JUNKKAALA Mitä uskoa ylönsstä. Uite-94 156s K3 10e
Evankeliumin oiaj. käsittäsä. Sro-11 128s fr K2 6e
EVANS C Jeesus-huipusta paljastuu. Sro-14 336s Np K5 15e
E. Käitelytyntä Jumala. Sro-17 280s Np K5 15e
Ev.Luth. LHPK:n vsk:1 2013-2024 150-200s Sp K5 10e
EVOLOUTIO ja biologinen inform. Datak.-14 125s Np K5 25e
EVOLOUTIO, LUOMINEN ja TIEDE. Luominem y-22 Sk K5 25e
EWALDS E Anna hermojesi levätä. Krs-83 73s Np K3 7e
E. Ihmisen rinnalla. KuvaJS-90 103s Np K3 8e
E. Kotti elämän aheyttä. K83 126s Sk K3 10e
E. Kuulien sunia. Päivä-91 152s Sk K3 12e
E. Lähimäisenä. Päivä-92 153s Sk K3 12e
E. Matka minuuteen. Krs-78 101s Np K3 8e
E. Missä olet ISA? KuvaJS-96 144s Np K3 10e
E. Puhetta avilivollista. KRS-96 96s Np K3 10e
E. Sielunhoito ja terapia. 40. Krs-90 202s Sk K3 10e
E. Sielunhoit. näköistä. KuvaJS-78 141s Np K3 7e
E. Tahdolta löydä itsesi. Uite-94 219s Sk K3 10e
E. Tule kokonaan uudeksi. K83Sana 142s Np K3 10e
E. Tuskin ammatin minä -97 101s Np K3 6e
E. Yksin armotta. Krs-84 152s Np K3 10e
EWALDS&BECK-FRIIS. Rajalle saakka. Np K3 8e
EWALDS&RUHANEN Mies elämän myllyssä 120s Sk K4 8e
EYER R.C. Pyhä Jumala - pyhä elämä. Selvyyttä eettisiin kysymyksiin. L-Säästö 2007 175s Np K4 6e
FAZAL N -MURRAY F Ex-Muissi. Päivä-15 5s K4 14e
FEE G & STUART T. Kirjojen kirja. Sro-96 326s K4 15e
FELIX Octavius. Kristinuskon puolustus. S-07 K4 10e
FIBIGER A. Jumalan Karitsa. Vapahtajamme kärsim. ja kuoleman historian. SLS 1964 291s Sk K3 8e
FISK 7 sääntöä, jotka joka kristitty... . 2014 250s Np K5 15e
FITZNER Mitä Luth. tod. sanoi 1968 217s Np K2 7e
FJELLSTEDT Selitystut Uite-11 1903 1000s Ns fr K2-3 a30e
FLACELIERE R. Sellaista oli elämä antikin Kreikassa. Wsoy 1980 295s Sk K3 15e
FLYNN N Ne kaksitoista. Sro-88 155s Np K3 12e
FRANCE R Mies, joka muutti maailman SRO-91 177s K4 10e

FRITCHEN A Rukousk. 1897 155s fr Sk K2 15e
FROSTENSON Rukouks. vanaishkon ajalta. Krs-89 K3 12e
FUNCKE O Usko ja jokapäiväisyys. Abrahamin vaukseen mukaan. Wsoy 1887 397s fr Ns K2+ 14e
GASMAN-HENDRIX. Johdatus Luth. Tunnuksukseen Kpaja-05 260s Sk K4 25e
GERHARD J. Elän ja kuolen Kristuksessa. Lohdutusken sanoja. Lhpk-21 155s Sk K4 20e
G. Jumalan sanasta S-11 530s K5 25e:5id 40e
G. Pyhäntä tustekelmukset / jumalisuuden harjoitus. Pori 1909 369s fr Sk K2 18elwsoy 1898 fr 18e
G. Uskon pyhä salaisuus 2001 300s Np K5 10e
G. GESENIUS W. Hebr. und Aramaisches Handwörterbuch über das Alte Testament. Leipzig 1899 1027s Ns K3 35e
GESNER S Psalmin ylistystyö. CC-24 Np K5 10e
GESTRIN E Oletkos pyhä 1970 168s sk K4 5e
GHISELLI A. Sanaan kantaja. Luthenit käsiti. Mariasta. STKS-05 203s K4 15e
GIERTZ B Apostolien teot. S. Sk K3 15e
G. Apostolinen usko elää. S-93 40s K3 6e
G. Elävä kirkko. S-19 223s Sk K5 20e
G. Jumalasta voi ietää. S 1971 33s Np K3 4e
G. Kalliopeija. Aikni 2012 S2 415s K5 20e
G. Luukas. S 1985 215s Sk K3 14e/ Markus 14e/ Matteus 15e
G. Minä olen teidän kanssanne I-II S-07 n.700s Sk K4 15e
G. Omin silmin. S-16 380s Sk K5 20e
G. Rukouksen ritari. S-94 265s Sk K3 12e
G. Roomalaisk. selitys. KRS-80 Np K2+ 12e
G. Suuri valhe ja suuri totuus 204s K2 7e/Sro-13 sp K5 18e
G. Taistelu ihmisestä. Krs-148 272s Sk K3 8e
G. Tessa. ja past.kirj. S-91 105s K4 12e
G. Usko yksin. Wsoy 1946 404s Sk K2+ 7e
G. Viisi Paavalin kirjettä. S-84 135s Sk K3 12e / Korintt. K4 15e
GOSNER Aarnearkunen SLS 1949 395s Sk K3 8e/ K3 12e
G. GUNDE Sana syntisille ja sana pyhille. 1861 Sk js K3 12e
G. JOSEF Ruhn ihminen maailma RV-90 393s Sk K3 30e
GRANE L. Luther ennen luthia. 1978 268s Np K2 8e
GREGORIUS SUURI. Evankeliumisaamat. STKS-22 301s Sk K5 25e
GROLLENBERG L Raamatun kuvauk. Wsoy-65 Sk K3 14e
GROTFENFELT Suomen hist. Uskonp.aika. 1902 480s K2 25e
GRUNDTWITJU UDDESSA VALOSSA. 1989 191s Sk K4 14e
GUMMERUS J M Agriola. Gumm. 1908 167s Sk 15e
GUSTAVSSON Mihin uskomme perustuu? -07 272s K4 15e
GYLLENBERG R Utn kreik-suom. Sanak. -39 292s Sk K2 20e
GÄRTNER B Jeesuksen elämä S-82 180s K4 8e
G. Simon Pietari. SRO 2006 147s Sk K4 12e
G. VT on elää. S 1976 143s Sk K2+ koo 12e
HAATAJA T. Kaiken mitä tarvitset. Hartk. S-17 K5 20e
HAATAJA J. Ukko-Paavon evät. Kpaja-83 94s Sk K4 10e
HAAVIO M. Opettaja kertoo apostoleista. WSOY 1984 396s Sk K2 10e/Vapahtajasi Sk K2+ 10e /VT:sta K2 12e
HAGURUP E. Martti historia. 1987 110s Sk K4 10e
HAAPANEN J Et ole yksin. Kärsimstä Uite-17 210s K5 15e
HAASE E Rakas Johan Sebastian! Sro-01 125s Sk K3 10e
HAATAJA H. "Tahtoratkaisumme riippuu lopulta kaikista" Väitöskirja Muroman teologiasta. 2020 Np K5 15e
HAIKARAINEN R Mysterinen maestro. Kpaja-18 500s K5 25e
HAKALA E Jumalan laulu S-92 121s Sk K3 7e
H. Kylvääjät lähtä kylvämään Saarnaj. -29 493s js K3 12e
H. Muistelen menneitä Elämäk. S-57 112s Sk K3 8e
H Saarnakirjat (1-3) vskt. ev. ja ep-VTJ: Minä tulen pian /Päivä valkenee /Iankaiki, tietäSynntien ystävä tie/Pelast. päivä/Sanomaton lahja S-33 Sk K2-K3 äse

H. Tänään auttaa Herrä Hartk. S 1962 562s Sk K2 10e
H. Te myös todistatte (saarnaj) S1955 261s Sk K2 7e
HALLESBY O Henki ja elämä. 1939 237s Sk K2 8e
H. Herran kasvotjen edessä. 1927 296s Sk K2 10e
H. Hänen sielensä suojassa. Sro 2007 211s Sk K5 10e
H. Ihmisluonteet Rtn valossa. Uite-87 85s Sp K3 10e /Sk 12e
H. Korkeimman suojassa. Wsoy 1935 209s Sk K3 8e
H. Rukouksen maailmassa. Wsoy 1973 Sk K3 7e
H. Sydämen elämä Jumalassa. 1976 175s Sk K3 8e
H. Synti ja ammo. Sro 1983 62s Np K3-4e
H. Uskonelämä salaisuusika. Uite 1979 91s Np K3 8e
H. Valoista näköl. pimeänä alku. 1950 250s Sp K3 8e
HAMMERICH F. Krist. koon historia 1-3. Oulu 1879 Ns 50e
HARDT T. Alttarin sakramentti 1992 96s K4 5e
H. Luther ja Raamatun saanspiratio. Odia 2006 58s K5 8e
HART D.B. Ateismin harhat. SRO-2010 339s Sk K5 10e
HARRISON K. J. Sro-17 208s Sk K5 15e
HASSINEN L. Aikukselle. 1984 243s Sp K3 8e
H. Idän uusi aamu. Inkern klost. -97 237s Sk K3 10e
H. Kristinusk ja komm. 1967 122s Sk K2 6e
HAVAS V. Joulusta joululuun lukua. SRK-80 299s Sk K3 10e
H. Kristityn koudn aapinen. Sk-30 Sk K3 12e
H. (toim.) Vanhimman äänin. Päävartk. KuvaJS-53 361s Sk K3 12e
H. Vartion vaihto. Runok. Np K2 8e
HAVERINEN S -JANATUNIM M. Paimenenus, ihmis-arvo ja sukupolvi. UT 2009 181s Sp K5 10e
HEDBERG F G Ainoa autuden tie S 1987 194s Sk K3 10e
H. Autuuden tie S-85 47s Np K3 4e
H. Avaran armotaivaan alla. S 2011 34s Np K5 5e
H. Elämän sanoja (hartk.). S 1935 374s Sk K2 8e /fr 5e /Np K4 10e /S 2006 K3 10e
H. Hedbergin testamentti. 2010 111s nid K5 K4 12e
H. Ihmeellinen pyhä kaste. S-16 126s Sk K5 15e
H. Oikea ja väärä kristillisyyt. S1926 55s K2 5e
H. Pyhän kasteen puolest. S-1 304s Sk K3 10e
H. Uskonoppit autuuden S-24 237s fr K2 8e-45 K2 5e/1986 K4 8e /1944 fr K2+ 50e
H. Usko ja tunnustus. S 1961 54s Np K3 6e
H. virvoittava väsynneille I-II. S 1904- Ns fr K3 15e
Hedberg J Utn Kreikka-Suomi sanak 1890 628s Sk K2 18e
HEDEGARD D Pyhän Hengen työ. Hki 1946 42s Np K3 8e
HEDEGARD-SAARNIN. Kohti suurta baabelia. -61 K2+ 7e
HEIKEL A Lat-suomal. sanakirja. Otava 1935 428s Sk K3 25e
HEIKKINEN J Kesyttetyä kuolema. Väylä-17 Sk 504s K5 25e
H. Kuolema - tie elämään. Väylä -16 Sk 221s K5 20e
H. Rakas viini. Päivä. Kuolemast. 1929 238s Sk K4 10e
H. Sinun käsisi, Herra. Väylä-18 464s Sk K5 20e
H. Sinä, Herra, pelasta! syvistä vesiästä. Sro-22 Sk K5 20e
Heikkinen-Laato-Lindqvist, Kristitty ja Pyhä maa Sro-17 K5 15e
HENINEN-HEIKILÄ Suomen kkohist. -05 285s Sk K3 25e
HEINO H Mihin Suomi usko. 1986 400s Sk K3 10e / uud. 15e
HELLSTRÖM I Ensimmäinen evankeliumi S-84 252s Sk K3 12e
HENGELL LAULUJA JA VIRSIIÄ I sävelmältö K2+ 15e
VELI HENRY. Muslimimaailman haaste. Ari-76 116s Np K3 8e
HERRAN SANAT. Wsoy 1958 511s Sk K2+ 8e
HILDEN K. A. Paalestinassa. Hki-91 272s fr Sk K3 20e
HILLERDAHL G. Simon Pietari. S 1984 190s Sk K4 10e
H. & GUSTAFSSON He näkivät Jeesuksen. 147s Np K3 10e
HILTUNEN Paavo Daavid ja Jeesus. Pvä 1989 287s Sk K4 14e
H. Daavid Kuningas. Pvä 1993 263s Sk K4 14e
H. Hiltunen, lain ja evankeliumin mies. Uite-08 170s Sk K4 10e
H. Kaksikert. osa. Prof. Elisan elämä Päivä-91 218s Sk K3 12e

H. Miten äkäpussi kesytetään. Joonan k. -96 234s K4 12e
H. Minä en jätä sunia. Ruutin kirja. 2005 128s Sk K4 12e
H. Miia Steiner toldella sanoi. 1990 259s Np 20e
H. Rukous on rakkautta. Pvä-94 237s Sk K3 8e
H. Siunauskiisyydestä. Np K3 8e/Sk 12e
H. 7 paiminkoa. Simsonista. Päivä 1994 157s Sk K4-12e
HILTUNEN PETRI. Antikristus. 2022 Np K5 35e
H. Kuin salaman leimahdus. Sro-12 K2 10/2020 16e
H. Paavo Hiltunen - persoonall. vaihtajia. KuvJS-23 Sk K5 30e
H. 200 kysymystä ja vastausta. 2024 500s Np K5 35e
H. Pauluksen postilla. Saamoja 2005-2015. 323s Np K5 20e
H. Pimeyden valtakunta. Pajojen valtojen kohtaamisesta. Sro-14 189s Sk K5 20e
H. Tuhatvuotinen valtakunta. 2023 298s Np K5 30e
HIIMANKA M Kirkkovaikkuu rukouksen. S. Sk K4 10e
HJELT A Israelin kirkon historia. -13 37s Sk K3 20e
H. Jerusalemia Damaskusta. 1971 183s K2 12e
HOLLAZIUS D Armonijärjestys aututeen. Trku 1826 206s fr Sk K3 60e/1847 K3 50e
HOLMAT T Hengell. virka ja yl. pappaus. Hki-67 136s 10e
HOLMBERG C.O Arvaamaton aarre. Kol.sel. fr SK K2 12e
HOLMEN T. Apokryfi. Sro 197 197s Sk K5 15e
H. Jeesus Wsoy Np K4 15e
HOLMQUIST H Kirkkoihistoria I-III. 2000s Sk K2 12e/osa
H. Luther. Elämäk. 1917 207s Sp K2 4e/K3 7e
HOLY BIBLE. NRSV with Apocrypha. Np K4 25e
HOLY BIBLE. pientelekt. JÄNKVIL-verioit Np K3-4 15e
HOUSTON Kuka on oikea profetta 1990 164s Sk K4 8e
Hovi M. Kaunis pahuus. Uusienkisytydestä. Sro-22 192s Np K5 10e
HOVINIEMI toin 4 evank. kertom. yhdistettyinä. -55 Sk K3 8e
HULME Ylistyslaulu yön pimeydsä S-94 136s K3 12e
HUOVINEN E Enkeli valaatin. Rakas jouluvirsi. Wsoy-12 166s Sk K5 15e
H. Fides infatium. Luth. käs. lapsen uskosta. STKS-91 231s K3 10e
H. Kuolemattomuudesta osallinen. STKS-82 119s Np K3 8e
HUOVINEN HARRI Rukouskirja. L-Säästö 2019 Np K5 10e
HUOVINEN L Kasteen lahja elämälle 67s Np K3 5e
H. Sanan selvytteen. Kasteikästäkystä. S-54 139s Sp K3 10e
H. Uudestisynt. Rosen. teolssa. S 1962 279s Sp K3 8e
HUSE S.M. Evolution romahdus. Tre-97 164s Np K3 13e
HUSNAIN-CHESTER. Maksoi mitä maksoi. 2016 255s Sk K5 20e
HUUTANEN P Jerusalem ja Rooma. Kpaja-89 234s K3 15e
HYDEN A Armoa armosta. Hartk. jokap. S 386s fr-teksti Sk K3 5e
H. Katosi Jumalan Karitsa S-36 291s Sk K2 8e
H. Nuorten kunnia. S 1925 188s Sk K3 12e
Hällström G. Viesti vainottuilla. Sro-21 200s Sk K5 20e
HÄLLSTRÖM-LAATO-PHILKALA. Johdatus väriäisen kirkon teologiaan. Kpaja-2007 276s Sk K3 10e
HÖRKÖ. Alfa ja omega. lapsille. Sro-10 319s K5 15e
Ihmeiden Jumala DVD. Datakirjat
ILBAGIZA L. Eloissa kertoakseni. KuvaJS-97 223s K4 20e
IUSTITIA 14 Lestadiolais. monet kasvat. -01 178s K4 15e
IUSTITIA 30 Elämä ja rajat. Eettisiä kysymyksiä. St-14 K4 12e
IUSTITIA 18 Tiillä ja uskon teologia. St-04 176s Sp K4 10e
IUSTITIA 24 Saarnaavaa-herätysteologi St-08 241s K4 10e
Iust.. 9 Kuolleen meren käärtö. -97 Np K3 10e
IUST.. 31 Eskola & Nummela 60v. antik. Sk K5 15e
IUSTITIA 35 Kirkon parhaaksi 30v. St-08 297s Np K5 15e
IUSTITIA 33 Reformaatio vai restauratio. 244s Np K5 15e

Uusille Concordia-lehden tilaajille 2024 kaksi Concordian lahjakirjaa toivomuksen mukaan, esim. Lutherin Kork

IJÄS K ihmisiä olemme. Ihmissuhdek. Sro-05 152s Sk K4 18e
I. OlenNainen. Sro-08 120s Sk K4 12e
IKUNEN BETHEM. E.Syynalaisen hymnejä Kristuksen syntymästä. Tku-22 277s Np K3 10e
ISO RAAMATUN TIETOSANAKIRJA 1-10 K3- 75e / a15e
IRT 1-3 punarusk. Sk K2 35e/**Kokonahka K3 70e**
ISSAKAINEN M Toinen vyyttää sinut. Paul Saaren tie papiksi Virossa ja Intermallissa. Hki-94 250s Sk K3 10e
JAAKKOLA A Kellosointilinja Rietrikki. S-41 34s Np K2 8e
J. Pyhäamu. Lisäty painos edellisestä. **Np 8e**
JAAKKOLA J P.Ekinen legenda. Hki- 21 299s Ns K3 25e
JALONEN A Luther vai Rooma. SVELS-98 150s K4 12e
JANATUINEN M. Anna sanan kiertäjä. Sro-92 127s Np K4 5e
J. Elissa Tisbeläinen. Sro.2012 163s Sk K5 15e
J. Hljait kutohtjeet. Sro.03 236s Sk K3 15e
J. Itkevä pronssimuuri. Jer. selitys. Uite-05 306s Sk K5 12e
J. Jää Herrat otit. Sro-17 Sk K5 15e
J. Jää lukoksema. Sana joka päivään. Sro-15 431s K5 20e
J. Kaksi Johannesta. Sro-23 232s Sk K5 25e
J. Kaksi naista - yksi usko. Sro-14 272s Np K5 12e
J. Katso minuun pienenhen. Muistoja. Sro-20 Sk K5 25e
J. Koti nimeltä rakkaus. Sro-97 78s Sk K3 10e
J. Mooses. Sro-21 280s Sk K5 20e
J. Nainen ja hänen miehensä. Sro-01 271 Sk K3+ 14e
J. Paavali Sro-213 K5 15e
J. Salomo. Sro-19 196s Sk K5 18e
J. Sankareita ja pelureita. Sro Sk K3 18e
J. 10 matkaa Mongolian. Sro-16 300s Sk K5 10e
JANATUNENKEKÄLE Sanassa lisanoma. -89 84s K3 7e
JANATUNEN-NORVANTO Sekalainen seurakunta. Sro-21 203s Sk K5 23e
JANSSON-LEMMITYNEN. Kun luostarin muurit murtautui. Oltava 1998 255s Sk K5 20e
JÄL Uskolla aististut. Matkalla ehyyteen. 1906 213s K4 12e
JEESUS SIIRAKIN KIRJA Oltava 1954 221s Sk K3 6e
JENKINS S Raamatullijunien kartasto. 228s K3 12e
JEREMIAS Lapsikaste kun alkuaikoina S-81 61s Np K3 8e
JOHANNES Kirkkoisien perintö. -84 Sk K3 15e
JOHN R Proteojetin kelti. RV-90 349s Sk K3-12e
JOJINEN K Lohduttakaa. 100 lohduttakaa. Cc-21, 2.p. K5 12e
JOJINEN S. Rikotusta eheä. Jti-94 170s Sk K3 10e
JOJIRANTA L Jumalan suuri suunnitelma. Ef. Sro-16 K5 12e
J. Maailman kuuluisin saama. Uite-00 306s Sk K4-12e
J. Vapauten. Evank. gal.girjissa. Uite-06 226s Sk K4 12e
JOLKKONEN J-KOTILA H Kirkon poika Martti Luther tänään. Kneliö 1998 127s Sk K4-12e
JOLKKONEN ym. Saaman käsik. Kpaia-01 372s Sk 20e
JONES S Kärsivien Kristus. Wsoy-65 215s Sk K3 7e
JONSON P Evolutionin maailmankuva Uite-00 159s K3 12e
Joulu Lutherin kotona. 2016 40s Np K3 7e
JUNGKUNTZ Kasteen evankeliumi S-76 128s Np K4 5e
JUNCKAALA E Arkeologian aarteita. Sro-19 220s Sk K5 27e
J. Faktat vai fiktiota. Arkeolsta. Uite 2006 139s Sk K4 12e
J. Epäilijöitä & nukkilijaita. Kpaia-98 184s Sk K3 10e
J. Milen rukouk. Kpaia-03 123s K3-muovit. 10e
J. Mitä ajattela Saatanasta. S 1999 64s Sk K4 8e
J. Raamatun suuret linjat. Sro-24 164s Np K5 25e
JUNCKAALA T Hannulan herätys. 1986 424s Sk K3 10e
J. Henki ja lahjat. Sro-12 73s Np K5 5e
J. Olenki väärin ymmärretty Luther. Sro-17 250s Sk K5 18e
J. Olavi Rimpiläinen. Viimeinen vanhauskoisen. Sro-20 Sk K5 35e

J. Osmo Tiitilä – Protestantt. Sro-04 Sk K3 18e
J. Urho Muroa – Herätyssamaaja. Sro-90 Sk K3 15e
JUNCKAALA E & KUUSANMAKI E Kristinuskon tarina - 180 henkilöä... Väylä. -24 276s Np K5 26e
JUNTUNEN H Lesidiuksen käsit. kkoista. -82 317s K4 12e
JUNTUNEN L-K toim. Pohjoiskirkkukutsia. Uupuneiden selviytymätarinoita. S 2005 168s Sk K4 10e
JUNTUNEN S Horjuko kun kivijalka. Hki-02 169 Np K4 13e
J. Jumalasta voi puhua. Sro-15 Np K4 23e
J. Kirkon raamatullisista lähtök. Sro-10 312s Np K3
JUST A.A Taivas maan päällä. Kristuksen lahjat jumal. palvussa. L-säätiö 2012 136s Np K5 5e
JUURMAA E. Kristuksen sisällisen tuntu. P. Ruotsalaisen sanoja. Kpaia 1948 156s Sk K3 14e
KAARTINEN L. Näkemien Hasaramall Vuoristoläkäriin Älgassa. Sro-07 Sk K4 12e
K. Tallebanen tekniä. Sro-02 168s Sk K5 12e
Kaila L Rintu henkijä. Josef. Elia. -34 199s K3 6e
KALA-tunnus Auloon, hopea 13cm 80pjenä 5e
KANGASNIEMI Magia lastenkirja. Sro-02 85s Np K4 10e
K. Ihminen, tunteet ja kärsimys. Uite 2004 229s Sk K4 12e
KANSANHO E. Heränneitä karoliineja. Sro-01 nP K3 12e
KAPANEN T. Unkarin vapauden äänet. Diss. Hki-22 113s Np K5 20e
KAPI B Jumalan harjoittajista. Elämäntekartom. P.gerhardista. Hki 1948 275s Sk K3-10e
KAREP O. Luther. Wsoy 1945 521s Sk K2 7e
KARSSIN S Kasvun tie. Ewaldsin elämästä. -91 Sk K2+ 10e
KARGEL J.G. Esikuvat puhuvat eli Kristus VT.sä. 1998 286s Sk K3 15e
KARLAS Y Kristuksen todistajia. SLS-44 166s Np K3 8e
K. Pelastuksen päivä. Hart.k. Wsoy-48 583s Sk K3 8e
KARRAKOSKI M Eerikki-pöytä-Sorassa Wsoy-38 K2 8e
KARSEN Hainen nimensä on nainen -76 19s Sk K3 8e
K. Nainen, jonka minulle annoit. S 1979 208s Sk K3 8e
KARTTUNEN T. NIKEA 325 - jakamattoman kirkon perintö. Väylä-24 254s Sk K5 25e
KATEKISMUS. LHPK-2017 227s Sk K5 10e
KATSO JEESUKSEN S-90 63s Sk K2 3e /K4 9e
KAUPELLA J. (tom.) Keski- ja uudenajan marttyrien historiaa. Wsoy 1927 389s Sk K5 12e
K. Lähtymämarthist. Hii SLS-30 332s+336s Sk K2 a12e
K. (tom) Marttiinista Wsoy 1925 294s Sk K2 15e
K. (tom) Myöskin ihmeimaailma Wsoy-29 339s Sk K2-12e
KEKÄLE&MURTO Namia todellisuuden peilinä. Uite 10e Np K3 12e
KEKÄLE J Pyhän Hengen tie. Sro Sk K3 15e
KELLER W Raamatun on oikeassa. 1957 431s Sk K2 8e
KEMPIILAINEN T. Kristuksen seuraamisesta. Ht-sarja 3 303s Sk K4 12e
KESKITALO T. Ristiä ja häpeä. KuvaJS-17 125s Np K5 20e
K. Salaisuus avautuu. Room. sent. Uite-15 124s K5 20e
KIERKEGAARD S Kedon kukkia ja taivaan lintu. Np K2 12e
K. Kärsimysten evankeliumi. Wsoy-48 145s Sk K3 12e
KINNAMAN Kaikki mitä olet halunnut tietää lutsista. Sro-17 15e
KINNUNEN S Isän kaipuu. Sro-16 150s Sk K5 15e
K. Kun pesä tyhjentyi 2006 177s Sk K4 18e
K. Samassa veneessä. Avioitilista. Krs-90 138s Sk K3 10e
K. Sovintoon elämän kanssa. Sro-16 Sk K5 18e / Sk 25e
K. Äidin ikävä. Sro-19 238s Sk K5 15e
Kippo H Kouranpöyhä. Sro-15 258s Sk K4 12e
KIRKKOKÄSIKIRJA I HII Kpaia-08 Vn-koika K4 60e/ edell. 8e
KIRKON AARTEITA. Teologinen suunkirjasto: Luther CD-ROM ym. ym. PC ja Mac -versiot. S 2011 249e
KIRLA M Hänen haavainsa kautta. Tku 2014 47s Np K5 5e
K. Kristillinen kaste. Perea 2011 Np K5 15e
K. Iisä meidän. Selitystä. Tku 2014 63s Np K4 5e

K. Kirkon paimenvirka & feministiteol. Perea-20 240s no K5 20e
KIRKKOKÄSIKIRJA III. Pieni. 2001. Sk K4-30e
Kirkkovuoden kuvat. S-96 71s Sk K3 23e
KITTELSEN U. Jukon puolesta. Lutherin elämäntyö. Sro-96 375s Sk K4-20e/Sro-17 Np K5 10e
KIVENEN A Sovinnon suuri salaisuus S-00 127s Sk K4-10e
KIVIRANTA S Katkelmia. Henkilöhist. -99 320s Sp K5 10e
K. Salattu ja ilmoitettu Jumala. Sit-06 113s Np K4 10e
K. Toim. Jumalan lähtelys. Lähtelyksetstä. S-90 154s Sk K5 10e
K. Leuenbergin Konkord. teol. ongelmia. Hki-73 Sp K3 10e
K. Toim Lutherin usko tänään. S-81 108s Sk K3 5e
K. & L.Taalo. Turhentuoko uskonpuhd. Sro-98 285s Sp K3 10e
KIVIVUORI J. Psykiokirja. Sro-99 173s Sk K4 10e
KIUKAS U Ristilin. Pilatuksen alkua. 1983 106s Sp K3 8e
KLEINIG J.W. Armoa armon päälle. Hengellinen elämä yksin armosta. L-säätiö-13 132s Np K5 5e
K. Ihmeellisesti tehty. Ruumillisuudesta. Lhpk-22 252s K5 20e
KNUDSEN J Vuorimiehen poika. Rom. Wsoy-67 413s K3 8e
KOCH K. Onko pahattainen olemassa? nP K3 8e
KOCH U. Katarina Luther - Nainen, joka uskalsi elää. SRO-24 216s Np K5 25e
KOEHLER E. Katekismusselitys. L-säätiö-04 332s Sk K4-25e
KOIVISTO J. (tom). Pääasia. M. Väisäsen juhla. Opil. artikk. - bibliografia. Uite 2004 334s Sk K4 10e
K. (tom.) Sitä lujempi on sana. Uite-87 Sk K4 10e
KOIVISTO JUSSI. Entollisaineiden jälkikäsittely ja teologia. STKS-16 258s Np K5 20e
KOIVULA V. Alfas & Komea. Kristilliset symbolit, merkit ja tunnukset. Väylä 2011 156s Sk K5 25e
K. KIRKONKENTTÖ. Väylä 2009 120s Sk K5 25e
KOKOA KANSASI Kristikunnan rukouksia. 1977 154s K3 7e
KOLDE Th. Martti Luther. Elämäk. 1901 532s fr Ns K3-25e
KOMMENTAARIRAAMATTU. Aikam.-18 n.200s Ns K5 235e
KOPPEN L. M.Lutherin Käthe na. S-06 170s Sk K4 6e
KOPPERI K Paradoksien teologia. STKS-97 307s Np K3 20e
K. Renessanssin Luther. Yo-94 197 Np K3 20e
Koraalikirjat ed. painos 25e /1-osainen 15e
KORPINEN A Pyhän kasteen puolesta. 1991 30s Np K4 3e
KORPINEN S. Vanhauskoisen päiväkirja. Np K4 10e
KORRI M Evankeliumi rakkauden mukaan. S-18 Sk K5 15e
KOSKELAT Avioi. ajo-ohjeita. 2005 129s sd Np K5 10e
KOSKENNIEMI E. Kitoslauluja matkalla muuttui. Pvä. hart.k. Arkkii-24 427s Sk K5 10e
K. Marjukuksen evankeliumi. S-89 153s K3 8e
KOSKENNIEMI H. Hukattu aarre. Ripistä. S 15s Np K3 4e
K. Veren ja tulen läpi. Sro-05 184s Sk K5 15e
KOSKENNIEMI L. Armo on ensin-usko sitten S-17 Sk K5 18e
K. Avara ja tinkimätön. K.V.Tamminen. Sley Sk K3 15e
K. Taisteleva julistaja J.Bäck 1850-01. S-98 277s K4-20e
KOSKI-HOMI R. Heptaleksia. Svels-16 Np K5 15e
K. Johanneksen ikestitys Svels-11 195s Np K5 18e
KOSKINEN J. M.Lutherin elämä ja vaik. S-02 170s fr K3-12e
J. Pyhän Raamatun käsitt. sent. Tku-97 403s fr Sk K2-15e
KOSONEN L. M-T Tolamo. Taitelija ja taistelija. Elämäk. Sro K5 30e
K. Pentti Oksanen -Surmaajasta suntioiksi. Sro-23 100s Np K5 15e
KOTILA H. Eukaristinen rukous. STKS-96 354s Np K4 15e
K. Iisä meidän -rukouksesta. Kpaia 2011 62s Sk K5 14e
KOTIMATKAILLA-vuosikirjat (hyviä artik. ym) S alk.

1901-30 a10-15e /1931-2015 a5e /60kpl enil. yht. 90e /2017 25e
KOTIRANTA M Kuvan teologia. STKS-97 188s Np K4 12e
KREIKAN OPISKELUJUN 2020 668s K5 30e
KRISTINUSKON HISTORIA 2000 Osaat 1-3. Alkurikostla renessanssin ym. -99 213s Sk K3 a25e /1-3 osat 60e
KRISTUS JA HÄNEN USKOVA SEURAKUNTANS. Hart.kirja. Tod.seura 2005 304s Sk K4 10e
KRISTUS KUTSUU JA LAHETTÄÄ S-13 213s Sk K5 15e
KRISTUS MEIDÄN KESKELLÄMME. Avain joun liturgian. LRSY 2008 122s. Np K4 10e
KRONBERG U. Kristusmystiikka. Sro 2011 229s Np K5 15e
KRONHOLM T. Hän avasi heidän mieltensä ymmärtämään. Kneliö 1987 107s Np K3 12e
KROKOLIGINEN RAAMATTU. Datauniv 2007 Sk K3 15e
KRUMMACHER F.W. Elisa Tisblainen. Rauma 1982 496s Sk K3 kpo 12e /1902 K2-11e
K. Silmäyksiä armon valtakuntaan HY1956 89s Sk K2 8e
KRUUS A. Armo vai ansio S 1968 217s Sk K3 6e
KUHANEN M&K Olen ja onnea avioi. 1993 139s K3 12e
KUNINKAANEN ON Tiina Martikainen juhlat. 2011 319s K5 20e
KUNNAS U. K. Syväntö - Tienraivaaja. Rv-79 272s Sk K3-10e
KUOKKANEN A. Teesjä vanhurskusta. Sro-16 80s K5 10e
KUORTTI A. Aloietettava alusta. S 1972 217s Sk K2 5e
K. Klossa - keskitysl. - korvessa. S 1965 328s Sk K2 8e
K. Inkerin kirkon vaikeita vuosia. S 1963 176s Sk K2+ 7e
K. Juhana Inkernusmaalainen. S-66 280s Sk K2+ 8e
K. Tapahit inkerissa. S 1965 201s Sk K3 6e
K. Veljeni sotavangin. S 1969 185s K3 10e
KUORTTI-ÄRKILÄ Inkerin kkon yö ja aamu S-90 K3 10e
KURVINEN P Armo ja lahja. Tku 1884 96s fr K3 10e/**K.** Autuus pakanoilte, vsk S-08 fr Sk K3 12e
K. Autuutemme aamunkoi. (saam. VT:n tekst.) Hki 1914 200s fr Sk K2 12e/Sk K3-15e
K. Elämäni uralla. Hki 1913 167s fr Sk K3 15e
K. Ihmeellisiä salaisuuksia. Tre 1922 96s fr Sk K3 15e
K. Marttyyriä & Kristuksen tunnustajia. -99 343s fr K3 12e
K. Pyhä Ippo HII (evp.sti.) Tre 1889- 480s fr Sk K2 a12e
K. Pyhä Solla HT. Tre 1891- 536s fr Sk K2+ a12e
Kutsut sati rakkaudeksi. S-18 83s Np K5 5e
KUSTER S Lutheruksen elämäkerta. HML 1851 Np fr K3 30e
KUUSI I Russelin opittu Ritu valossa 1921 Sk K2 5e
KYRILLOS Jersaai. uskontunnustus. Sro-13 327s Np K5 10e
KYRÖLÄINEN R. Kuka otet, tuomari? Kirja Kosken Marasta. Uusi p. Hki-24 191s Np K3 12e
KÄHKÖNEN S Hyvään avioliittoon. Uite-02 126s Sk K3 15e
K. Kabin kirjan tarkoitos 2005 368s Sk K4 15e
KÄRKI F Matkamieheä Jertus. S-57 93s Np K3 8e
KÄRKIKÄINEN P. toim. Johdatus Lutherin teologiaan. Kpaia-01 344s Sk K5 25e
KÄRSIVÄLIISET ADHISTUKSESSA. Lohdutus sairaille ja masentuneille. STL 2012 21s Np K5 6e
KYHYKYNEN M. (tom) Ajankoht. Islam. -92 168s Sk K3 10e
LAASONEN P. Joh. Gezelius vanh. ja suomal. läysortodoksa. SKHS 1977 51s Sk K3 12e
L. Lueteri. Rooman ja Geneven välissä. Sro-22 32e
LAATO A. Emmauksen tällä. Tku-10 Np K4 25e
L. Kaste kirkon alkuaikoina. Abo-08 162s Np K4 12e
L. Kristinuskon Rooma valossa. Sro-22 232s Sk K5 28e
L. Risti, sydan ja ruusu. Tku-06 116s Np K4 12e
L. Syntyi Nelsin! Jertus. S-94 142s Np K3 15e
L. VT:n selityssraamattu HV Sro 2017 24 Sk K5 a60e
LAATO A.M. Matres Ecclesiae. Sro 2011 189s Sk K5 15e

L. Teesejä kirkosta. Sro-16 Np K5 15e
LAATO T Vanhan käsikirjan jumalanpalvelus. 56s K4 8e
LAESTADIUS L.L. Crapula mundi 1965 46s K3 K10e
 L. Katso Jumalan Kantaa. 130s K2 8e
LAGUS J Evank. ääni. -61 184s K2 8e /2010 Np K4 15e
LÄITINEN A Muistoja lapin kristillistä. Oulu -66 Np K3 14e
LALLUKKA J. Ahdistus. Epäuskoa vai osa elämään. Sro-22 279s Sk K5 25e
LAMPINEN T Apua messun ymmärt. Väylä-16 32s K4 6e
LAPPALAINEN O Puhu elämä minun. Runok.-21 95s K15e
LATVUS P. Ymmärryksen siivet. Vsa 2002 2 517s Sk K4 15e
LAVUTUS S Leminen-armon matkamies. 1994 327 Sk K4 12e
LAUNONEN L Nina Åström-toisin silmin. AM-16 Sk K3 30e
LAUNONEN L ym. toim. Yksin uskosta - yksin ammos- ta. Uskonp. merkityksestä. AM-17 313s Np K5 20e
AURILA K.S. Toistoi ja Luther vuoris. sel Wsoy-44 103s 8e
AURILA S Naulan kantaan! Lapsille. S-16 47s K5 15e
LEHTINEN K Rakkautta loppun asti. Krs-89 192s Np K2 8e
LEHTONEN M.A. (toim.) Ole turvallisella mielellä. Lehtinen ja Ojala. 1951 204s Sk K3 10e
LEHTONEN S Saarna, sanoja vai sanomaa S 149s K3 6e
 L. Yhteisesti ja yhteen ääneen. Jpsta. Hki-73 161s Np K3 8e
LEISOLA M Darwin erehtyi - erehtykö Einsteinin. -23 117s 20e
 L. Emme hävenneet evankeliumia. Luominen-25 140s Sk K5 25s
L. Evolutiosta ihmemaassa. Datak-13 216s K3 20e
LEMINEN E Ei hän sinusta luovu. Krs-99 120s Sk K4-8e
 L. Laupauden varassa. Krs-87 121s Sk K3 8e
LEMPÄINEN P. Kasteikäyntö Suomen klossa 1500- ja 1800-luvulla. SKHS-65 272s Np K3 15e
 L. Kuvien kielii. Wsoy 446s Sk K4 25e
 L. Kuvat puhuvat. 1981 104s Sk K2 8e
 L. Pyhäät ajat. Kopia-10 K3 K4 20e
 L. Pyhäitöimukset. -74 274s Sk K3 12e /2004 K4 20e
 L. Ripokäyntöä Suomen kirkossa uskonpuhdistusta 1600-luvun loppu. Hki 1963 Sp K4 15e
LENNOX J Tähtämässä Jumalia. Uite 2014 Np K5 25e
LEPPI I Aikamme ateisim. kasvat 1966 223s Sk K3 8e
LEPPÄNEN S. Kävelevä sisälisästä. Uite 1999 91 Sk K4 14e
LEWIS C.S. Ihmeest. SRO-24 246s Sk K5 26e
 L. Kärsimyksen ongelmia. SLU-40 204s Sk K3-15e
 L. Muistipanoja surun ajalta. Kneliö Sk K5 Np 12e
LILLJUEQVIST M. Hebreä-suomi, aramea-suomi VT:n sanakirja Akam 2004 554s Sp K4 30e /IRS:n osa Sk K4 10e
 L. Kreikka-suomi UT:n sanak. IRS:n osa SK K4 40e
 L. Torii ja temppeli. Jehd.tod.morm. Sro-04 136s Sk K4 10e
LINDGREN J. Ilon lähteelle. Ristin ystäviä ja vihollisia Filipp. -55a. SRO 2004 262s Sk K4 15e
 L. Jumala ja jumalat. Sro-00 290s Np K4 15e
 L. Lähetys 2001. Sro 1997 288s Np K3+10e
 L. Seurakunta myrskyssä. 2.Kor. sel. Sro-99 339s Sk K4 15e
LINDQVIST P. Jutteleisuus. Sro 2011 170s Sk K5 15e
 L. Syniti. SRO 2009 170s Sk K5 10e
LINKINMIES E Latinan kieliopti. Gaud.-124s Np K2+12e
LISTOV Luterus kodissansa. Hki1883 fr 301s Sk K2-vikaa 14e
LITZEL K.E. Kristus se hyvä paimen. Ps. 23 johd. Tku 1860 96s fr Sk K2+12e/1881 K2-5e
LYSON A Israel - luvattu maa. Gummi-01 597s K4 15e
LOESCHEN J. Painik. Lutherin kanssa. S-77 167s K3 8e

LOUHVUORI M Pyhien Perpetuan ja Feilitaksen marttyrinkortomus. Åbo Ak.-17 Np K4 20e
 L. Via Dolorosa S-15 196s Sk K5 15e
L. JAÄRNVUORI Ihmeellinen Pyhä maa. S-14 181s Sk K3 20e
LOUNAJA A Vangin tie vapautumisen. Kuolemasta elämään. 110s K4 8e
LUBENOW J.L. Myöty apinamiehistä. Kiista fossiilien ajattelusta. Suom. toim. M.Leisola. Datak-05 380s Np K4 25e
LUJANEN J Paavalin apulaiset. SLS 1917 Np K2+8e
LUOJOLA Y Kaita me olemme? Ihmisenä Jumalan luomisteoksen maailmassa. 1995 1915s Np K3 8e
 L. Meidän ovat isot kätt. -87 207s Np K3 15e
 L. Sana ja veri. Vanhaikrist. martt. usko. Wsoy-91 217s K3 12e
LUOMINEN varhaiskrist. ajattelussa. Patr.s. -16 117s K4 23e
LUTERILAIJA VIRSIÄ. Lhpk-15 Sk K5 20e/Sävelm. K5 40e
LUTHARDT A. Epil. esit. kristinusk. perustusta. Hki 1891 349s 18e
LUTHER M. Ahdistuksesta ylösnousekseen. Sata sananselitystä. S 19 269s Sk K5 20e
L. Ahtisaamoja S 1900 234s fr Sk K2 15e
 L. Ajatuksia elämästä, ilosta ja onnesta 2005 77s Sk K4 10e
L. Armahda minua Jumala. Psalmi 51 sel. Cc-22 128s Np K5 10e
 L. Armon välähdyksiä Luth. seurassa. 2003 112s Sk K4 15e
 L. Autuuden lähteillä. Selittä VT:sta. S-17 400s fr Sk K3 28e
 L. Eläimistöistä. 1.Kor. 7. sel. Sro 2014 127s Sk K5 10e
 L. Eläimien taistelussa. S. Sk K2+10e
 L. En minä kuole vaan elän. Antol. S-67 331s Sk K3 10e
 L. Esisuhteet Raamattuun. Oulu-18 157s Np K4 15e
 L. Evank.postilla S 1884 358s fr Ns K2+20e/S-16 K3 26e
 L. Että eläisimme. S 1984 62s Sk K2+14e
 L. Galatalaisepist. Sel. Lyhenn. S 1887 335s fr Ns K2 15e
 L. Galatalaiskirjeen sel (Thuren) S 2003 665s Sk K4 35e
 L. Galatalaisk. sel. (A.E.Koskeniemi) 2004/1932 632s K5 25e
 L. Galatalaisk. sel. S 1903 622s fr Ns K2+15e
 L. Hengellinen aarreaita. Pk4.Harkja. S-16 236s Sk K5 25e
 L. Hengellinen virvoittaja. 1875 Ns K2 Fr-painos 25e/Koskeniemi suom. Sk K2 20e/Arkki 2012 Sk K5 30e
 L. Huonepostilla. S 1927 812s fr Ns K3 30e /S1945 Sk nykykirjaimin K2 20e/K3 30e
 L. HUONEPOSTILLA Sley 2009 n.600s Sk K5 65e Tarjous!
 L. Huonepostilla (Lilius s.) Hki1878 612s fr Sk K2 45e
 L. Häälähja. S 1881 148s fr Ns K2-15e
 L. Hääläulu eli 45. Ps selitys. S 1907 188s fr Sk K2 15e
 L. Illoinen kärsimys. Saamoja. 1994 124s Sk K3 15e
 L. Illoinen ja armasta. Lahjakirja. S 2009 96s Sk K4 12e
 L. Isä meidän selitys. Lupa 1925 109s fr Sp K3 8e /S Np K4 12e
 L. Isokate. Koskeniemi suom. 2010 nid K5 12e / Sk K2+12e
 L. Jaakobin uni. Lsäätö-01 14s Np K4 4e
 L. Jakolukiovelkoma. Aunink-17 318s Sk K5 15e
 L. Jasekijä. Tse. 1902 78s fr Sk K2-8e /S K4 12e
 L. Jumalan voimallinen armo. Ps. 17. S-06 71s fr Sk K2+15e
 L. Kaste ja usko. (suom. E. Huovinen) Hy Sk K4 18e
 L. Katakismus. Väihä-kristinoppi perint. 1923 4e /1946 3-4e
 L. Kirjettä paimenille. 1.Tim., Tit. ja Filem. Concordia -23 340s Sk K5 25e
 L. Kirkollisok. ja kirkkoista. fr. Pk4 se /Arkki-11 Np K5 20e
 L. Kirkon sananp. asettamisesta. Cdia-09 56s Np K5 8e
L. KIRKKOPOSTILLAT -Hil. Sley 2009 n.2000s Sk K5 30e/kpl tarjous! /Huonepostillan kanssa 120e/toim.

L. KIRKKOPOSTILLA -Hil. S 1950- K2+ Sk 70e / K3 90e
L. KIRKKOPOSTILLA 1.osa. (Durchman-Dahlberg suom) Tre 1886 75s fr Ns K2+45e
L. Kirkkopostilla 1.osa, evank.post. S 1883 710s fr Ns K2 35e
L. Kirkkopostilla. (lyht. Rechart) Hki 1883 563s Sk K2 23e
 L. Kolme kehoitt. kirjaista (sota-aset, toivo, kuolema) S 1886 232s fr Sk K2+12e /Tku 1846 yht.300s Ns K2+45e
L. Korkean veisun selitys. Concordia 2011 120s Np K5 10e
L. Kristityn vapaudesta 1970 40s Np K4 3e /S 1986 K4 8e
L. Kristuksen ansio. les. 53 sel. S 1902 68s fr Sk K3 12e /Tku 1874 (Carlsson suom) K2 15e
L. Kristuksen ehtoollisesta - suuri tunnustus. Suom. S.Kiviranta. L-58aatio 206 224s Sk K4 15e
L. Kristuksen kalit lusuunestyö. S 1924 136s fr Sp K3-8e /Rauma 1941 108s fr Sp K2+15e
L. Kristus on Raamaton Herra ja Kuningas. Sk K3 15e
L. Kuinka rukoulla, ystäväni. S-46s Np K4 12e
L. Kuolleitten ylösnouseminen. S 282s fr Ns K2 20e
L. Lilla katekesen och dess förklaring - Den kristna läran. (toim. M.Särnäs) STLK 2008 291s Sk K5 12e
 L. Laki ja evankeliumi. s-17 np K4 12e
L. Lohdutus sairaille ja kuolleille. S 1892 55s fr Sk K3-12e /Hil 1853 40s fr Sk K3 j 38e
L. Lohdutuskuusia elämän taistelussa 1906 321s fr K2 12e
L. Luentoja 1. Joh. kirj. S 2009 235s Sk K5 25e
L. Lutherin käsitys munkkijupista. 1910 157s fr Np K3 8e
L. Lutherus-sauna. s-1892 296s fr Sk K3-14e
L. Lyhyt epistolapostilla. S 1910 406s fr Sk K2 23e
L. MANNAA JUMALAN LAPSIILLE -äänikirja S-11 K5 15e
L. Manna Jumalan lapsille. S 2008 Sk K5 15e / Sk K2+8e
L. Marian ylityslaulu. S 1986 136s Np K3 12e
L. M. Lutherin katekirja. Lahjakirja. S 2020 Sk K5 15e
L. Matkaevästä (hartk.) Vsa-93 375s Sk K4 12e /S-40 K2 6e
L. Minä tunnustin syntini 1966 214s Sk K3 15e / K2+10e
L. Mitte Jumala uudistaa kirkkoa. S 1996 64s Np K4 8e
 L. 1. Moos. kirjan selitys 1-6 osat. yht. n 2500s L-58aatio 2004- (suom. H.Koskeniemi) Sk K4 20e
L. Neuvo ja lohdutus kuolemasta vast. -31 186s fr Sk K2 10e
L. Neuvoja nuorisolle S-29 44s K3 10e
L. Paimen ja lammis. S 1900 56s fr Sk K3 12e
L. Paimen. Boonin velj. 1523 188s 82s Np K3 5e
 L. Puhje hyvistä tunteista. (Välit. osat) SLS 1908 108s fr Sp K3 7e /Hy 1984 Sp K4 15e
L. Pääsäitikirja. S 1985 146s Sk K2 12e
L. Pöytäpuheita. SLS 1937 69s Sk K3-8e/83 12e
L. Raamaton kultajäilyä. hartk. Arkk-13 300s Sk K5 28e
L. Riemuvoitto. Lahjakirja. Aunink-19 Sk K5 16e
L. Rukoileminen Lutherin kanssa tänään. S 1983 68s Np K3 5e /S 2006 Sk K4 10e
L. Rukouksia. SLS 99 94s K3-8e
L. Rukouskirjan. Wsoy-08 213s fr Np K3-12e
L. Ruskan lunastus. S 1929 48s fr Sk K3 10e
L. Saamoja 1. Moos. kirj. Vsa 1912 515f Sk K2 25e
L. Saamoja vanh. 1.usk:n ev. Wsoy-06 631s fr Sk K2 15e
L. Saamoja ja sel. 2.usk S 1892 494s fr Sk K3 22e
L. Saamoja ja sel. 3.usk S 1895 568s fr Sk K3 j 25e
L. Sama ja armo. Oulu 1946 442s Sk K2+15e
L. Small Catechism with explanation. -66 275s Sk K3-14e
L. Suurempi katekismus S 1899 fr Sk K3 12e/1831 K3 48e
L. Syvyydestä minä huudan. Wsoy 1964 235s Sk K3-12e

L. Tienviittoja. Hartk. jokap. Sro 2009 234s Sk K5 20e
 L. Uskon koetus. 1.Ms.32-612 sel. Tku 1845 34s fe Np K2+18e
L. Uskonpuh. koskevia kirjoja. (ripistä. Babyl. vankauudesta, Suuri tunnustus ehtistä) n.450s fr Ns K2+25e
L. Uskonpuh. kosk. kirj. Ripistä. S 1890 77s fr K3 10e
L. Usk.puhd. kosk. kirj. Paavista sekoituksista ja Sirkn. Babyloniin. vankasta. S 1890 132s fr Sk K2 10e
L. Valtuuttele mukailisalle. S 1931 235s Sk K3 20e
L. Valtuut teokset-Hil. Wsoy 1952 n.2000s Ns K3 60e /Sk 45e/toi-osoit 11e
L. Valtuut teokset Hil SLS 1908 599s fr Sk K3 yht. 30e/1a15e
L. Viinipuu ja oksat. Joh. 15 sel. Pori 1907 100s fr Sk K2 23e
L. Viisauden lähteillä Lutherin seur. Uite 125s Sk K4 12e
L. Vähi katekismus ja kristinoppi STLK-00 295s Sk K4 12e /Niron-, latvian-, venäjä- ja ukrain. a12e /STLK 1941 K3 15e
L. Yksin armosta Hart. jokap. 1910 365s Sk 15e
L. Yksin armosta. Lutheria vuoden jokaiselle viikolle. Kopia-96 K4 12e
L. Ylimmäispapillinen rukous. S 1903 168s fr K2-12e
L. 95-tesseinen selitys. Concordia-18 160s K5 12e
LUTHER, reformaatio ja kirj. SkHS-12 209s Np K5 20e
LUTHERLEXIKON (Kurt Aland) Göting 1983 Np K3 15e
LUTHER-DVD. video-elokuva. 19e
LUTHER JA YHTEISKUNTA. Antikk. STKS-83 74s K3 8e
LUTHER OPAATA. Lm neuvoja.. Hki-43 Np K2 103s 5e
LUTHER RALF UT:n sanakirja. Kneliö 1993 220s Sk K4 15e
LUTTINEN T Voiko raamattukritiikkiä luottaa. 224s Sp K3 10e
LUUKKALA P. Kirjoitukset todistavat minusta. 2020 161s Sk K5 25e
LYBECK Rippi ja Herran ehtoolliskirja. 1880 294s fr Sk K3 12e
LYTTIKAINEN-GAMZU Opi hepreaa. Nykyheprean opikirja. Aunink-17 Np 28e
LYTTINEN K. Ehtoollisen 'matkamiehen ravinto' Luth. mukaan. Pminki 1962 Sp K2 14e
LYTTINEN E&PÄTÄLÄ Lasten saarnat. S-09 324s fr Sk K2 5e
LHPK:n vskt 2013-2019 v.150-200s Sp K5 45-10e
Lähteyksen kalit nuorisomateriaali 1984-2004. Rukouk. läh.työn juhakirja. LSRV 2004 221s Sk K4 15e
LÄHTEENMAKI O Selville vesille. Keskustelua katekismyskysymyksestä. S 1982 122s Np K2+9e
LOSCHER W Pietismin ongelmall luterilaisen tunnustuksen mukaan. SLTK 2012 255s Np K5 15e
MAC INTOSH C.H. Laaksosen tilja. Korkeaveisun selitys 1-4 luvut. 185s Sk K4 12e
M. 1-5. Moosesen kirja. RV 1982-288s -Np/Sk K3 10-15e/kpl
MADSEN P. Alkaen Mooseksesta... Uite 1983 208 Sp K2+8e
M Armos armon päälle. Joh. ev. sel. Sro 1976 127s Np K3 7e
MAHARAJ Gurun kuolema KRS-79 207s K3-10e/ K5 20e
MAKARIOS SYMEON. Hengessä ja totuudessa. Homilait. Ruk.velj. 2015 176s Sk K5 20e
MALJANEN Pääsin iiti mormoneista S-82 132s Sp K2-8e
MALK P-O Jeesuksen jäähyväisruok. Uite-10 163s K5 15e
M Raskaasti 53. JKL 2009 54s Np K3-8e
M Jeesuksen valia vertaa. Joonasta. SRO-90 160s Sk K4 10e
M. Elämä suurempi armo Sro 2000 229s. Sk K4 12e
M. Suurinta on anteeksiantamus. Sro Sk K3 12e
MALMIVAARA V. Kaita tie Joonan kirjan valossa. HY 1946 132s Sk K3 kpa 8e
M. Salattu voima. Seurapuheita. Hy 1930 294s Ns K3 10e

MALMIWAARA V. Kristuksen rakkaus. Puhella. Kuva-
JS 1946 150s Sk K3 8e
MALTZAN se on totinen tosi (rom). Otava-48 368s
Sp K2 5e
MANGALVADI Kirja, joka muutti maailmasi Pvä-17
K4 10e
MANNERMAA T. Kaksi rakkautta. Wsoy -93 99s Sk
K3 15e
Kristillisen opin vaiheet Gumm.-77 Np K2 15e
M. Paraleleja. STKS -93 287s Np K3 10e
MANNIS-LOOSE. Martti Luther. S 1982 120s Sk
K3 10e
MARJOKORPI L. Kkon kuoleman sairaus.-71 125s
Np K2 5e
M. Levitänin valtakunta. S-15 Sk K5 18e
MARTIKAINEN JÄMIKAMA A Kirkkovoisi ja sen
pyhien tunnusvauk. Väylä.-19 203s Sk K3 25e
M. & Vatanen O Muistopäivien Kirja - Sanctorale.
Väylä.-24 Sk K5 10e
MARTLING C Puhuva hiljaisuus. S 1993 128s Np
K4 12e
M. Ysiävät tapaavat. Liturg. ulottuvuudet. S-90 84s
Sp K4 8e
MATKAINEN T. Paavali - pakanain apostoli. Lapsi-
luonille STLK 2011 136s Np K5 10e
MCARTHUR J. Terrorin, pyhä sola ja Raamattu,
Kuvajäsä-m 1. 96s Np K3 10e
M. Toutsu kiellipuhumista.-96 161s Np K3 12e
M. Vierasta tulla. Datatjat.-17 320s Sk K5 20e
MCRAH A C.S. LEWIS - ELAMA. Sro-13 542s Sk
K5 10e
M Dawkinsin jumala. Kpaja 2006 204s Sk K5 18e
M Päiväys ja sen rehellinen kohtaaminen. Sro 128s
Sk K3 12e
M. Kristuksen perusteet. Kpaja Sk K2 20e
M. Modernin teologian ensyklopedia. Kpaja-00 898s
Sk K4 28e
M. Tieteen ja uskonnon dialogi. Kpaja 2016 297s Sk
K5 27e
M. Tätä on teologia. Kpaja-10 210s Sk K4 20e
MARTY M. Martti Luther. Gumm-06 205s Sk K3 15e
MELANGLTON P Ydinkohdat. S-90 Sk K3 15e
MELANEN V Armosta osallinen. Hart.k. S-19 308s
Sk K5 20e
M. Kristus on luonamme tänäänkin. Saarnak. S-21
Sk K5 22e
MESIAINEN. Maria Kajanen pitkä taival Krs-90
334s K3 12e
MESSORI Jesus Nasaret. arvoitus. Kpaja-81 220s
K3 8e
METAXAS E Bonhoeffer - Pastori, marttyri, näkijä,
vakoja. Uite 2013 591s Sk K5 20e
M. 7 MIESTÄ. Uite 239s Sk K5 25e
METZKE E Jumala ja materia S1988 76s Np K3 5e
MEYENDORF J Bysantin teologia. 1987 148s Np
K3 12e
M. Ihmisten kalastaja. Ap.Pietarista. SLS-29
Sk K2-8e
M.AGRICOLASTA Pakkalan. WSOY-47 777s Sk
K5 15e
MIETTINEN D Hän kuusi minua. Päivä-16 201s Np
K4 10e
M. Päivi Räsänen - valtakunnan sytetyt. Sro-22
255s Np K5 15e
M. Rashed-Jumalan taisteilla. Uite-12 79s Np K5 6e
MIETTINEN E. Astui alas tuoleen. Uskontunn. vaike-
a kohta avautuu. Hii-22 Sk K5 20e
MIETTINEN H Inkiläiset. Maalon kansa. S1989 247s
K3 15e
Miten pidätte rakkautteen elävänä. 101 vinkkiä.
Uite-08 205s K3 10e
Mitä ihmettää! Polttavia kysymyksiä Raamatusta.
Vastaa Fernström, Nummela ym. Uite 2009 Sk K5 15e
MOODY D.L. Veni tuus ja Utssaa. 2 saarna. 45s
Np K4 4e
MOSEBACH M. Koptimarttyrini. Sro-23 246s Np
K5 25e
MURTORINNE E Suomen kirkon historia I. Autono-
mian kausi 1809-1899. Wsoy 1992 410s Sk K4-50e
M. Suomal. teologia autonomian kautena. 344s Sp
K3 15e
MUSTAKALLIO A. Paavali. Wsoy 2007 142s Np
K5 18e

MUSTONEN Orjasta piispaksi 1958 124s Sk K3 12e
M. Varnaikirkon apologetiinen ja kirkon isien käsitys
valtiosta ja esivalista. STKS 1948 284s Sp K2+ 12e
MUSTONEN I Vuorilla kunnatut. Uite 2009 88s
Sp K5 10e
MÄKELÄ R. Jeesuksen kanssa kaikki päivät. SRO-24
660s Sk K5 30e
M. Väitöskirja. Valen-Sensidän laki- ja evankeliumiki-
tyksistä. Sro 2011 n.300s Np K5 20e
M. Murtunut hän ei muserra. Sro 2006 198s Sp
K4 12e
M. Sydämen haava. Naisarns. miesuhti SRO 102s
K5 10e
M. Naamiona terve mieli. Kuinka kohtaan luonnehäi-
roisen. Sro 2007 71s K4 15e K2 10e
M. Teesjä laista ja evankista. Sro-17 Np K5 15e
MÄKELÄ Simo Ansaitseman armo. S-16 213s Np
K5 25e
MÄKELÄINEN J Konfirmaatio. Lahjak. Sro-23 55s
Sk K5 7e
M. Lupausia joka päivälle. Uite-06 365s Sk 12e
M Virsiläkemistö. Kpaja-87 Sk K3 12e
MÄKILÄ P - TURUNEN P. (toim.) Jumalan sana.
Inspriitu ja erehymätön. K&Sana 2011 220s Np
K5 20e
MÄKINEN JUUSO. Autuas toivo. Lopunajoista.
Lhp-22 184s Sk K5 20e
M. Kristuksessa vallitut pelastukseen. Pelastus-
varmuus ja ennalattääräminen. LHPK -23 259s
Sk K5 20e
MÄKINEN V toim. Johd. keskiajan teol. Kpaja-17
230s K5 42e
MÖLLER C Mitä evankeliumi on. Sley 39s Np K3 5e
MÖLLER L Vertauk. ja kuvia evankissa. 122s Np
K3 8e
NAISPAAPPUUS. Artikkeleita. Sley 1968 140s Sk K3 8e
NATHANSO B Antakaa minun elää. Aborista. 1998
K3 8e
NEWMAN & WIESTER Sattumatalko täällä ollaan.
K5 8e
NIEMINEN MARI Loputon lokakuu. Lhp-19 110s
K5 15e
NIINKUUN SE KIRJOITETTU ON. Anssi Simojen
julkais. K5 20e
Nikolaian A Tunnustamme yhden kasteen. -81 84s
Sp K4 6e
NISULA T. Augustinus. Wsoy 2008 233s Np K5 15e
N.K. Malmbergin kirj. Hyt 1986 143s Sk K3 8e
NOHRBORG A Postilla. Hii 1987 2 p. 881s fr Ns js
K2 40e
NORDLANDER A Kristill. elämäntapa. OPKO-86 68s
Np K3 6e
N. Ristin salaisuus. Opko-82 241s Sk K3 15e
NORVANTO J. Aadamista alkaen. Hart.k. Sro-15 Sk
K5 25e
N. Aamen Raamatussa. Sro-25 132s Np K5 14e
N. Eedenistä itään ja takaisin. Sro-17 Np K3 15e
N. Eevan perhetta. Riin ihmisiä. Sro-16 100s Sk
K5 15e
N. Genesis. Evank. Moos. mukaan. Sro-14 203s Sk
K5 15e
N. Hedelmistään puu tunnetaan. Sro-19 55s Np
K3 15e
N. Herran siunaus. Sro-23 Np K5 5e
N. Lukuinen merkitys Raamatussa. Sro-22 Np K5 15e
N. Paavali ensinm. lähetysmatka. Sro-17 Np K5 15e
N. Postilla. Sro-21 300s Sk K5 29e
N. Raamattu elämään-kommentaarit Sro n.150-250s
Np K4 41se
N. Taivashetki. Päivähart.k. Sro-21 372s Sk K5 25e
NORVANTO J&P Avainajaket. Sro 2009 78s Sk
K5 12e
NOVUM TESTAM. GRAECE (Nestle-Aland) Stuttg.
665s Sk K4 33e luusin 28 p. K4 38e K2 1e
NOVUM TESTAMENTUM LATINE (Nestle-Aland)
Germany 2002 680s Sk K5 35e K2 10e
NOMMELA L. Alkain Mooseksesta. Jeesus jokaises-
sa VtN kirjassa. Uite 2008 282s Sk K5 10e
N. Jeesus. Uite 1988 132s Sk K5 10e
N. Laskettu aika (1-2.Tess.). Uite 1999 177s Nk K4 15e
N. Miten menee - pinta syvemmällä. Uite Np K2-6e
N. Raamaton punainen lanka. Uite 2006 225s Np
K4 15e

NUORISON YSTÄVÄ, Autuus pakanoilte ja SS:n
vskt 410-15e
NYBERG H.S. Hebreisk Grammatik. 1997 368s Np
K3 25e
NYGREN A Kristus ja hänen kirkkonsa. -66 117s Sk
K3 8e
NYMAN H Ruotsalaisen odottava usko Vsa-77 138
Sp K3 8e
N. Tösenäinen evankeliumi. KRS-88 187s Np K3 10e
NYMAN M. Naasia kaivolla. KRS-01 199s Sk K3 12e
Np K5 10e
OARD M Syvän ajan petos. Pohdintaa pitkiä ajan-
jaksoista. Luomen-20 Sk K5 25e
ODEBERG H. Jumalall. ja inhim. Rttu. Sro-85 142s
Sk K3 12e
O. Farisealais. ja kristinusko. 1947-85 80s K2 8e/
K4 12e
O. Kristus VT:ssa. Concordia-14 58s Np K5 10e
OJALA-PALNEN-REINKAINEN. Usko ja tiede.
218s K4 25e
OJALA J. L.L. Laestadius. Tiedemies ja pappi. Idea-
nova-07 361s Sk K5 15e
OJANEN M Hyvään elämään II. Uite 2000 376s Sk
K4 10e
O. Kulmikas ihmiselämä. Sro-18 Np K4 20e
O. Paha, hyvä ihminen. Sro 2006 Sk K4 12e
OLLI V. Kirkkoisa Augustin, syntikäsitys. 2014 241s
Sk K5 40e
OLLILAINEN V Elämä ja evankeliumi. Uite-14 Np
K5 15e
O. Ihmeet ja äänikarismaattisuus. Uite-17 118s Np
K5 15e
O. Jeesuksen ihmeet. Uite 2011 200s Sk K5 15e
O. Jeesuksen vertaukset. Uite 2009 Sk K5 15e
O. Kesytämätön. Evankeliumi jälkikrist. ajassa.
Sro-20 220s Sk K5 25e
O. Luustus. Sro 2010 163s Sk K5 10e
O Taivas ja helvetti. Sro-14 173s Sk K5 15e
OLSON B Tämän ristin tähden tapau sinut. Sro-10
Np K4 16e
OPIN JA USKON TUNNUSTUSK. S 1897 742s fr
K2+ 20e
ORAVA S - LAPPALAINEN T Elämäni urheilukirjuri-
na Päivä-21 256s K5 25e
ORAVALA A. Erämaan profetta. Hist. ja elämäk.
romani. Wsoy 1946 477s Sk js K3-15e
OTTOSEN A Minun homoseks. ystäväni. Uite-11
Np K4 10e
PAAVALI JUUSTEN. Se Pyhä Messu. SKS 1978
Sk K3 18e
PAKKANEN J Sortavalan renqvistiläisyys-60 171s
K2 12e
PAIMEN-lehti. 1921. 1.vsk Sk K2+ 25e /1926,1927
ja 1928 Bekpl
PAJAMO-TUPPURAINEN Kirkkomusiikki. Wsoy
729s K4 30e
PAKARINEN W. Krek. kielloppi. Hii-77 132s Sp
K2 8e
PALEARIO A. Ristinnallut Kristus ja hänen ar-
moitonsa. Sro 2011 108s Sk K5 10e fr 8e
Palva H. Raamattu tieteenastossa (kirja) 2006 Nid K4
35e /Wsoyn vanha p. 1970-25e /CD-ROM K5 35e
PARANTAINEN P. Pipomies ja Israel. P.Holin tarina.
Päivä-13 Sk K4 15e
PARANTAINEN L Nyt on autuuden päivä 1903 48s fr
Sk K3 12e
PARVIAINEN Kodin kirkoll. juhlat. S-87 239s Sk
K3 10e
PARVIAINEN PÄIVÖ Parhaita paljoja. Puhella. 210s
192s Sk K5 19e
PARVIO E. Kirkon tunteimerkit. S 2008 139s Sk
K4 10e
P. Pitääkö minun tehdä parannus. LHPK-02 80s
Sp K3 5e
PARVIO M toim. Confessio fidei SKS-93 242s (fr)
K3 6e
P. Paavali Juusten ja hänen messussa. Hii-78 140s
Np K3 12e
PAUNU E Kirkkohist. lähdelukemisto. Gumm-61 Sk
K3 12e
PEKKANEN S Selkennevät tiet S1963 262s Sk K3 6e
PELTOLA M. Martti Rautanen. SLS 1994 417s Sk
K3 18e

PELTOLA O Kristus kaikki kaikessa. Sro-90 209s
Sk K3 10e
P. Löylyretti VT:iin. Sro-01 391s Sk K4 12e /91 K4 10e
/Löylyretti K4 12e
P. Löylyretti uskomme perustin. K2+ 10e
PELTONEN A Alkukrist. skrt. STKS-22 108s Sp
K2-8e
PENKKIPSAITARI. Väylä-15 Sk K5 12e
PENTTÄINEN J - PULKKINEN R Lars Levi Laesta-
dius. Yksi mies, selsemän elämä. Kpaja 2011 205s
Sk K5 20e
PERHERAAMATTU Apokirjat. +kuvat. Wsoy-59
Ns K3-70e
PFITZNER V Pyhä Henki ja armolahjat S 149s Np
K3-12e
PIEPER F Kristillinen dogmatikka. S 1962 Sk K3
45e
P. Oikea maailmankatsomus. HML 1925 37s Np
K3 5e
PIETILÄ H Hannulan aika. Pmäki 1985 194s Sk K3 8e
PIHKALA Jorma Valo voittaa pimey. Uite-11 352s
K3 15e
PIHKALA Ju Ammonväline vai armon lupaus -86
279s K4 10e
P. Johdatus dogmatikkaan. Wsoy 1992 272s Np
K3 18e
PIIRONEN P Heterodoksit ja ortodoksit -83 276s
Sk K3 23e
PIKKUKANNEL Lasten ev.lauluk. S-16 Sk K5 15e
PINOMALA I. Jumalan valtak. ja maali. yhteisö August.
teoks. Sse De Civitate Dei. Hii 1941 Sp K3 7e
P. Lutheri-kuukausi. Helsinki 1939 140s Nid K2 8e
P. Lutherin kilvoitteluva usko. Wsoy 1952 174s Sp
K2 8e
P. Voittava usko. Tutk. L:n aatemalasta. Wsoy-79
314s K3 6e
PRINEN K. 7-päivien Luther. S-84 138s Np K3 8e
P. Schaumanin kirjat. syntä SKHS 1985 279s Sp
K3 8e
PITKARANTA R Suomen kirkon latina SKS 701s
K5 25e
PLESS J Miten jakaa totuuden sanaa? L-säätiö-05
Np K4 5e
PLITT K. Suomalasta luterilaisuutta Australiassa.
Luther-Kirjat Oy 2024 283s Sk K5 20e
POHJOLA J. Eht. raamatull. juuret. Lhp-21 191s
K4 20e
P. Kutsuminen, siunaaminen ja lähettäminen.. Väi-
tösk. Hii-14 347s Np K5 20e
POKKI T. Uskon empirismi. STKS-05 397s Np K4 15e
PONTOPIDIN Totuus Jumalan tunteista. Sro-11
261s K5 10e
P. Kaunis uskon peli. Tku 1851 252s fr js K3-25e /
K4 7e
POUKKA P. Kasvuvoimaa vanhemmuuteen. SRO-
24 320s Np K5 25e
PRENTER R. Martti Luther. Kneliö 1982 82s Np K3 5e
P. Uhattu luterilaisuus. S 1965 116s Sk K5 15e
PREUS D Yksin Kristus. L-Säätiö-08 186s Np K4 5e
PREUS JACOB. TOINEN MARTTI - Martin Chemnit-
zin elämä ja teologia, Concordia-22 352s Sk K5 15e
PREUS R. Raamatun inspiraatio. Concordia 192s
Np K4 10e
P. Sisälle tunnustukseen. Concordia-17 122s Np
K5 10e
P. Vanhurskauttamisoppi klass. luit. ortodoksian
teologiassa. S-95 45s 5e
P. Vanhurskautt. ja Rooma. Cdia-04 124s Np K5 10e
PRATORIUS S. Hengell. aarreita. S 1925 519s Sk
fr K3 7e /Tod.seura 1986 517s Sk K4 12e /Sley 517s
K4 15e
PSALTTARI. Tku 1844 136s fr Ns K3-15e
PUNKARI L P.Parviainen kiinal. elämä. Sis-01 168s
K4 15e
PUOLIMATKA M Minkä arvoinen on ihminen? 2013 K5 15e
Puolimatka T. Astui ylös taivasiin. Kristus kaikue-
den valtiaina. Väylä.-25 239s Sk K5 25e
P. Kasvatuksen mahd. ja rajat. 2010 336s Np K5 20e
P. Kasvatus, arvot ja tunteet. Suunta 2010 367s Np
K5 20e
P. Kun ennustukset toteutuvat. Päivä-22 144s Np
K5 20e

P. Laittomuden salainen vaikutus. Sro-21 Np K5 25e
P. Lapsen ihmisoikeus. Oikeus isään ja äitiin. K5 15e
P. Saanko luvan sanoa. Sananvap. sta. Sro-20 25e
P. Seksuaalivallankumous. Wsoy 1970 190s Sp K4 15e
P. Seksuaalivallankum. usk. juuret. KJMK-18 Np K5 25e
P. Usko, tie ja evoluutio. Ute 2008 600s Sk K4 15e
P. Usko, tie ja Raamattu. Ute 2007 550s Sk K4 15e
P. Usko, tieto ja myytti. Ute 2009 376s Sp K4 12e
P. Tiedekeskustelun avoimuus. Ute 2010 546s Sk K5 15e
P. Yhteiskuntakoe lapsilla? KuvaJS 2016 192s Np K5 19e
P. Ylösnousseen seurajana. Päivä-23 191s Np K5 20e
PUONTI A Homoseksuaalisuus. Hämmennyksestä selkyyteen. Mistä on kysymys. Ute 2004 311s nid K4 10e
P. Suhteesta suynuksesta - homoseksuaalisuus, teoreettinen selinhuolto ja Raamattu. Ute 2010 229s Np K5 14e
P. Hyvä Henki varh. krist. teol. sa. Hiki-20 Np 20e
PYHÄ RAAMATTU. STLK:n uusi suomennos! 2017 K5 45e
PYHÄ RAAMATTU. Si. apokrif. kirjat (Dorén kuv.) Perherkoko. rusk. (1 p. USA:assa). SKS 1967 7 r Ns K2 65e
PÄIVÄNSALO B.H. Genesaretin rannoilla & Jersusalem. Wsoy 1926 123s-120s Sk K3 13e
PÄIVÄNSALO B.H. Anttanien salaisuus KRS-87 104s K3 16e
PÄIKKÖ K. Kuvaraaamattu. STLK 2019 K5 45e
P. Taustaa 2 - Kehitysoopin kuluista. KP-art 2004 Sk K4 12e
P. Taustaa 3. Alusta viimeiseen aikaan. 2012 288s Np K5 19e
PÄIKKÖ K. SÄRELÄ M. TAUSTAA 1 - Tekijän oikeudesta maailmaan. STLK 1999 240s Sk K3 13e
PÄTIALA H. Matkan varrella. Muistelmia. Np K3 6e
P. Päiväpäivä. Päiväkirja. Sley Sk K3 12e
PÄTIALA H. KURVINEN P. Raamatullinen uskonoppi. Cda-20 167s Sp K5 19e/102-4. p. 15e
PÖHLMAN H. Dogmatikan pääkohdat. -74 287s Sk K3 15e
P. Plitakusen virall. Asiakirjat. Hiki-72 Sk K3 18e
PÖYHÖNEN H. Homoseksuaalisuus ortodoksisen perinteen valossa. Jyskä-08 104s Np K3 13e
PUOIST M Rukouksia elämän ajasta. 204s Sk K3 8e
QUMRAN (toim. Haapala) Kudolien meren löydöt 1950-luvun tutkimuksissa. Wsoy 1950 168s Sp K3 10e
QURESH H. Totuus Jihadista. Sro-27 219s Np K3 10e
Q. Etsin Allhah. Iltajous Jeesuksen. Np K4 15e
Q. Vain jysi Jumala. Allah vai Jeesus? Sro-20 K5 20e
QVIRSELDIT Taivaallinen yrittäjä. Tre-03 384s fr K2 15e
Raamatti ei tunne evoluutiota. Luominen-20 135s Sk K5 20e
RAAMATTUKÄRÄJÄT, Marjorkorpi, Räsänen, Pohjola ym. KuvaJS-21 19e
RAAMATTU. Raamattu kansalle nyt painos 2012. Useita värejä, pieni nahka vetok 65e/ keskikokoo 75e, vetok. 85e/ marginaaliraamattu 115e, vetok. 125e/ Np 30e/ Sk K3 35e
RAAMATTU (uus) 38 21x15cm Sk musta/valk. K2 412-15e
RAAMATTU (uus) Piplas 2008-38 käänn. Ns musta/ sin./vinipin. Koko: pieni, keskik. Mahd. myös luvetus/ kulta/ (pimipainatus +12e) K4 alk. 49e-58-66-83-92e
PYHÄ RAAMATTU. suom. M. Särelin Sk musta 45e
RAAMATTU pieni farkkumalli+vetoketju -92 käänn. K5 20e
RAAMATTU Ns. DUORAAAMATTU (38 ja -2 latios nroim) 2008 Mustatrusukea 58e
RAAMATTU (UT-Ps Päitälä suom) SVELS-83 Sk K4 17e
RAAMATTUT. 1938-ait. nahka+vetoketju+hakemisto (kultaus)-Raamattu ei väreissä ja koossa. Pmaki/ Psaani K4 25e-95e samat -92 käänn.
Raamattu 1938 Sk viinip. musta peruskoko K5 16e / valk. viinikraamattu. K5 20e Piplas. 1962- valk. K3 12e/ sama, uusi käänn. 12e
RAAMATTUN TIETOKIRJA Hl. 675+673s 1931 Ns K3 15e/osa
RAAMATTUN KUVA TIETO Hiki-80 680s Sk K3 25e
RAAMATTUJA JA TUNNUSTUS KOSKEVA PERIAATELAUSUNTO. STLK 1980 63s Np K3 4e
RAAMATTUN VOIMEN LUOTTAA. Ödeberg, Hede-

gärd ym. (artikk.) Ute 1971 119s Np K2 6e
RAAMATTUN AVAIN. Raamatull. asia- ja nimisanasto S 1928 317s fr K2 8e
RAAMATTUN HAKUSANAK. HII, UT (Vuorela toim.) Wsoy 1962 553s K3 15e/ NT K3 15e
RAAMATTUN MAAN KASVEJA (Suomela,Louhivuori ym) SLS-96 198s Np K3 12e
RAAMATTUN OPAS Raamatun käsittelmä. 1891 168s Sk K2 8e
RAHKONEN P Israel, heprean k. ja Raamattu K4 12e
RAINERMA K Raamatulla ja avaralla. 60v Sro-10 322s K5 15e
K. Elämän valo. Joh. ev. sel. Sro-06 248s Sk K4 15e
R. Eteenpäin. Paavalista ja pelastuksesta. Room. sel. Sro-20 K5 25e
R. Johannes. Sro 2015 250s Sk K5 20e
R. Laupias Samarilaanien. Sro-20 K5 Sk K5 25e
R. On Jeesus. Saarnajana. 2005 271s Sk K4 18e
R. Paimenen puheita. Sro 2000 311s Sk K3 15e
R. Rakkaita ystäviä. Joh. k. sel. Sro-07 117s Sk K4 12e
R. Sana päiväasi. Sro 2010 432s Sk K4 15e
R. Ylös, ylös ja lenkille. Uskonoppi. Sro 1989 132s Np K3+7e
RAITILA P. Lestadiol. matrikel ja bibliogr. SKHS-67 Sp K4 15e
R. Lestadiol. P-Amer:sa vuoteen 1885. -82 244s Sp K4 15e
RAJAINEN M Luterilaisissa Venäjän valtak. alaisena. SKS 1972 168s Sp K3 12e
RAMBACH Kristus Mooseksessa. 1896 1173s fr Ns K3 35e/ K2-20e
RANKINEN J Evankeliumin tähden. S-08 99s Sk K4 10e
RANTA E Ilosanona yllä rajoin. Apt.-sel. Sro-07 373s Sk K4 15e
R. Kahden tulen välissä. Jer. komm. Sro-02 448s Sk K4 15e
R. Kartista ja leijona. Sro-15 226s Sk K5 20e
R. Punainen lanka. Silat Vltas Utiin. Sro-04 205s Sk K4 15e
R. Sanoma suurella istolla. Sro-96 517s K3+15e
R. Valo toistaa pimeydessä. Joh. sel. Sro-12 410s Sk K5 20e
R. Viesti vuorilta. Matt. selitys. Sro 2009 557s Sk K5 18e
RAPELI T. Kovissa kaihissa. Lutn. käsit. Jumalan viestistä. 8e
R. Luth. Saksaasta paavin Roomaan -65 229s Sk K3 8e
RAUTA H. Ei muuta tietä. S-47 182s Np K3 8e
R. Kesä jota edustettiin. S 1983 168s Sk K4 12e
R. Maiden ääni. S 1948 226s Sk K3 9e
R. Nähtyä ja koettua. SVELS 1970 184s Sp K4 8e
R. Rautakannan, 1-ääninen evank. laulukirja ja bibliogr. julk. H. Raudan luvalla. Svets 2007 478s Sk K4 15e
R. Sipivaarin kasvatti. Romaani kaikenikäisille! S S K3+12e/ K2 8e
R. Toivontalo. S -52 246s Sk K3 8e
R. Vanhaa ja uutta virtä. S Sk K2 8e/ K3+12e
R. Vähäpään väkeä. S-49 224s Sk K2 8e
RAWLINGS M Kuuleman tuolla puolella. Sro-86 Sk K4 15e
REDPATH A. Jumalan mieheksi valmist. Rv-77 331s K3 Sk K3 10e
R. Jumalan suuri suunnitelma, osall. Jes. Rv-81 152s Sk K3 10e
R. Jumalan suuri profeetta, osall. Jes. Rv-81 145s Sk K3 10e
REFORMAATIO. Henkilökuvia ja tutkimussuuntia. Toim. J. Salminen. SKHS 2008 210s Sp K4 15e
REFORMAATION TUNNUSTUKSET. R. Saarinen toim. STKS 2009 292s Np K5 20e
REINKAINEN P Darvin vai älykäs suunnitelma. Ute 2011 104s Np K5 12e
R. Diosaurusten. KuvaJS-20 172s Np K5 24e
R. Diosaurusten arvotus ja Raamattu. 2004 168s K4 23e
R. Eutanasia. Lopullinen ratkaisu? TV 7-17 Np K4 20e
R. Suora päivä ja kate kristityt. TV7-20 244s Np K4 15e
R. Luotin päivät ym. KuvaJS-17 283s Np K4 22e
R. Mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Luom-24 58s K5 15e
R. Mikä on totuus? KuvaJS-20 172s Np K5 24e
R. Noituuden paluu lääketieteeseen. KuvaJS-18 Np K5 20e

R. Noan päivät. Saari. Sro 2003 208s Np K3 12e
R. Onko Jumala olemassa? Tv7-13 Np K5 20e
R. Sukupolvi, joka hylkäsi Jeesuksen. KuvaJS-18 Np K5 22e
R. Unohdettu Genesis. Ute 1994 456s Sk K3 15e
REINKAINEN-RANTANEN Parantajat. -92 200s Np K3 8e
REMES V Ruotsalainen. Viisas neuvoja Kpaja 325s Sk K3 20e
RENDIC Pia ihmiskaupan kasvot. Uite-15 Np K5 15e
R. Rikotti luottamus. Rn-10 Np K5 23e
RENTOLA A. Jumalan kunniaksi. Rukouksia. Hiki 1916 141s K3 14e
RENGVIST H Viinan kauhistus. Otava-39 Np K3 15e
RESTON J Lutherin linna - uskonp. uhan alla 2016 K5 15e
RICHARDSON D. Iankaikkisuus heidän sydämissään. RV 1986 258s Sk K4 10e
RIEBER A.M. Lina Sledley. Sley 1953 205s Sk K3 12e
RIIKONEN T.V. Isäni miettii? Kpaja 1996 96s Sk K3 15e
R. Hei matkaan. Markusen komm. Uite-99 216s Sk K4 15e
RIMPLINEN O. Epäilemättä. S 2000 227s Sk K3+10e
R. Kun Jumala tuli ihmiseksi. S 2012 65s Sk K5 10e
R. Oot vappaa. Puheita. S 2002 167s Sk K4 10e
R. Sanallasi ravitset. Saarnaaja. Väylä-24 255s Np K5 25e
R. Sanon enkä perua. S 2011 148s Sk K5 14e
RINNE J. P.Henn. Piipa ja marttyri. 1932 463 Ns K3 25e
RINNE R Talon tärhi. KuvaJS-17 208s Sk K5 25e
RINTANEN PIIRI RAITTA. Karjalain tytön polku - varjoista valoon. Hiki-22 289s Np K5 20e
ROBERTSON Bonhoeffer-elämä ja julistus. Krs 372s K3 25e
ROBERTSON D Kirj. tit Dawkinsille. K4 12e
RONESS A Mitä tnen ajatko sen? Sro 1992 63s Np K4 8e
RONKONEN L Ilon ja itkun inkeri. Katri Kukkonen elämä. S-95 224s Sk K4 12e
ROSENDAHL Kirkollinen uudistus. S-74 148s Np K3 5e
ROSENDAHL M. Herän. historia. IHV. Oulu 1902- n.2000s Sk K2+45e/ lito-osat 415e
ROSENDAHL M. Silmälästä nstn tien salaisuuteen. Wsoy 1940 225 Np K3 7e/ 1180 fr K3 15e/ K2 12e
ROSENUS C.O. Elämän leipää (Kala. suom.) 1932 848s Sk K2 20e/ S 1980 K3 15e/ S 2011 Np K5 25e/ S-12 K5 25e
R. Herran kannan kivoitus. SLS 1931 103s Sk K3 9e
R. Isä meidän. Mitä ja miten rukoulet. Rauma-89 216s fr K2+14e/ Uite 2010 K5 15e
R. Jumala on - synti se on. S 1999 125s Sk K3 12e
R. Jumalan Henki ja sana. S 1977 125s Sp K3 7e
R. Kukka voittaa. Sro 1984 125s Np K4 10e
R. Leipäset. Sro-90 368s Sk K3 15e
R. Synnin ainoa lohdutus. Room. 1-5. S-18 Sk K5 25e
R. Synti se on. S 1975 124s Np K2 allev. 6e
R. Tie rauhaan. Knelio 1947 166s K3 8e
R. Uusi yhdistys. S 1977 130s K3 7e
ROSTANPOUR M Vankina Iranissa KuvaJS-14 288s K5 23e
ROTHSTEN Latina-suomi sanak. SKS 1884 831s fr Sk 25e
RUKOILEVA KIRKKO S 1979 430s Sk K3 8e/ Juusi p. K4 15e
Rukoileva koti (toim. Aaltonen) S-92 62s Sk K3 6e/ K5 10e
RUNDLE E Martti Lutherus. Kertomus usk.puhd. ajalta. HML 1939 538s Sk K2+15e
RUOKAINEN M Yrjökuhmon. Wsoy 1993 Sk 246s K3 12e
RUOKAINEN T. Pavo Ruotsalainen. Wsoy-89 368s Sk K4 15e
RUOTSALAINEN P. Kirjeet. Hy 1986 109s Np K3 10e
R. Sisälle työkykyä ja neuvot. Hy-64 102s Np K5 5e
RUUTH M. Luther-tutk. ja Luther-kuva. Otava-16 66s Sp K2+8e
R. Martti Luther I. Gumm.-17 np K2 10e
RYLE Rukoukset? fr Sk K2 15e/ 1966 6e
RÄSÄNEN P.B. Avioit. Uite-16 Np K5 5e
RÄSÄNEN P. Aho. Uite-18 94s K5 Np K5 5e

R. Eutanasia. Uite-17 Np K5 5e
R. Jumala loi naisen. Ute 1991 124s K3 12e
R. Kutsuuta elämään. Ihmissavasta. -Uite-02 229s Sk K4 10e
R. Syvyys ja syli. Masennuksesta. Uite-95 81s Sk K3 10e
RÄSÄNEN-MYLLYKANGAS Mitä maksaa ihmishenki? Kpaja-06 Sk K2 12e
RÄSÄNEN-REINKAINEN-PÖYHÄ. Eutanasia - vastaus karsinukseen ongelman? Ute 1993 129 Np K4 6e
SAADE TASS. Taiselin Araratn jokiouissa. Sro-18 Np K5 15e
SAARI L. Haavoittelu planeetta. Uite-11 252s Np K5 10e
SAAKSIALO A Astarten uhri Wsoy-29 372s Sp/Sk K2 15e
S. Asuttu puoliuku. Wsoy-34 223s Sk K3 18e
S. Elämäni moksia. Wsoy 1975 270s Sk K3 8e
S. Elämäntien moks. M. Raulanen. WSOY-71 242s Sk K3 10e
S. Hyvä opettaja. WSOY 1957 267s Sk K2 8e
S. Messiaskirjungen. Lomaa 2006 190s Sk K4 15e / Np K3 10e
S. Muuttuva pyhä maa. Wsoy 1980 250s Sk K3 10e
S. Neljä evankelii. Wsoy-61 250s Sk K2 K3 10e
S. Pietari Kuivinen. Wsoy 1978 205s Sk K3 12e
S. Pietari suuri kalastaja. WSOY 1967 221s Sk K3 10e
S. Puolikuun mailta. Wsoy 1947 127s Sk K3 15e
S. Pyhä maa. Wsoy 1970 230s Sp K3 15e
S. Pyhän maan muinaisuus. Wsoy-38 383s Sk K3 16e
S. Raamatun sanakirja. 2004 n.700s Np K4 30e/ Sk K2 10e
S. Rosenius - evank. uskon mies. Wsoy-73 Sk K3 5e
S. Rymälästä räätälin poika. Wsoy 1975 246s Sk K3 8e
S. Salmi ja Jobin kirja. Hiki 1971 180s Sk K3 12e
S. Suuri parantaja. WSOY 1956 184s Sk K2 8e
S. (toim) Uusi testamentti. -78 555s Sk K4 12e -2-os. K2 5e/osa
SAAFINAARA U He elivät Jumalan voimassa -I H Keskiä. Lyy. elämäkerta -88 503s Sk K4 10e/osa III P-maat. K4 10e
S. Kaikkaiden synti. Lahsi 1953 194s Sk K2 14e
S. Luther ja Lund. Kakkola 1955 112s Sp K3 7e
S. Marmorit. SKSLs 1961 165s Sp K3 7e
S. Pelastus ja pyhitys Lutherin mukaan. Uite-08 296s Sk K4 15e
S. Suuri luopumus. Modernismi ja ekumenia Rtn ja lut. tunnuslauseen valossa. Ute 1967 247s Np K2+10e
S. Synnits. tie vanhursk. ja pyhyyt. Luth. muk. HIL. SLS 1947 275-291s Sk K2 25e/ erikseen ääe
S. Voiko Raamatulla luottaa. 2002 n 800s Sk K4 20e/ K2+15e
SAINIO A Enja ihminen. Sielunhsta. Kpaja-86 116s Np K3 8e
SALAMINUS M Iloalua Jeesuksesta. 1886 98s fr K3 10e
SALMI-LINKOMIES latina-suomi -sanak. Sk K2 12e muov. 12e
SALOHEIMO V. Eino Sorminen - tutkija, esipaimen, kulttuurinkirjikko. 1900 130s Sk K4 14e
SALOMIES I. Henkiläkirja kirjasto. 1937 122s K2 8e
S. Jumalan tulet. Wsoy-84 82s Sk K3 10e
S. Ruk. ja taistelu mies. Rengvististä. K3 10e
S. Suomen kirkkohistoria I.H. Uitin Sk K3 30e/ 10e/ kpl
SALOMIES-TILLIÄ O. UT:n ajankoista. -40 154s Sk K3 15e
SALONEN K. Lutherin uskonoppi. S 1927 216s Sk K2 10e
S. Pastoraalkirjeet. Ironwood 1920 448s fr Sk K2 18e
S. Raamatun pääajatuksia. S 1946 131s Sp K3 10e
S. Ryövän kuvio. S 1950 16s Sp K3 4e
S. Yl. vanhurskauttaminen... S-48 20s Np K3 3e
SANDFORD J. Elämälaimea rappauteu. Data-15 160s Np K5 18e
SANKAMO J Alkukirjan salaisuus. Sro-18 Sk K5 20e
S. Henkilvart. Sro-15 164s Sk K5 15e
S. Isreelin kuninkaiden maailma. Sro 2015 266s Sk K5 12e
S. Taivaslento. Ihmisestä. Sro-21 208s Sk K5 25e
SANO VAIN Sana Päivänart. LHPK-17 425s Sk K5 20e
SANTAKARI E. Evank. liikkeen synty. S-03 386s Sk K5 20e

S Evankeliumi aamunkoitossa. Hedbergistä S-61 183s K2 5e
S. "Niin se tapahtui" F.G.H. 1840-42. S-96 199s Np K3 15e
S. SANTALA R. Eihu. Vapautehtiin aj. KuvaJs Np K5 15e
S. Elämäni perustit. SLS 1997 223s K4 10e K5 15e
S. Kenenäk te sanotte minun olevan. Sro 2008 169s Sk K4 15e
S. Kirkkoluvamme pohjakoketus 2003 106s Sp K4 12e
S. Kristus Uusinta KRS 1977 166s Sp K2+ 10e K5 15e
S. Naatan kyyhkyspoika -72 177s Sp K3 6e -a06 Sp K5 15e
S. Paavali ihmisenä ja opettajana. Sro 206s 1994 Sk K4 10e
S. Pieni asti pyhässä maassa. Sro-09 155s Sk K3 8e
S. Raamatusta taistellaan. Sro 1984 48s Sp K3 6e
S. Rukouksen juurilla. Isä meidän. KuvaJs-A04 154s K4 10e
S. Savesta astiaksi. Hti-79 101s Sk K3 7e
S. Suudelma hunun läpi. Rytin käänstä. K&Sana-11 n. 200s Np K5 15e
S. Särkyminen sinuaus. Sro 1997 74s Sk K3 12e / K5 15e
S. Vt:n Messias-odotus. Sro-95 269s Sk K4 15e
SASSE H. Jeesus Kristus - Herrä. S 1992 46s Np K4 4e
S. Olen luterilainen. S 1992 212s Nk K3 8e
S. "Tämä on minun ruumiini". Lutherin taistelu ehtoollisen reaali-presenssin puolesta. Concordia 2011 384s Sk K5 15e
SAPHIR A. Kirje hebrealaisille. Wsoy 1939 Sk K3 10e
S. 15e /Uusi painos 2020-21 Sk K5 1-2 osat a25e
SARJOLA J. Ystävieni Seija. Uite-15 Sk K5 15e
SARJOLA J. Ystävieni Seija ja mielen rakennuskok. S-86 141s Sk K3 12e
S. Jumalan sanan saama JKL-67 128s Sp K2 10e
S. Jumalapaalvituksen käsikirja. Kpaja 2001 320s Sk K4 10e
S. Mennään messuun. Johd. Kpaja-98 164s Sk K4 10e
SAUER E. Lunastuksen aamunsko. Uite Np K3- 10e
S. Restituuttien riemuvoitua. Uite 1976 307s Sk K3 12e
S. Uskon kilparadalla. LPR 1999 198s Sp K3 12e
SAVOLA A. Kuvausissa Oudongasta 1899 24s fr K3 12e
SAVOLA S. Milen Tunnukskirjojen opit. sisälto syntyi. SVELS-17 60s Np K5 10e
SAVOLAINEN V. Elämisen ja kuoleamisen taito. Concordia-21 112s Np K5 12e/SK 15e
S. Taivas on kannassasi. S-18 123s Sk K5 15e
S. Turva- ja lepokaipa Kristuksessa Cc-24 Np K5 12e SK 15e
SAVOLIN E. Rutkritiikin eretäykistä. S 1915 55s Np K3 4e
S. SCAR D. Pyhä Kaste. Concordia-18 176s Sk K5 15e
S. Siinäsi tunnustuksen hist. Concordia-18 112s K5 10e
SHAH H. Imaatin tyttären raju pako vapauteen. KuvaJs 2010 235s Np K4 10e
SCHAEFFER E. Perhe on... Sro 1986 143s Sk K3 8e
SCHAEFFER F. Kuolema kaupungissa. 1970 70s Np K3 5e
S. Taidet ja Raamattu. Sro-13 99s Np K5 17e
SCHEIB A. Katharina... -karanut nanna. Sro-96 214s Sk K4 15e
SCHERER S-JUNKER R. Evoluutio - kriittinen analyysi. Datalajit 2007 333s Np K4 20e /SK 24e
SCHMIDT W.A. Hedberg. Elämäk. S-51 422s Sk K2 8e /K3 12e
S. Kristill. koon alkuaajoilla. Wsoy 1943 124s Sp K3-10e
S. Paavali Juusten ja pisipan kronikka. 1943 130s Np K3 10e
SCHLATTER A. Johd. Raamattuun. Hki 1904 604s K3 12e
SCHLUUNK M. Krist. lähetyst. hist. SLS-73 398s Sk K3- 14e
SCHMIDT W. Krist. koon alkuaajoilla. Wsoy-43 124s Np SCHNELLER L. Tunnettu pyhä maata? Kuvausissa Palestiina. Gumm. 1912 455s Sk K2 10e
SCRIVER C. Sielun aarre osa 1-3 fr sk K3- a35e
SCRIVER C. Harteilie sielun. Lupa-76 87s Sk K3 9e
S. Syntien anteeksiisaaminen. Lupa-60 131s Np K3 10e
SE UUSI TESTAMENTTI 1548. Agricolan suomenkoksen näköisp. Wsoy 1948 Sk K3 35e /Ns K3 50e
SEPTUAGINTA Sk K5 52e -II/K3- 38e

SEPPO J. Kirkonmies ja muuttuva maailma. M.Simogesta 1-2. Wsoy 2013 623s Sk K5 a15e
SEPPÄNEN A. Tunnustus kkon oikeutena. -07 312s Sp K3 20e
SEURAA MINUA. Kirkkovuosi Jeesuksen seurassa. LHPK-18 422s Sk K5 25e
SEURAKUNTA VSK -33-36 (Pätiälä toim.) 580s Sk K4 35e
SEURAKUNTA LÄHELLÄ JA KAUKANA. Piispa Sora-miehen juhlarik. L-säätiö-16 Sk K5 25e
SIONIN KANNEL. pieni nuottin siniviniin. K4 5e / nuottip. pun. Sk 15e /isompi nuottip. 15e /nahkak +kultaa 30e/S2015 K5 10e
SIONIN KANNEL S-22 15e
SIONIN KANNEL-sävelmistä. S 1964 559s Sk K3-20e /1948 426s Sk K3 10e /Ls 2000 40e
SIONIN VIRRET ja HALULL. SIEL. HENGELLISET LAULUT. Sävelmist. 1988 361s Sk K4 40e /I-ään. nuottip. K4 20e
SIONIN VIRRET 1429 (virttiä) 303s fr Ns K2+ 35e / Ouluasa 1829 (23 virttiä) K3-85e
SIONSHARPAN -lääti. Slef-02 701s K5 15e /Sävelm. 50e
SHIVONEN M. Jumalan laulemisen kukka. W. Löhen kirjokäsitys. STKS 1980 146s Sp K4 10e
SILTANEN R. Matti - Jeesuksen pappi. KuvaJs-04 K3 15e
SINUN SANASI ON TOTUUS Saarnivaaran 75v-juhla. Uite 1983 207s Sk K3 8e
SIMOJOKI A. Herran Kristuksen seuraaminen. Kuinka eletään. Suomen kirkossa. L-säätiö 2004 89s Np K4-5e
S. Paimeniksi. S 1993 235s Sp K4 10e
S. (toim.) Herran käsitys. S-84 237s Sp K3 14e
S. Yläm. Jumalan Kirsja. S-88 Sp K4 10e
SIMOJOKI M. Isä meidän joka... Kpaja-80 143s Sk K3 10e
S. Kristinopin opetus Kpaja 1950 260s Sk K2 12e
S. Luteril. uskon tienitietoja. C.A.m. sel. Wsoy-80 126s Np K3 12e
S. Päivän sana. Kpaja 1953 538s Sk K2+ 8e
S. Sinun edestäsi. HPE-sta. JKL 1983 102s Sk K3 7e
SIMOJOKI P. Anna sydämeesi kutsuu. 200s Np K5 25e
SINNEMÄKI M. Herän. kansan äitaja. Hki-33 174s Np K3-10e
S. Raamatun sitaattienkäs. Olava-77 Sk K3-4 12e/15e
S. Sanan valossa. KRS 1986 126s Sk K3 8e
SINUJASTA KANTAJA MUISTO. H.Renqvististä. Olava 1936 113s Sp K2 12e
SJÖDIN T. Se tapahtu kun lepää. Sro-15 143s Sk K3 12e
SJÖGREN P-O Rukoukskult. L-säätiö 2003 105s Np K4 5e
SKARLUND G. Aqua ahdistunelle KRS-74 95s Sp K3 7e
SKARSÄUNE O ihmiseksitulon ihme. SRO-90 213s K4 10e
S. Uuden elämän avain. OPKO 1984 56s Sp K3 6e
SNYDER A. Juutal. eivät usko evankeliumiin. Sro-20 K3 2e
SONS R. Sielunhoidon sydämessä. Lutheri ja vapauttava usko Sro-17 300s Sk K5 20e
SORAMIES R. Islam ja evankeliumi. Sk-05 145s K3 10e
S. Islam ovellemme. Mistä on kysymys Uite-02 90s K4 10e
S. Vanhurskuuskult. Uite 48s Np K3 10e
SORMUNEN E. Altari ja palvelu. Tulkelmia alkukirkon elämästä. Wsoy 1953 73s K2+ 8e
S. Dogmistoria. Kpaja 1952 298s Np K2 20e
S. Elämän tie. Krist. pelastusjärj. Wsoy-39 180s Sk K3-6e
S. Etsivä armo. Wsoy 1933 137s Sp K2+ 6e
S. Jumalan armo -II. Dogmisti. Sks-32 n.500s Sp K3 a14e
S. Jumalan edessä. Puheita. Hki 1935 106s Sp K2+ 7e
S. Jeräljässä me olemme. 1947 203s Sk K2 8e
S. Kärsimys. Hki 1939 15s Np K3 5e
S. Lutherin sieluvetoja ja nykyaika Wsoy-36 103s K2 8e
S. Meidän edessä. Hki 1941 128s Np K3-6e
S. Maan pöydä. KuvaJsana 1952 85s Sk K3 8e
S. Silloin hiljaa virtaavat vedet. KRS-61 89s Sp K2 7e
S. Uskon mies. Lutherin elämäk. 120s K5 10e/SK 12e
S. Yksin armosta. Kristoppi. Kpaja 1949 210s Sk K2 8e

SPRACHLICHER Schlüssel ZUM NT 793s Sk K3 10e
SPOUL-SALEEB Kristitt ja muslimien Jumala Sro-10 K5 10e
SPURGEON CH. Shekivihko uskon pankkion. Pvhäht.K KJKMK-04 379s Sk K4 12e
S. Valtakunnan evankeliumi. Matt. komm. KJKMK-03 444s Sk K4 15e
STALLMAN H. Kristillinen perhe-elämä... S-49 155s Np K3-12e
STANFORD Rakkaus, seksi, seurustelu. Uite-93 181s K3 12e
STEIN A. Francke. Kuvasu pietismin ajolla. -40 354s Sk K3 18e
STEINHOFFER F. Saamaki. SLS 1986 598s fr Ns K3-15e
STEPHENSON J. Eskatologia. Concordia -18 176s Sk K5 15e
STETTER M. LUTHER -sarjakuvakirja. 166s Np K5 10e
STINISSEN W. Rippi-anteekstin. sakr. Väylä-12 80s K5 18e
ST. JOHN P. Lumen aarteet. Päivä-88 266s Np K3 8e
STOTT J. Kristinuskon perusteet. 1968 164s Np K2 6e
S. Milen ymmärtäminen Raamatta. Opko 1980 214s Sp K2 7e
S. Vastavirtaan. Vuorisama sanoma. Sro 1991 255s Sk K3 12e
STÖCKHARDT G. Apostoli Paavaliin Roomalaiskirjeen selitys. (suom. M.Säreä) STLK 2011 588s Sk K5 25e
S. 1. Pietarin kirjeen selitys. STLK 2012 240s Sk K5 18e
SUOKUNNAS S. F.G.HEDBERG. Elämäk. S-11 SK K5 25e
S. Hengellinen riemuvaluu. Hedbergin ltn S-12 89s K5 15e
S. Jumalan sanan turvassa. Hart.k. 2013 Sk K5 10e
S. Virsivirtat. Virsien taustaa. Aunink. -17 SK K3 50e
SUOLAHTI G. Suomen papit 1700-1. 1912 243s K3 35e
SUOMAL. ÄÄNIRAAAMATTU 92-käänän 2kpl. Mp3-levyjä K3 29e
SUNDEMO H. Rytin taskusanakirja. 1983 254s Sp K3 8e
SUNDKVIST M. Vanhaist kristityt. Sro 2011 170s Sk K5 10e
SUNDKVIST A. J. Bunyan-kristitty vaeltaja. -79 254s K3 10e
Suomen teologiat 1999 Sk K5 15e /2010 20e
SURAKKA A. Patrologia. Kuopio- 99 343s Np K3 20e
SURVO A. Neljäs tuuli. saamoja. Gumm.-89 77s Sk K3 8e
SUURI VÄIRÄAAMATTU +41 Wsoy-71 Ns K4- 50e
SVEBILIUS O. Katekismus. Tut.seura 1985 151s Sk K4 6e /fr K2 5e/ruokoll.p. 6e /esk.lest. 2003 K4 Sk 7,50e /S 1950 216s Sk K3-10e /S 1995 K4 14e /Tku 1831 10e
SYVÄNNE N. Kohti ehtä. S. 1977 102s Np K2 5e
SÄILÄ T. Milen tullaan uskon. S-98 53s Sk K4 7e
SÄRELA M. Kristuksen kuulaisuus-99 K4 Sk K4 8e
S. Kristus meidän edestämme. Teesaja vanhursk.sta. STLK 1998 256s Sk K4 15e
S. Lapsikaste on raamatullinen. STLK 1975 160s Np K4 5e
S. "Rauha teille!" Saarnakirjat 1-4. STLK-07-08 Sk K5 a15e
S. Saarnavirka on Kristuksen käsky STLK-01 192s K4 15e
S. Sana on elämästä HÄLKE STLK 1974 199s Np K4 8e
S. (suom.) Pyhä Raamattu. STLK 201708s K5 50e
SÄÄRTÖ Kristilliset vertauskuvat. Wsoy-63 232s Sk K3 18e
SYTYTYNEITÄ SYDÄMIÄ. Antik. vanhurskaustmiesta. Concordia 1996 304s Sk K4 10e /Np 5e
TAKALA L. Hedbergin suhte armonjärj. S-23 16s Np K3 12e
T. Mitä me uskomme ja tunnustamme. S 1930 31s Np K3 4e
T. Pelastusustajaj. S-26 299s Sk K3 25e
T. Aamun sana. S 1944 109s Np K2+ 5e
T. Suomen evank. liik. hist. -II/S 1929- n.1600s Sk K3 35e
TAKALA V. Herätyks ja kääntymys S1962 147s Sp K3 6e

TALASNIEMI J. Onnellinen vaihtokauppa. Kp-84 109s Sk K3 8e
T. Sielun pelastus. Schriver-tult. 1975 164s Np K3 6e
T. Yksin armosta. Lutheri vnti joka päälle. Sk K3 12e
TAMMINEN K.V. Ensimmäinen synti. S-47 Sp K3 5e
T. Hyvästä turvassa. S 1982 133s Sk K3 8e
T. Tähtätyt kädetyt. Saarnoja S 1947 Sp&Sk K3- 5e
T. Matin matkat maailmalle. S-65 88s Np K4 10e
T. Pyhäällä paikalla (3 vsk tekst). S 1940- Sk K2 8e
T. Ristin ihme. (1 vsk. ev. saam.) S 1948 342s Sk K3 8e
T. Sanan valossa (2 vsk. ev. saam.) S-57 304s Sk K2 10e
TAPANIEN I. Lutherin kirkkoon. -42 118s Sp K3-12e
TARKKIANEN V&M. Agricola. Suomen uskonpuhdistaja. Olava 352s Sk K4 20e
TARKKIANEN V. M.Agricola. Tutkelmia. Sks-58 Np K3 12e
TARVAINEN O. Kaksitoista kirkkoaseta. Kn-86 214s Sk K3 15e
T. Kallis armo. Tku-43 85s Sk K3 8e
T. Kestävälle perustukselle. Hki 1958 142s Sp K3 8e
T. Kristillinen usko ja elämä. Kpaja 1982 195s Np K3 8e
T. P. Ruotsalainen luteri. kristill. edustajana. -44 64s Sp K3 15e
TASSIA M. Kristinuskon pähkinäkuoreissa. 2019 304s Np K4 18e
TAULER J. Saarnoja. Rauma 1980 496s fr Ns K3 35e
TEINONEN S. Ajasta ylösnousuneen. Kpaja 342s Sk K5 20e /K2+ 15e
T. Kirkkoon tunnustusk. Hki-91 170s Np K4 18e
T. Kriisin kirkko. Hki 1964 97s Sk K3-6e
T. Symbolien peruskursus. Gaud-71 170s Np K3 12e
T. Teologian kirkko. Kpaja 1999 367s Sk K3 20e / Sk K3-10e
T. Uskonnot nykyh. maailmassa -71 349s Sk K3 15e
TENKANEN M. Lämmitävä liekki. P.Kurvinen Suomessa. Vämmälä 1954 198s Sk K2+ 8e
T. Saara-Aiti. Piirtä. Saara-Maesta. Vä 1954 192s Np K2+ 8e
TERVEELLIINEN OPVI (2-3 vsk. ev. ja epist.saam.) S 1889 yti 2000s /Koko sana I-IV K2+ 26e tai a8e
THUREN J. Gal. Ja Fil. S-55 Ns K2 10e
T. Hepr. 2010 141s nd 23e
T. Israelin usko. S-77 199s Np K3-14e
T. Johanneksen ilmestyks. S 2009 261s Sp K5 25e
T. Johannes. 2010 nd 10e
T. Korinttilais. Tess. Paimenkirjeet. S-08 576s Np K5 25e
T. Markus. 2010 392s nd K5 25e
T. Matteus. 2010 353s nd K5 25e
T. Room. 2010 272s nd K5 25e
T. Filikol&E 2010 203s nd K5 a23e
T. Sovituspaikka ja sovinto. 1991 75s Np K3 10e
THUREN J&L. Kristillinen usko. Nikaan turen. Sro-17 150s 20e
THUREN L. Kristillinen elämä. Sro 2009 132s Sk K5 10e
T. Raamatun käyttöohje 1-4 Krs Sk K4 a20e
THIEDE C. Kala Rooman keisareille SRO-99 377s Sk K4 15e
TIILIA O. Elämäni ja kirjani STKS-73 172s Np K4 8e
T. Epäilyksistä uskoon. Wsoy 1963 164s Sp K3 6e
T. Johdatus teologiaan. Pmaki 1968 291s Sk K2+ 12e
T. Kirjeen usko. Wsoy 1947 194s Sp K2+ 12e
T. Kaste ja kirkki. Wsoy 1962 114s Sk K3 10e
T. Kuolema. Wsoy 1961 146s Sk K3 6e
T. Kristilliset kirjat ja lahkot. Wsoy 1945 Sk K2 6e
T. Oma pääasiainen. Wsoy 1967 213s Sk K3 8e
T. Rukouksien kertomaa. Wsoy 1967 213s Sk K3 8e
T. Rukouksien kirja. Np K3 45e
T. Sata teesiä kirkon. Sp K2 5e
T. Suomal. kokemus kristill. Rukoukslev. sta-64 146s K3 8e
T. System. teologia 1-2 Wsoy 1954 Sp&Sk K2+ 15e/kpl
TIIRI M. Jumalan katseen alia. Aamos. 2010 188s Sk K4 20e
TOIVANEN. Raamatun hakusanak. -II. Wsoy-92 646s K4- a20e
TOIVO T. Kaksi kallista helmetä. S-89 116s Np K3 8e
T. "Tämä on minun ruumiini" Hki 1940 217s Sp K3 6e
TOKUZEN Y. M. Luther. Sanan varassa S-17 139s Np K5 20e
TOPP P. Huutavan ääni korvessa. Hki 1836 136s fr Sk K2+ 25e /1958 10e

TOTUUS VAI TEHTÄVÄ? 33 kys. ja vst. Slay-224 182s K5 15e
TRIDENTINUM. Vammala 1984 206s Np K4- 20e
TRO RAAAMATTU Biblia-2042 nimmakain. SRK 2011 K5 55e
TRIO UUSI TESTAMENTTI. Biblia -/38-92 -kään. ninnat SRK 2010 760s K5 K5 20e
TROBISH V. Rakasta itseäsi. Hki 1984 63s Sp K3 4e
T. Rakastin tyttäni. SLS 1965 123s Sp K2 5e
T. Rakkaus on tunne, joka on opittava. 1985 44s Sp K3 4e
T. Tahtoisin rakastaa. Krs 1982 160s Np K3 8e
T. Tästä elämästä. Yksinäisyydessä. -65 118s Np K4 7e
TUNNUSTUSKIRJE S 2003 654s Sk K3-4 48-65e
/2013 K5 58e /48-630s Sk K3 35e
TUNNUSTUSKIRJAT (venäjänk.) STLK 1999 1087s Sk K4 32e
TUNNUSTUSK. PÄHKINÄK. S-79 81s Np K3 5e/
K5 15e
TUNTOUMERKKIEN KIRKKO L-säätiö-09 221s Np K4 10e
TUULIRANTA M Evoluutio-tieteen harha-askelet 180s Sk K3 10e
T. Elämä ja evoluutio. Analyysiä. Luominen-18 Np K5 15e
T. Paljon melua tyhjästä. Luominen-18 104s Np K4 16e
TUOMENOKSA N Kristukseen sidottuja -85 171s K3 12e
T. Kristusta kohti. KRS-58 192s Np K3 8e
T. Lepää sadaksi päiväksi. KRS-80 106s Sk K3 12e
T. Paivali - vanha ja vapaa. Krs-70 304s Np K3-7e
T. Raamatun naiset I.Hi. Krs-65 119-122s Np K3-47e
T. Raamatun synnit. Gumm-61 112s Sk K3 10e
TURUNEN M Käännytne. Ex-musi.painostus. Uite-17 148s Np K5 15e
TURUNEN P. Homoseksuaalisim - rakkautta ja rajoja. KuvaJaSana 2002 106s Np K4-8e
T. Jumalan kuvan uudistuminen. STI-17 238s K5 20e
T. Vartiotorni. Valtakunta uud. valossa. 2005 27 276s K4- 20e
UPPALA A.A. Kirkokysymys. STLK 2008 496s Sk K4 10e
U. Tunn. srkt syntynyt. STLK 1976 374s Sk K4 15e
USKO JA TIEDE. Toim. P.Ojala. Tre 2014 214s Sk K5 25e
USKONPUHDISTUKSEN MUISTO. 1917 116s fr Sp K3 12e
UUSI TESTAMENTTI JA PS (pienik)-38 lat. -92 k. 457s K4 4e
UUSI TESTAMENTTI K-kasetteina. K4 25e
UUSI TESTAMENTTI lyh. selit. S-08 Sp K4 25e /ed. p. K2 15e
UUSITALO V Tämän vielä haluaisin sanoa. -10 243s K4 10e
VAAHTORANTA M. Ilmoitus ja inkm. 77s Np K4 8e
V. Jumalan kuvan uudistuminen. STI-17 238s K5 20e
V. Pyhän marian postilla. Raunat. saarnoja. 2020 678s Np K5 25e
VAINIO O-P Ihmiseksi tuleminen. Kierkegaardin teologia. Kaja-16 200s 2004 Sk K4 15e
V.(toim.) Jhdn. luteri. spiritual. teol. Kaja-03 259s Sk K4 20e
V. Kolminaisuudesta osallinen. Piirittä M.Chemnitzin teologia. STI 2005 78s Sp K4 10e
V. Äänivirvoja. Esettä krist, opin ydinksta. STKS-20 181s Np K5 24e
V. Luther. Kaja-17 160s Np K5 10e
V. Postmoderni filosofia. -05 Sltks-13 Np K3 12e
VALEN-SENSTAD A Jäähyv. uskonnolle. Sro-88 128s K3 8e
V. Kristillinen dogmatikka. Sro 1985 438s Sk K3 10e
Tarjous!
VALEN-SENSTAD A Lina Sandell. Päivä vain S-04 K4 15e
VALEN-SENDSTAD O. Ihminen kohtaa Jumalan. Sro 2014 147s Np K3 12e/1972 K2-7e
V. Olenko kristitty? Tuntemokit. SRO 2008 71s Np K4 8e
V Pivstin ihassa SRO-01 206s Sk K4 15e /Sp K2-6e
V Sointu Jumalan kanssa Sro 1976 189s Np K2 8e / K4 10e
V Uunela vapaasta tahdosta. Sro 1986 176s Sk K4-15e

V Uskonto vanhurskas. Opko 1978 179s Np K3 8e
VALLESKEY D.J. Me uskomme - sen tähden me puhumme. Luter. evankelioim. teologia. SLTK-00 190s Np K4 12e
VANHA SUOMAL. VIRSI- JA EVKIRJA -00 919s Sk K4 22e
VANHA SUOM. VK (v.1701) 2001 musta Sk K4 12e
VÄINÄN SUOMEN PIISPAIN LAULUT Ota-27 Sk K3 14e
VANHURSKAUS ON ELÄVÄ USKOSTA. Atkeli. 12kpl. mm. Onko elintien ondetuht? S 1970- n200s Sk K5 15e
VARTIAINEN Saarnaa sanaa. 1985 253s K3 10e
VEIKOLA T Dekalogi. Hki-93 253s K3 14e
VEIKOLA T. Elämäni ja työni. 2011 206s K4 15e
VEITH G Löysin luteriliden. S-LSM 2011 114s Np K4 5e
V.1701 VIRSIJÄRNIEN SÄVELM. LSRV2021 Sk K4 40e
VIHERKOSKI P. Herra on minun parantajani - lääkärin rukouksia. Sro-89 93s Np K3 8e
VIISAUDEN LAITTEILLA - Lahjakirja. Uite-08 126s K5 15e
Vieskiläinen S. herätik. lauluk. Sro-14 Sk K5 20e/
kookes 25e
VIILANEN P Wäinö Havas - hengen ja miekan mies. K3 12e
VILLA J Hengellinen väkivalta. Kaja-13 K3 alleiv. 15e
VIRONHOVI Vapaaksi vaik. valheen verkosta. Sk K3 12e
VIRKKALA Gästrin ja satakuntal. Pyhä-lilke S-30 183s K3 8e
VIRKUNEN P (toim.) Rukouskirja. Ota-44 454s Sk K3-9e
VIRSIKIRJA. Usuin laitos sis. lisäv. 10x18cm. Kp-17 27s K5 20e
Vkn LISÄVIHKO Sk/np K5 10e
Virsi- ja evankeliumikirja. 1876 fr Ns K2+ soijet 45e
VOSKAMPA A Lahjoista suurin. Uite- 15 283s Sk 15e
VUOLANNE M. Miksi Jeesus? KuvaJS 2005 155s Sk K4 15e
V. Miksi ihminen? KuvaJS K4 K4 15e
VÄHASARJA J Avara kuin taivas -07 133s Sk K5 12e
V. Huolta vailla. Päivähtark. SRO 2012 334s Sk K5 15e
V. Joka päivä arvon suojassa. S-08 317s Sk K4 15e
V. Joka päivä elävää vetä. Hki-21 320s Sk K5 20e
V. Joka päivä lapsen lailla. S-19 320s Sk K5 15e
V. Joka päivä otel lähellä. Symb. 23 Sk K5 20e
V. Joka päivä varjellet tien Symbolum-18 341s K5 15e
V. Jumalan kämmenellä. (Hart.k. jopak.) S 2004 319s Sk K3 15e /Äänkirja K4-Devjy (8kpl) 25e
V. Keskeillä elämää. Hart.k. jopak. Ruen kirjasta. sro-19 15e
V. Lupaus kantaa. Hart.k.jopak. Sro 2010 Sk K5 15e
V. Olet lähellä. Symb. 23 346s Sk K5 20e
V. Täivasta maan päällä. Rukous. SRO 2007 48s Sp K4 5e
V. Teesejä ristin teologiasta. SRO-17 n0 k4 15e
V. Vapaa. Hart.kirja. Sro-17 127s Np K5 12e
V. Varjellet tieni. Päivähtark. Symbolum-18 Sk K5 25e
VÄISÄNEN I. Kristilliset symbolit. Sk K5 20e
VÄISÄNEN M-OLLANLAINEN V. (toim.) Kristus Vanhas- ta Testamentissa. Sley 2013 550s Sk K4 30e
VÄISÄNEN M Eri teol- käsitt. vertailutaulukko. Lhp-23 43s Np K5 10e
V. Hänen Henkensä. Uite Sk K3 6e
V. Hänen nimensä. Uite 1989 108s Sp K3 6e
V. Hänen omansa. Uite 1990 123s Sk K3 8e
V. Hänen tekonsa. Uite 1988 116s Sk K3 6e
V. Jumala ja ihminen. Myllyp. 2005 32s Np 4e
V. Jumalle kelpaaminen. 2021 72s Np K5 10e
V. Kaste, usko ja pelastus. S 2013 Np K5 15e
V. Kestäkö Raamattu? Uite-21 240s Sk K5 15e
V. Maailmankaitsomuksen tie. Uite 1996 47s Np K3 5e
V. Minä pelkaan Jumalalle. Myllyp.-05 42s Np K4 4e
V. Oletko kastetussissa. Uite 1977-78s Np K2+3e
V. Palastuksesta osalliseksi. LHPK-17 263s Sk K5 10e
V Pyhä evankeliumi Room:ssä IIL Uite-04 n.800s Sk K4 15e
V Pyhä kaste kirkossa LS 2001 350s Sk K4 15e
V pyhä kaste Raamatussa LS-08 425s Sk K4 15e
V. Saviasta. Omaelämäk. LHPK-19 340s Sk K5 15e
V. Vedestä vai hengestä. Uusaa Saarnivaaran kaste-

teologia. Arkki 2007 424s Sk K5 15e
VALIMAKI P Agape. Kun rakkaus kestää. 144s Np K2 8e
V. Elämän vapauten. KuvaJS-03 208s Np K4 12e
V. Lähellä ihmistä. Sielunhoidon opas. Uite-06 Sk K4 20e
V. Massenuksesta voi toipua. KuvaJaS-12 191s Np K5 18e
V. Rakkauden parantava voima. Aikam-15 158s K3 12e
V. Särkyneen toivo. KuvaJS 2002 144s Np K5 15e
V. Tartu elämään. KuvaJaS-09 158s Np K3 8e
WALLENDORFF Taavasten valtak. salais. Sro-87 183s K3 10e
WALTHER C Jumalan kyllä ja Jumalan ei Sk K4 12e
V. Kirkko ja virka. STLK 1998 400s Sk K4 17e
V. Kotihartaus. STLK 1918 787s Sk K5 45e
V. Kristus herätetty kulleista HML-24 18e Np K3-5e
V. Laki ja evankeliumi. STLK-07 480s Sk K4 10e / K2+ 15e
V. Oikea näkyvä kirkko. STLK 1999 200s Sk K4 15e
V. Paikallisseurakunta. STLK 2003 Sk K4 15e
Warijaniäniä Suomen Sionista. Vuosikertasarnoja I-II. Wsoly 1886 669s fr Sk K2 a12e
WATSON Elämän synti -sattumaa vai suunn. 136s Np 8e
WEGELIUS J Postilla I.Hi. Rma 1895 n.1500s Sk K3 60e
WEGENER 6000v ja yksi kirja. -59 266s Sk K3 15e
WELLMAN Bunyan-kristityn vaukkuksen tekijä. -01 174s Np K4 8e
WENNERSTRÖM L Hedbergin elämä ja vaik. S1897 272s fr Sk K2-15e
WERNER R Toisenlainen rakkaus. Homoseks.sta. Sro-93 8e
WESTBERG G Surun matka Sro-16 70s Sk K5 15e
WESTEBACK J Krist.johoitus. Tku 1882 368s fr Sk K3-25e
V. Raamatun tutkinnot. Tku 1869 1144s fr Ns K3-45e
WEYER R. Alussa oli sana. S 1988 127s Sk K4 12e
WHITE J. Nehemia-rakentava johtaja. Sro-86 39s Sk K4 12e
V. Raamatun rukoukilla. Opko 1983 192s Sk K4- 12e
V. Rakkauden rajapaja. Sro 1986 150s Np K3 8e
V. Uskon taistelu. Opko 1987 192s Np K4-8e
WIELAND Kivä ja luita. Näytöä evl. vastaan. 36s Np K5 15e
WILCOX T Kallis hunajapaisaria. 2012 62s K3 5e / Np K4 3e
WILDER-SMITH A Ajattelen, siis uskon. Uite-81 67s Np K2 8e
WILHELMIS A Päättäväis. pylv. SLS-57 230s Sp K2 8e
WILSON I Käärin. arvotus. Wsoly-79 271s Sk K3 10e
WIRÉN E. Eskartarissa (Vtn sel.) WSOY-24 473s 12e
V Kun hän avasi kirja. Sk K2 15e
V. Pyhäit juliet. Wsoly 1933 178s Sp K3 8e

W. Siunaus. Wsoly 1944 168s Sp K2+ 6e
WISLOFF C.F. Elämän koulu. Uite 1988 182s Sk K3 10e
W Minä tiedän kenen uskon S1965 179s Sk K3 8e
W Kaikki eivät pääse taivaaseen 88s Np K4 6e
W Täti Luther oppi. Sro-Sk K3 15e
WISLOFF F. Antikristus. SLS 1985 131s Ns K2+ 6e
W. Elämän taide. Uite 1977 145s Sk K2+ alleiv 7e
W. Herran helmassa. SLS 1957 132s Sk K2 4e
W Hänen kansaan Golgata 1980 120s Sk K3 6e
W Hänen kansaan joka päivä 1947 173s Sk K3 5e
W. Kirkon armonvälit. Linkki 1960s 32s Np K4 8e
W. Levähtäkää vähän. Ss K2 8e /Kpaja Sk K3- 12e
W. Maria. SLS 1952 261s Sk K2 8e
W Minä uskon P. Henkeen SLS-42 371s K2 5e /-97 K4 12e
W. Mitä on Hengen täyteys. SLS 1946 18s Np K3 4e
W. Raamatun tutkinta. rukouksesta. 1944 64s Sk K2 5e
W. Rukouskirjani. K2-8e
W. Raitis usko. SRO 2003 136s Sk K4 10e
W Sinulle, joka olet menettänyt läheisesi 2009 71s K5 6e
W Sinä voit voittaa ahdistuksen 1952 134s K2 7e
W. Surusta kirkkauten. Sro 1988 118s Sk K4-8e
W. Taivasta. SLS 1945 130s Sp K2 6e /K3 10e
W. Uskonutunustus. Linkki 1979 172s Sp K3 7e
W. Vainalmon on hänen amansa. 1970 273s Sk K3 7e
WISLOFF H.E. Hiljasta hetkiä. Hart.k. 1984 356s Sk K3 7e
W Kirkkautta elämäni arjessa 1963 133s Sk K3 7e
W Turvassa kaikesta huolimatta 1975 97s Sk K2 5e
WURMBRAND R Kiduttu Kristuksen tähden. 2008 126s Np K4 10e
W. Kirkko kaheissa. KuvaJaS-75 125s Np K3 8e
W. Kristus juutalaisella tiellä. KuvaJa -90 184s Np K3-12e
W. Kristus rautaesiripun takana. Uite 1973 125s Np K3-5e
W. Kärsimyksestä voittoon. 1996 152s Np K3 9e
W. Miksi uskot? KuvaJS-78 134s Sk K3 8e
W. Missä Kristus yhä kärsii. Suol.1987 187s Np K3 10e
W. Voittoita usko. Uite-70 Sk K3 8e
WRIGHT T Kuka olet Jeesus? S-98 115s 15e
WYATT J. Elämänsä kuoleman kysym. Uite-15 300s K5 10e
ZORN Koko kristillinen oppi 1Moos 1-5. STLK-24 150s Sk K5 10e
Z. Psalmiä 142. STLK-24 150s Sk K5 10e
Z. Taksi päuksäli STLK-08 511s Sk K4 18e /K2 8e
Yhdeksi ruumiiksi kastettuna. L-säätiö-14 218s Np K3 15e
YKSIMIELIS. OHJE I.HI. STKS 1947 398s Np K2 4e
ÄBERG H Nykyajan Baabelin orjat. Kneliö-72 144s Np K3 7e
ÖSTERBACKA Ota Majanjärvi. Elämäkertaomaani. 2022 246s Np K5 15e/Majajädotter 15e

Merkintöjen selitykset:

Sk = sidottu kovakantinen, Np = nidottu/liimattu pehmeäkantinen, Sp =sidottu pehmeäkantinen, fr =vanhalla faktuurava-tekstityyppillä, Ns =nahkasidos (vähint. selkä), Js =jälkiksidus, kpo =kirjasto-oppisto, K4-5 =uus myyntikirja (sovi-laajajakirja), K3 =varastokappale tai lähes uutta vastaava, K2 =normaali antikvariaattiversio, K1 =kulunut antikvariaattikappale (puutteet mainittu), +/-=suuntaa-antava kutsutulosmerkintä, S =SLEY

TILAUKSET JA YHTYEDENOTOT:

Luther-Kirjat Oy / Luther-divari

Päätoimipiste Helsingissä Fabianink.13, 00130 Hki. Ark. 10-30.17-24. La 11-15.

Myyös oimuksesteh Puh. 0440772233.

Uusi sivutoimipiste Helsingissä avattu, os. Mannerheimintie 43. Auki pe-la 12-17.

Liiketilä Vetelissä Koulutie 77, auki oimuksen mukaan.

Sähköposti: lutherdivari@gmail.com

Internet: www.lutherdivari.fi www.concordia.fi

Luther-Kirjat Oy:n tilit: OP FI93 5512 0020 0098 82

Y-tunnus 1729281-2 ALV.rek

Luther-divari myös ostaa, vaihtaa ja etsii luterilaista kirjallisuutta. Noudamme suuremmat erät. Loppumyyntiä kirjasto jätämme varauksen ja otamme yhteyttä. Tilauksen postia ja käsitteilykulut maks 3-6€. Pyydettäessä kotipaketti kotiin tuotuna 20€. Ulkomaille kulujen mukaan. Huom! Uusimista kristillisten kustantajien kirjasto noin 10% alennus ohjeistoissa. Kirjoilla palautuskoikeus. ILMOITA JOS KIIRRE! Ota yhteyttä! p. 0440 772233 Hannu Halonen

tä myös tosi ihminen, jolla on ruumis ja järjellinen sielu. Hän on Jumalana samaa olemusta kuin Isä, mutta ihmisenä samaa olemusta kuin me, kaikessa meidän kaltaisemme, kuitenkin ilman syntiä. Hän on jumaluuden puolesta syntynyt Isästä ennen aikojen alkua, **mutta ihmisyyden puolesta hän on ajan lopulla meidän tähtemme ja pelastuksemme tähden syntynyt Neitsyt Mariasta, Jumalan synnyttäjistä.** Hän on yksi ainoa Jeesus Kristus, Poika, Herra, Ainosyntyinen, joka tunnetaan kahdessa luonnossa, niitä sekoittamatta, muuttamatta, jakamatta ja erotamatta. Hänen luontojensa välinen ero ei persoonallisessa yhtymyksessä mitenkään häviä, vaan kummankin luonnon erityislaatu säilyy, ja yhdessä ne muodostavat yhden persoonan. Hän ei ole ikään kuin jakautunut kahdeksi eri persoonaksi, vaan hän on yksi ja sama ainoa Poika, Jumala, Sana ja Herra Jee-

sus Kristus. Näin ovat jo ammuin opettaneet profeetat, näin opetti Kristus itse meitä tuntemaan itseään, ja näin tämän opin on isien uskontunnustus välittänyt meille.” (TK 573)

Luther

”Ja tämä kokous on tuominut aivan liian vähän Nestoriuksen opista. Sillä siellä on kysymys tuosta ainoasta idiomasta, että Jumala on syntynyt Mariasta. Siitä kertoo historia, että tässä kokouksessa on päätetty vastoin Nestoriusta, että Marialla tulee olla nimitys **Theotokos, se on, Jumalan synnyttäjä**, vaikka Nestorius kuitenkin oli kieltänyt kaikki inhimillisen luonnon idiomat Kristus Jumalasta, kuten kuoleman, ristin, kärsimisen ja kaiken mikä ei sopeudu Jumaluuteen.” (*Kirkolliskouksista ja kirkosta, Lutherin Walitut teokset 2,105. Kuopio 1910*).

VOITONVIRSI TAIVAASSA

ILMESTYSKIRJAN LUKUJEN 18 JA 19 SELITYSTÄ

Raimo Koski-Homi (1937–2024), pastori, Tampere

Pastori Raimo Koski-Homi oli lahjakas ja oppinut teologi. Koski-Homin kirjoittamassa Ilmestyskirjan selityksessä käy esille hänen syvälinen perehtyneisyytensä tähän UT:n viimeiseen kirjaan. Pastori Seppo Salo lausuu tästä selitysteoksesta: ”Raimo Koski-Homin selitys Johanneksen Ilmestykseen opastaa lukijansa katselemaan syntiemme sovitukseksi uhratun ja voittajana kuolleista nousseen Jumalan Ka-

ritsan ja hänen seurakuntansa voittokulkua avaten Ilmestyskirjaa Jumalan sanan omilla ’avaimilla’. Näin Uuden testamentin viimeinenkin kirja näyttyy lukijalle osana samaa turvallista Raamattua, jonka olemme oppineet tuntemaan jo Mooseksen, profeettojen ja kaikkien Herran apostolien välittämänä. Myös antiikin historian runsas tausta-aineisto avautuu kirjasta tavalliselle kristitylle ymmärrettävällä ta-

Concordia-piirien luentoja on kuunneltavissa Facebookissa ja Youtubessa!

valla. Voidaan täydellä syyllä Jumalaa kiittäen sanoa, että olemme näin saaneet teologisen harvinaisuuden, perusteellisen ja selkeästi luterilaisen, Raamatun Ilmestyskirjan selitysteoksen.”

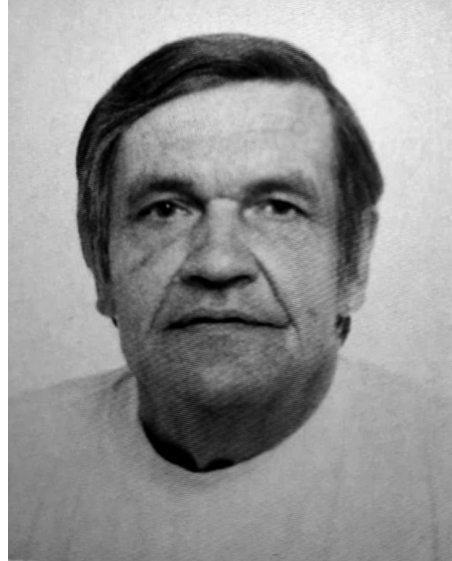
Julkaisemme ohessa Raimo Koski-Homin teoksen loppupuoelta hänen selitystään Ilmestyskirjan 18-19 lukuun.

Merenkulkijain valitus (18:17–20)

**17. Ja kaikki laivurit ja kaikki rannikkopurjehtijat ja merimiehet ja kaikki merenkulkijat seisoivat loitol-
la 18. ja huusivat nähdessään hänen palonsa savun ja sanoivat: ”Mikä on tämän suuren kaupungin vertainen?” 19. Ja he heittivät tomua pänsä päälle ja huusivat itkien ja surren ja sanoivat: ”Voi, voi sitä suurta kaupunkia, jonka kalleuksista rikastuivat kaikki, joilla oli laivoja merellä, kun se yhdessä hetkessä tuhoutui!”**

20. Riemuitse hänestä, taivas, ja te pyhät ja apostolit ja profeetat; sillä Jumala on hänet tuominnut ja kostonut hänelle teidän tuomionne.

Rooma oli aikoinaan koko Välimeren alueen merenkulun keskus ja kauempaakin tavaraa tuotiin meritse, esim. Britanniasta. Samoin on paavikuntakin pyrkinyt rikastumaan merenkululla. Kun paavi v. 1494 jakoi merentakaiset maat Espanjan ja Portugalin alusmaihin, oli taka-ajatuksena tietysti paavikunnan hyötyminen niiden rikkauksista luotettavien liittolaisten avulla. Siksi laivurien ja merenkulkijain valitus Rooman tuhosta on luonnollinen jatko kuninkaiden ja kauppiasten suurelle murheelle.

Raimo Koski-Homi (1937–2024)

Babylonin lopullinen tuho (18:21–24)

21. Ja väkevä enkeli otti kiven, niin kuin suuren myllynkiven, ja heitti sen mereen sanoen: ”Näin heitetään kiivaasti pois Babylon se suuri kaupunki, eikä sitä enää löydetä.” 22. Ei kuulla sinussa enää kanteleensoittajain ja laulajain, huilun- ja torvensoittajain ääntä; ei löydetä sinusta enää minkään ammatin taituria; ei kuulla sinussa enää myllyn jyrinää; 23. ei loista sinussa enää lampun valo; ei kuulla sinussa enää huutoa yljälle eikä huutoa morsiamelle. Sillä sinun kauppiiaasi olivat maan mahtavia, ja sinun velhoutesi villitsi kaikki kansat; 24. ja hänestä on löydetty profeettain ja pyhien veri ja kaikkien veri, jotka maan päällä ovat tapetut.

Kun jakeessa 20 taivasta ja kaikkia pyhiä, apostoleja ja profeettoja, niin eläviä kuin perille päässeitäkin kehoitetaan iloitsemaan Jumalan tuomios-ta Babylonille kaikissa sen ilmenemis-muodoissa, on tämä Jumalan oikeuden-mukaisuuden ja vallan tunnustamista. Nyt on tullut vuoro kuvata sen lopullis-ta tuhoa tuomiopäivänä. Kun mahtava enkeli heitti myllynkiven mereen, tar-koitetaan tuomion kohtaavan samalla koko ”kansojen merta”. Rooman tuho on vain sen yksi osa (kuten jae 16:19 jo osoitti). Loppu tulee kaikille inhimilli-sen elämän toiminnoille. Myös hengel-lisen Babylonin taikakeinot, joilla se on eksyttänyt kansanjoukkoja evanke-liumin vastaiseen itsehurskauteen, saa-vat loppunsa. Jumala kostaa myös sur-mattujen marttyyrien veren vihostilil-leen, sekä niille, jotka muinoin heitti-vät kristittyjä leijonien eteen, että myös niille, jotka kiduttivat uskovia inkvisi-tion kammioissa ja poltattivat heitä ro-violla kerettiläisinä. Pyhät perivät lo-pulta voiton ja heidän kunniansa on lo-puton. Kuva enkelistä Babylonin tuo-mion toimeenpanijana muistuttaa Jere-mian ennustusta Baabelin tuhosta (Jer. 51:63–64). Seraja toimi Jeremian sa-nansaattajana heittäen Eufraatiin kiveen sidotun kirjakäärön. Baabel upposi eikä enää noussut. Niin käy tuomiopäivänä myös Kristuksen vihollisten.

Voitonvirsi taivaassa (19:1–5)

1. Sen jälkeen minä kuulin ikään kuin kansan paljouden suuren äänen taivaassa sanovan: ”Halleluja! Pelas-tus ja kunnia ja voima on Jumalan,

meidän Jumalamme. 2. Sillä totiset ja vanhurskaat ovat hänen tuomion-sa; sillä hän on tuominnut sen suu-ren porton, joka turmeli maan hau-reudellaan, ja on costanut ja on vaa-tinut hänen kädestänsä palvelijain-sa veren.” 3. Ja he sanoivat toistami-seen: ”Halleluja!” Ja hänen savun-sa nousee aina ja iankaikkisesti. 4. Ja ne kaksikymmentä neljä vanhin-ta ja neljä olentoa lankesivat maahan ja kumartaen rukoilivat Jumalaa, jo-ka valtaistuimella istuu, ja sanoivat: ”Aamen, halleluja!” 5. Ja valtaistui-melta lähti ääni, joka sanoi: ”Ylistä-kää meidän Jumalaamme, kaikki hä-nen palvelijansa, te, jotka häntä pel-käätte, sekä pienet että suuret.”

Kuudes näky jatkuu taivaallisella rie-mujuhlalla, joka vastaa toisissa näyissä loppuepisodin edellä olevaa lohdutus-näkyä. Kun kaikki luopumus saa Kris-tuksen paluun hetkellä tuomionsa, on taivaassa todella syytä voitonriemuun. Johannes kuuli ikään kuin kansan pal-jouden mahtavan äänen. Perille päässyt Jumalan seurakunta ylistää Jumalaa pe-lastuksesta, jonka Hän on tuonut, ja an-taa Jumalalle kunnian siitä, että Hän on tuominnut oikein ja vanhurskaasti suu-ren porton ja vaatinut hänen kädestään palvelijoidensa, eritoten marttyyrien veren. Huomaamme, että ”ikuista Roo-maa” käsitellään edelleen yhtenä koko-naisuutena. *Una Sancta* huutaa toista-miseen: ”Halleluja” (kiittäkää Jahvea), kun taas väärän jumalanpalveluksen ja väärän hengellisyyden tuomion savu nousee aina ja iankaikkisesti. Tuomio-päivänä moni tajuaa liian myöhään, et-tei väärä oppi ollut mikään mitätön lei-

kinasia. Se on hukuttavaa myrkkyä. Kaikki pelastuneet, heikoimmatkin, ovat pelastuneet vain sillä apostolisel-la evankeliumilla, jota on päässyt esille (paavikunnankin keskellä!), eivät koskaan ihmisoppien varassa. Tämän tosi kirkon ylistyksen vahvistavat toisen näyn alussa esitetyt 24 vanhinta ja ne 4 kerubia, jotka nyt kaikki lankeavat valtaistuimella istuvan Jumalan eteen ja kumartaen rukoilivat Häntä. Perillä kirkkaudessa heidän ei enää ole tarvis pyytää mitään, vaan kiittää ja kunnioittaa: Totisesti, ylistäkää Jahvea!

Karitsan häät (19:6–10)

6. Ja minä kuulin ikään kuin kansan paljouden äänen ja ikään kuin paljojen vetten pauhinan ja ikään kuin suuren ukkosenjylinän sanovan: ”Halleluja! Sillä Herra, meidän Jumalamme, Kaikkivaltias, on ottanut hallituksen. 7. Iloitkaamme ja riemuitkaamme ja antakaamme kunnia hänelle, sillä Karitsan häät ovat tulleet, ja hänen vaimonsa on itsensä valmistanut. 8. Ja hänen annettiin pukeutua liinavaatteeseen, hohtavaan ja puhtaaseen: se liina on pyhien vanhurskautus.”

Seurakunnan valtava kiitos jatkuu ikään kuin paljojen vetten pauhinana ja suurena ukkosenjylinänä (kuten 14:2): Kiittäkää Jahvea! Herra, meidän Jumalamme, Kaikkivaltias (VT:n kielellä: *Jahve Eloheni El Shaddaj Zebaoth*) on ottanut hallituksen. Loppu merkitsee kaikkien vihollisten kukistumista. Kun Jumala ilmoittaa olevansa meidän syntisten Jumala, se tarkoittaa Kristuk-

sen tähden armollista Jumalaa, joka rakastaa meitä. Hän ei ole vain peljättävä taivaallisten sotajoukkojen Jumala, jollainen Hänen tulee ollakin epäuskosille ja niskureille. Lopussa kuninkuus siirtyy Kristuksen armonvaltakunnalta kolmiyhteisen Jumalan kunnian valtakunnalle (1. Kor. 15:22–28). Silloin myös *Una Sancta*, yksi pyhä yhteinen seurakunta on valmis iäiseen iloon. Se on kuin morsian, joka on valmis viettäväksi Kristuksen hääsaliin. Jeesus kuvaa samaa asiaa (Matt. 22:2–14), ja siinä toteutuu Efesolaiskirjeessä mainittu Herran seurakunnan suuri salaisuus (Ef. 5:32). Morsiamen päälle on annettu (Jumala armosta sallinut) pukea kalliin hääpuvun, hohtavan puhdasta pel-lavaa, joka tuolloin oli kalleinta juh-lakangasta. Pellava, josta hääpuku on tehty, selitetään: se on ”pyhien vanhurskaudet” (*dikaioomata*). Monikko on luonnollinen, koska kunkin pyhän kohdalla on kyse henkilökohtaisesta Jumalalle kelpaavaksi julistamisesta, mutta silti selittäjät kompuroivat näiden monikollisten ”vanhurskauksien” kanssa. KR38 kääntää yksiköllä ”pyhi-en vanhurskautus”. Uusi käännös taas ”pyhien vanhurskaat teot”! Kun yhteyden mukaan koko hääpuku on Jumalan armoa ja lahjaa, tulee ”vanhurskau-det” ymmärtää sen mukaisesti: meille ensinnäkin luettiin Kristuksen täydellisen vanhurskaus ja sitten kun Kristus on saanut muotoa meissä, alkaa Pyhä Henki luoda meissä uutta elämää eli uskon hedelmiä. Ne ovat kuitenkin Jumalan tekoja, jotka Hän on edeltäpäin valmistanut, jotta me niissä vaeltaisimme (Hoos. 14:9, Jes. 26:12, Ef. 2:10). Siis

yksinkertaisesti: vanhurskaudet on yhtä kuin uskonvanhurskaus ja elämänvanhurskaus yhdessä, jotka molemmat saavuttavat täyttymyksensä kirkkaudessa, jossa kaikki synti on poissa.

9. Ja hän sanoi minulle: ”Kirjoita: Autuaat ne, jotka ovat kutsutut Karitsan hääaterialle!” Vielä hän sanoi minulle: ”Nämä sanat ovat totiset Jumalan sanat.” 10. Ja minä lankestin hänen jalkojensa juureen, kumartaen rukoillakseni häntä. Mutta hän sanoi minulle: ”Varo, ettet sitä tee; minä olen sinun ja sinun veljiesi kanssapalvelija, niiden, joilla on Jeesuksen todistus; kumarra ja rukoile Jumalaa. Sillä Jeesuksen todistus on profetian henki.”

”Selittäjäenkeli” (*angelus interpres*), joka näytti Johannekselle näyn kuvat, käski: ”Kirjoita!” Aiemmin oli yleensä itse Kristus tai Pyhän Hengen ääni käskenyt, mitä piti kirjoittaa, mutta Jumalan ilmoitus voitiin myös antaa enkelien välityksellä, kuten usein profeetoille. Autuaat ne, jotka on kutsuttu Karitsan hääaterialle! Passiivi osoittaa, että kutsuja on Jumala. Sinne ei kukaan tunge itseään omalla vanhurskaudellaan (Jeesuksen vertauksen mies, jolla ei ollut häävaatteita! – hypoteettinen kuva vertauksessa). Kun enkeli vielä lisäsi: Nämä sanat ovat totiset Jumalan sanat”, huomaamme Johanneksen ylimaallisen kirkkauden aiheuttamassa hämmennyksessä yrittävän lantea enkelin jalkojen juureen. Hän oli sekaannuksessa puhujasta ja luuli ylistysvirren pauhun keskellä kaikuvaa enkelin ääntä Kristuksen ääneksi. Tai toisten selittäjien mielestä hän erehtyi luu-

lemaan enkeliä itse Kristukseksi. Enkeli heti varoitti häntä ja korjasi erehdyksen. Jumalaa yksin tulee kumartaa ja palvella. Enkelit ovat vain luotuja henkiä, Jumalan palvelijoita, kuten myös Heprealaiskirjeen 1. luku opettaa. Siksi enkeleitä ei saa palvoa, kuten katolilaisissa kirkkoissa (myös idässä) tehdään vastoin Jumalan kieltoa. Enkeli vetoan lopuksi myös Sanan todistukseen: ”Sillä Jeesuksen todistus (evangeliumi) on profetian henki.” Profeetta ei saa Henkeä ohi Jumalan evangeliumin sanan eikä voi omalla ”hengellään” ruveta sitä mestaroimaan. Vastaavasti Jeesus sanoo sanastaan: Ne sanat, jotka Minä olen teille puhunut, ovat Henki ja ovat elämä (Joh. 6:63). Henkeä ei siis saa ilmasta välittömästi ohi Sanan, vaan ihmisen omatekoinen henki ja kiihkohenki ovat lihasta eivätkä mitään hyödytä. Siksi uusi käännös ”Jeesuksen todistajissa on profetoimisen henki” on harhaanjohtava.

Kristuksen paluu kirkkaudessa (19:11–16)

11. Ja minä näin taivaan auenneena. Ja katso: valkoinen hevonen, ja sen selässä istuvan nimi on Uskollinen ja Totinen, ja hän tuomitsee ja sotii vanhurskaudessa. 12. Ja hänen silmänsä olivat niin kuin tulen liekit, ja hänen päässään oli monta kruunua, ja hänellä oli kirjoitettuna nimi, jota ei tiedä kukaan muu kuin hän itse, 13. ja hänellä oli yllään vereen kastettu vaippa, ja nimi, jolla häntä kutsutaan, on Jumalan Sana. 14. Ja häntä seurasivat ratsastaen valkoisil-

la hevosilla taivaan sotajoukot, puettuina valkeaan ja puhtaaseen pella-vavaatteeseen. 15. Ja hänen suustaan lähtee terävä miekka, että hän sillä löisi kansoja. Ja hän on kaitseva heitä rautaisella valtikalla, ja hän polkee kaikkivaltiaan Jumalan vihan kiivauden viinikuurnan. 16. Ja hänellä on vaipassa kupeellaan kirjoitettuna nimi: ”Kuningasten Kuningas ja herrain Herra.”

Näyn valtava loppuepisoodi alkaa taivaan aukenemisella. Sieltä Voittaja ilmaantuu ratsastaen valkoisella hevosella. Muualla UT esittää Kristuksen toisen tulemisen sellaisena kuin se nähdään maan päällä (Matt. 24:30, Ap. t. 1:11 jne. ja myös Ilm. 1:7). Tässä Johannes katselee sitä näyssä sellaisena kuin se taivaasta voitiin havaita. Valkoinen hevonen on Kuninkaan mahtiratsu, sillä Hän tuomitsee ja sotii vanhurskaasti. Kyseessä on kirkastettu Kristus tuomiopäivän sota-asussa ja kunnian hevosella ratsastavana, ei enää alennuksen tilan aasilla eikä enää evankeliumin välineillä. Kristus on Uskollinen ja Totinen, koska armo ja totuus ovat tulleet Jeesuksen Kristuksen kautta (Joh.1:17). ”Armo” (*chesed*) on hepreassa alunperin tarkoittanut juuri Jahven uskollisuutta liitossaan. Kristus on myös itse Totuus (Joh. 14:6). Johannes kiinnittää huomiota Kristuksen silmiin, jotka ovat kuin tulen liekit (samoin 1:14 ja 2:18). Hänen päässään on monta diadeemia eli kruunua, koska nyt Hänen kaikkivaltansa tulee julki. Uudesta nimestään Jeesus mainitsi jo kirjeessä Filadelfiaan (3:12). Veroon kastettu viitta, sotasankarin asu,

liittyy tuomion kuvaukseen (Jes. 63:2–3), joka esiintyi myös 14. luvun lopussa neljännen näyn päätösjaksossa. Taivaan ”enkeli-sotajoukot” (tsebaoth) seuraavat Kuningasta, hekin valkoisilla voittajan hevosilla ja puhtaan valkeissa vanhurskauden vaatteissa, sillä he avustavat vanhurskasta Tuomaria. Hänellä on se kaksiteräinen miekka, jonka Johannes näki jo Kristus-näyssä (1:16) ja jolla Kristus sotii (2:16). Se on Sana, sillä Kristus ei tarvitse voittoon maallisia aseita. Siksi on Vapah-tajan nimenä tässä myös Jumalan Sana – onhan Hän tullut lihaksi Jeesuksessa. Kun Johanneksen evankeliumin alussa Sana oli ”alussa”, tässä Johannes osoittaa, että myös ”lopussa” on Sana. Hän panee toimeen tuomion, jota kuvaa rautainen valtikka ja viinikuurnan polkeminen. Kaikki viholliset kukistetaan perusteellisesti. Johannes näki myös Kristuksen viittaan kirjoitetun korotetun Herran arvonimen ”Kuningasten Kuningas ja herrain Herra”. Saapuesaan Herra Jeesus on ainoa valtias taivaassa ja maan päällä.

Suuri lopputaistelu (19:17–21)

17. Ja minä näin enkelin seisovan auringossa, ja hän huusi suurella äänellä sanoen kaikille keskitaivaalla lentäville linnuille: ”Tulkaa, kokoon-tukaa Jumalan suurelle aterialle 18. syömään kuningasten lihaa ja sota-päällikköjen lihaa ja väkevien lihaa ja hevosten sekä niiden selässä istuvi-en lihaa ja kaikkien vapaitten ja orji-en lihaa, sekä pienten että suurten.”

Auringossa seisova enkeli on Voitta-

ja-Kristuksen airut, joka tuomion yhteydessä kuuluttaa haaskalinnuille: Tulkaa Jumalan suurelle aterialle syömään kuningasten, sotapäällikköjen ja kaikkien heidän seuraajiensa lihaa. Kyseessä on vastakohta taivaalliselle hääaterialle jakeessa 9. Kaikki jumalattomat, suuret ja pienet, jotka yrittivät paeita Karitsan vihaa (6:15–17), joutuvat demonien raadeltaviksi. Kuva on tettu VT:n profeetoilta Jesajalta ja Jeremiaalta (Jes. 56:9, Jer. 12:9) ja tietysti ennen muuta Hesekielin kirjasta (Hes. 39:17–20), jossa Googin sota kuvataan samanlaisena yleisenä hyökkäyksenä Israelin (VT:n) uskoa vastaan kuin Ilmestyskirja kuvaa sitä Uuden liiton uskoa vastaan. Siihen palataan seuraavan luvun yhteydessä.

19. Ja minä näin pedon ja maan kuninkaat ja heidän sotajoukkonsa kokoontuneina sotiaksensa hevosien selässä istuvaa vastaan ja hänen sotajoukkoansa vastaan. 20. Ja peto otettiin kiinni, ja sen kanssa väärä profeetta, joka sen nähden oli tehnyt ihmetekonsa, joilla hän oli eksyttänyt ne, jotka olivat ottaneet pedon merkin, ja ne, jotka olivat sen kuvaa kumartaneet; ne molemmat heitettiin elävältä tuliseen järveen, joka tulikiveä palaa. 21. Ja ne muut saivat surmansa hevosien selässä istuvan miekasta, joka lähti hänen suustaan; ja kaikki linnut tulivat ravituiksi heidän lihastansa.

Näky päättyy lyhyeen yhteenveetoon Kristuksen vihollisista, jotka ot-

tavat osaa tähän yleiseen hyökkäykseen. Se on sama kuin Harmageddon (16:13–16). Kristuksen ilmestyminen tekee äkkilopun kaikista vastustajista ja heidän kannattajistaan. Kadotus, tulikiveä palava tulinen järvi on kaikkien epäuskoisten vääjäämätön osa. Jos Kristus ja armo eivät täällä kelpaa, ei ole enää toista mahdollisuutta. Tässä kiinnitetään huomiota ennen muuta siihen, että ne henkivallat, jotka ovat yleisen hyökkäyksen ja eksytysten takana, myös hukutetaan tulijärveen. Sinne tuhoetaan peto, joka nosti maallisen mahdollisuuden evankeliumin uskoa vastaan, samoin myös toinen peto eli Antikristus eli väärä profeetta, joka eksytti kumartamaan Rooman kuvaa. Kadotus nielee sekä eksyttäjät että eksytetyt. Kristus surmaa suunsa Hengellä eli Sanallaan vastustajat ja tuhoaa heidät tulemuksensa ilmestyksellä (2. Tess. 2:8). Tässä toteutuu sama voitonäkymä, jonka Paavali esittää Tessalonikalaiskirjeessä (2. Tess. 1:6–10). Haaskalinnut, joista edellä puhuttiin, saavat ikuisesti kadotuksessa raadeltavaa. Yleisen hyökkäyksen takana oli kuitenkin itse lohikäärme. Hänen kukistumisensa ja kohdalonsa tulee esille viimeisen näyn johdannossa, jota käsittelemme 20. luvun yhteydessä.

Raimo Koski-Homi, Johanneksen Ilmestys, s. 144–151. Suomen vapaa evankelisluterilainen seurakuntaliitto. Helsinki 2011.

Lukujen 20–22 selitystä julkaisemme seuraavissa numeroissa.

ONKO OIKEIN KUTSUA ITSEÄN LUTERILAISEKSI?

Luther kirjoitti 1522: ”Pyydän, että ihmiset unohtavat nimeni eivätkä nimitä itseään luterilaisiksi vaan kristityiksi. Mitä Luther on? Oppihan ei ole minun! Minua ei ole myöskään ristiinnaulittu kenenkään puolesta (1 Kor. 1:13). Paavali ei halunnut, että kristityt nimitäisivät itseään paavalilaisiksi tai pietarilaisiksi (1 Kor. 3:4, 21-23; 1:12) vaan heidän tuli kutsua itseään kristityiksi. Miten sitten minä, surkea haiseva lantakokkare, voisin päätyä siihen, että Kristuksen lapsia nimitettäisiin minun kurjan nimeni mukaan?”

”Otamme vielä yhden lainauksen. Se on kirjoitettu hyvin pian edellisen lainauksen jälkeen. Luther sanoo: ’On totta, ettei sinun pidä sanoa: Minä olen luterilainen tai paavilainen, sillä kumpikaan näistä ei ole kuollut sinun puolestasi – sen on tehnyt vain Kristus. Mutta jos olet selvillä siitä, että Luthe-

rin oppi on evankelinen ja paavin oppi ei ole, silloin et saa ilman muuta heittää Lutheria menemään, koska silloin hylkää opin hänen mukanaan. Se oppi, jonka saat tuntea, on Kristuksen oppi. Sen sijaan sinun pitää sanoa: En välitä siitä, onko Luther lurjus vai pyhimys. Hänen oppinsa ei ole hänen vaan Kristuksen. Siinähan näet, etteivät tyrannit suunnittele vain Lutherin raivaamista pois tieltä vaan he haluavat juurittaa opin! Opin tähden he käyvät kimppuusi ja kysyvät, oletko luterilainen. Tässä sinun ei totisesti pidä vastata liukain sanoin vaan tunnustaa avoimesti Kristusta!’”

Carl Fr. Wislöff, Tätä Luther opetti, s. 255–256, Suomen Raamattuopiston Kustannus Oy, Kauniainen, 1985. Sitaatit poimi Mika Rantanen. Otsikko toimituksen.

MUUT LEHDET:

ANTOISA KIRJA SUURESTA ISÄSTÄ

Daniel Ebeling, TM, Kauniainen

Jacob Preus: Toinen Martti. Martin Chemnitzin elämä ja teologia. Suom. Hannu Lehtonen. Concordia 2022, 352 sivua.

Si alter Martinus non venisset, prior Martinus non stetisset. Siis: ”Jos ei toista Marttia olisi tullut, ei aiempi Martti olisi säilynyt.” Tällä nokke-

lalla, alkuaan roomalaiskatolisten vastustajiensa kehittämällä lausahduksella nostetaan kunniaan 1500-luvun luterilaisuuden toinen suuri Martti, **Martin Chemnitz** (1522–1586), ja hänen ratkaisevan tärkeä elämäntyönsä luterilaisen uskonopin puolustajana ja ensimmäisen Martin, **Martti Lutherin**, teo-

logisen perinnön vaalijana.

Mainittuun lausahdukseen viittaa vaa otsikkoa kantaa myös 2022 suomennettu kirja ”toisen Martin” elämästä ja teologiasta. Kirjan on kirjoittanut yhdysvaltalaisen missourisynodilainen Chemnitz-tutkija ja –kääntäjä, Missouri-synodin presidenttinäkin toiminut **Jacob A. O. Preus** (1920–1994), jonka itsensäkin elämällä voinee sanoa olleen suuri kirkkohistoriallinen merkitys: hyvin paljossa saamme kiittää hänen periksiantamatonta, massiivistakin kritiikkiä kestänyttä määrätietoista tunnustuksellista linjaansa synodin presidenttinä (1969–1981) siitä että liberaalteologian eteneminen saatiin Missouri-synodissa 1970-luvulla pysäytettyä ja synodi edustaa yhä sitä vankan tunnustuksellista luterilaisuutta, josta se tunnetaan. *Toinen Martti* julkaistiin alkuaan vähän ennen Preusin kuolemaa vuonna 1994, ja sen suomennosajan kohta 2022 juhlistaa Chemnitzin syntymän 500-vuotismuistoa.

Suomennettu *Toinen Martti* -kirja sisältää seuraavat sisältökokonaisuudet: TT **Reijo Arkkilan** lyhyt kirjoitus kirjan kirjoittajasta Jacob Preusista, tämän jälkeen Preusin oma johdanto kirjaan, mitä seuraa kirjan varsinainen sisältö kolmeen osaan jaettuna; ensimmäisenä yleisempää historiaa ja taustaa Chemnitzia välittömästi edeltävältä ajalta, toisena Chemnitzin oma elämäkerta ja kolmantena esitys hänen teologiastaan. Tätä seuraa vielä epilogi Chemnitzin vaikutuksesta, koonti hänen aikansa kronologiasta sekä bibliografia, hakemisto ja loppuviitteet.

Aivan viimeisenä kirja sisältää jälki-

sanoina Jacob Preusin veljen, seminaarin presidentti **Robert D. Preusin** arvostelun käsillä olevan kirjan englanninkielisestä alkuteoksesta.

Kirja on sisällöltään erittäin antoisa. Osan 1 yleinen historiallinen esitys taustoittaa uskonpuhdistuksen ja sen jälkeisen aikakauden poliittista ja kirkollista kenttää ja antaa runsaan ja kiehtovan esityksen etenkin **Philipp Melanchthonista** (1497–1560), koska, kuten kirjoittaja sanoo (s. 36), Melanchthon tunnetaan yleensä paljon huonommin kuin mitä myöhemmän uskonpuhdistusajan ja siten mm. Chemnitzin ymmärtäminen edellyttää. Varsinainen Chemnitzin elämäkerta osassa 2 taas maalaa eteemme miehen, joka erinäisten vaiheiden kautta lahjakkaana ja tunnollisena, joskin köyhänä opiskelijana pääsi viimein opiskelemaan toivomaansa teologiaa – mitä ajatellen avainasemassa oli kiinnostavasti hänen pääsemisensä Preusiin Königsbergin (nyk. Kaliningradin) kirjastonhoitajan toimeen valtavan kirja-aarteiston äärelle. Lyhyen Wittenbergin opiskelu- ja opetusjakson jälkeen hänet kutsuttiin alasaksilaiseen Braunschweigin kaupunkiin (Pohjois-Saksaa, itä-länsisuunnassa varsin keskellä nyky-Saksaa, n. 200 km Itämeren rannikolta etelään). Braunschweigissa Chemnitz tekikin varsinaisen elämäntyönsä ensin superintendentin apulaisena (1554–1567) ja sitten superintendenttinä eli käytännössä piispana (1567–1586), toimien pitkään myös laajemman Braunschweigin herttuakunnan ruhtinaan, herttua **Juliuksen**, teologisena neuvonantajana. Kiinnostavasti Preus osoittaa, miten juoksevien mut-

ta tärkeiden kirkollisten velvollisuuksiensa keskellä Chemnitz löysi aikaa kirjoittaa sellaiset mestarilliset suurteokset kuin *Examen concilii tridentini* ("Trenton kirkolliskokouksen tarkastelu"), *De duabus naturis in Christo* ("Kahdesta luonnosta Kristuksessa") ja *Loci Theologici* ("Teologiset lokukset"; käytännössä kyse on dogmatiikan kokonaisesityksestä). Kaikkein tärkeimpänä Chemnitzin työn hedelmänä voitaneen silti pitää tunnustuskirjoihimme kuuluvaa *Yksimielisyyden ohjetta*, joka teoksena loi vankkaa ja kaivattua yhtenäisyyttä ja tunnustuksen yhteyttä eri alueiden luterilaisten kirkkojen välille ja jonka taustalla olleesta kuusihenkisestä teologiryhmästä Chemnitz mitä ilmeisimmin vaikutti lopulliseen teokseen eniten. Kirja myös valottaa Chemnitzin viranhoidon raskaampia vaiheita, mm. kun hän piti välttämättömänä puuttua erääseen suurta pahennusta herättäneeseen pappisvihkimykseen, jonka herttua Julius järjesti, mitä nuhdetta Julius ei ottanut vastaan, vaan erotti Chemnitzin herttuakunnan laajuudesta neuvonantajan tehtävästään.

Preusin kirjan äärellä lukija saa hyvässä mielessä kokea lukeneensa kokonaisen kirjan täydeltä kiinnostavaa, innostavaa ja antoisaa sisältöä jo ennen kuin hän edes pääsee kirjan kolmanteen osaan, joka esittelee Chemnitzin teologian sisältöä. Chemnitzin teologiaa ei kirjan tässä osassa tosin esitellä laajuudeltaan, vaan keskittyen aiheisiin, joista Chemnitz omasta ajastaan ja ympäristöstään nousevista syistä kirjoitti eniten ja joissa hän on tiettyssä mielessä omaleimaisimmillaan sekä jois-

sa hänen jälkivaikutuksensa on suurin. Aiheet, joita Preus näin Chemnitziltä esittelee, ovat oppi Raamatusta, Kristuksen persoonasta (mihin osaltaan liittyy ehtoollisoppi) sekä vanhurskauttamisoppi; näiden lisäksi otetaan epilogin puolella esiin muista syistä mutta hyvin kauniisti Chemnitzin oppi rukouksesta. Näistä katsauksista riittää lukijalle yhtä jos toista opittavaa. Halki esittelynsä Preus päästää jatkuvasti Chemnitzin itsensä ääneen siteeraten tätä tiuhaan.

Tyylillisesti Preus kirjoittaa niin, ettei pyri häivyttämään itseään jonkinlaisen objektiivisuuden verhon taa, vaan esittää tapahtumista tulkintoja ja ottaa niihin myös kantaa; ajattelen, että tämä tekee kirjasta jotenkin henkilökohtaisemman ja siten kiintoisamman. Lisäksi erinäiset tulkinnat vaikuttavat kerta toisensa jälkeen olevan hyvin perusteltuja. Preus myös kirjoittaa arvostan Chemnitziä ilmeisen selvästi hyvin korkealle – ja kirjan sisällön perusteella voinee sanoa, ettei lainkaan aiheetta. Jos kirjassa voisikin joissakin kohdin mahdollisesti parantaa esityksen jäsenystä ja selkeyttä, saa se suurimmalta osin edetä sivulta toiselle suuren kiinnostuksen vallassa ja selkeällä opastuksella. Vastaavasti voidaan mainita, että vaikka arvosteltavassa laitoksessa esiintyykin siellä täällä tiettyjä kielenhuollollisia puutteita, osoittaisi huonoa makua takertua niihin tilanteessa, jossa olemme saaneet suomeksi sisältönsä puolesta niinkin hienon, tärkeän ja antoisan teoksen kuin *Toinen Martti* Martin Chemnitzin elämäkertana ja teologian esittelynä on.

Kokonaisuutena voin suositella kir-

jaa lämpimästi jokaiselle, joka haluaa parantaa tietojaan historiallisesta luterilaisuudesta ja päästä paremmin kosketuksiin luterilaisten isiemme, tässä tapauksessa Martin Chemnitzin, kanssa, tai joka teologian sisällön kannalta on kiinnostunut saamaan esittelyn raamattuteologian, kristologian tai vanhurskauttamisopin aiheista niin kuin ne myöhäisen uskonpuhdistusajan luterilaisuudessa on esitetty. Parhaiten teos arvioni mukaan soveltuu luettavaksi luterilaiselle tai luterilaisuudesta kiinnostuneelle teologian opiskelijalle, valmistuneelle teologille tai muulle henkilölle, joka tuntee jonkin verran uskonpuhdistuksen tapahtumia (Lutherin elinajalta) ja jolla on jonkinlainen käsitys

luterilaisesta tunnustuksesta ja dogmaatiikasta. Kirjaa voi olla suositeltavaa lukea niin, että saatavilla on Saksan kartta (nykykartta riittää hyvin) ja Pyhä Raamattu. Teologian sisällön osalta (kirjan osa 3) voi myös olla mielekästä kirjan lukemisen jälkeen jatkaa mahdollisuuksien mukaan varsinaisille lähteille eli lukemaan Chemnitzin teologisia kirjoituksia itsejään. Näistä onkin jopa suomeksi ilahduttavasti ilmestynyt vastikään myös Concordian julkaisemana Chemnitzin teos *Enchiridion: Taivaallisten opinkohtien käsikirja* (2023).

Kirja-arvostelu Perustalehden numerossa 6/2024

KRISTUKSEN RIEMULLISESTA YLÖSNOUSEMISESTA

Stefan Prätorius (1536–1603)

Onko Kristus ylösnousemisellansakin ansainnut minulle jotakin?

On, sanomattoman paljon, niin ettemme tässä elämässämme voi kylliksi käsitellä Kristuksen ylösnousemisen suurta voimaa ja hyötyä. Apostoli Paavali tunnustaa itsestänsä Fil. 3:12, ettei hän vielä käsittänyt Kristuksen ylösnousemisen voimaa, vaan ahkeroi joka päivä sitä käsittääkseen.

Luther Kirkkopostillassansa pääsiäispäivän evankeliumissa selittää myöskin tämän kappaleen sisältävän pelkkää lohdutusta, iloa ja autuutta ja sellaista

voimaa, jonka vasta tulevassa elämässämme voimme täydellisesti tuntea ja käsittää.

Ja Huonepostillassansa hän kirjoittaa: ”Sinä et voi kuvailla Kristuksen ylösnousemista ja voittoa kyllin suureksi.”

Samoin hän kirjoittaa: ”Tätä kallista kappaletta harvat oikein saarnaavat ja vielä harvemmat oikein käsittävät.”

Brentius kirjoittaa pääsiäispäivän saarnassa: ”Kristus on ylösnousemisellansa tuottanut ihmisille niin suuria aarteita, ettei enkelikään voisi sitä kylliksi selittää.”

Ja vaikka minä tiedänkin kykenemätömyyteni oikein käsittämään tätä suur-

ta oppia ja vapaasti tunnustan kuuluvani niitten joukkoon, jotka eivät voi sitä kyllin arvokkaasti saarnata, tahdon minä kuitenkin, Jumalan nimeä avuksi huutaen, tutkia tätä kallista asiaa ja opettaa rakkaille lukijoilleni, mitä minä Jumalan avulla voin siitä käsittää.

Siinä teet hyvin. Sano siis minulle kykyi mukaan, mitä hyötyä on minulla Kristuksen ylösnousemisesta?

Ensimmäinen hyöty hänen ylösnousemisestansa on meidän oma ylösnousemisemme.

Herramme Jeesuksen Kristuksen ylösnouseminen on meidän ylösnousemisemme, joka meidän tulee pitää omamamme; sillä niin kuin Herran kuolema on meidän kuolemamme, niin on myös hänen ylösnousemisensa meidän ylösnousemisemme.

Kuinka on Kristuksen kuolema meidän kuolemamme ja hänen ylösnousemisensa meidän ylösnousemisemme?

Kristuksen kuolema on meidän kuolemamme siten, että me olemme hänessä samalla ristiinnaulitut ja kuolleet, sen ihmeellisen yhteyden tähden, joka yhdistää meidät yhdeksi ruumiiksi hänen kanssansa. Hänen kuolemansa on meidän kuolemamme, koska hän on kuollut meidän edestämme, jotta me saisimme rauhan sydämeemme. Koska hän on kuollut edestämme, täytyy siitä seurata, että me hänen kuolemansa kautta olemme pelastetut kaikesta siitä, jonka tähden hän on kuoleman kärsinyt, nimit-

täin synneistä, Jumalan vihasta ja iankaikkisesta kuolemasta. Samoin on hänen ylösnousemisensa meidän ylösnousemisemme, nimittäin, että me hänessä ja hänen kanssansa olemme nousseet ylös kuolleista tahi että hän nousi ylös meidän edestämme ja hyväksemme; sillä jokainen kastettu ja uskovainen kristitty on Kristuksessa, ja mitä Kristus on ja tekee, sitä kristittykin on ja tekee, ja kaikki mitä Kristuksesta on puhuttu, se soveltuu myös uskovaan kristittyyn. Jos siis Kristuksen ylösnousemisen kunnia on meidänkin, on siitä tietysti seurauksena, että me olemme siihen vaetetetuja niin kuin ihanaan pukuun ja olemme kuin kuolemasta heränneet uudet ihmiset ja saamme siitä iloita yhtä paljon kuin Kristus itsekin. Pidä siis itseäsi samanlaisena kuin ylösnoussutta Herraa Kristustakin, sillä hän on sinun peilisi. Sano vapaasti: minä olin kuollut, mutta nyt olen Kristuksessa kuolleista ylösnoussut ja olen siis yhtä kunniallinen ja vapaa kuin Kristuskin. Sellaisina tulee meidän oppia pitämään itseämme.

Mitä sanoo siitä Luther?

Lutherin todistukset

Pääsiäispäivän evankeliumista hän kirjoittaa: ”Mitä tämä arvokas henkilö, Jeesus Kristus, on toimittanut, se koskee sinua, minua ja meitä kaikkia; sillä itseänsä varten ei hän tarvinnut sellaista voittoa, vielä vähemmän tarvitsi hänen itsensä tähden tulla ihmiseksi, kärsiä ja kuolla.”

Samoin Luther kirjoittaa: ”Itsensä tähden ei hän syntynyt maailmaan eikä antanut piinata itseänsä ristillä, vaan

hän on kantanut meidän syntimme ja omalla kuolemallaan vapahtanut meidät iankaikkisesta kuolemasta. Samoin ei hän myöskään ole noussut kuolleista eikä astunut ylös taivaaseen itsensä tähden.”

Onko Raamattukin samaa mieltä?

Tähän kuuluvat seuraavat Raamatun ydinlauseet:

Room. 6:5: ”Sillä jos me olemme hänen kanssaan yhteenkasvaneita yhtäläisessä kuolemassa, niin olemme samoin myös yhtäläisessä ylösnousemuksessa.” Se on: me olemme hänen kanssaan kuolleet ja ylösnousseet.

Ef. 2:5: ”Jumala... on tehnyt meidät... eläviksi Kristuksen kanssa.”

Samoin j. 6: ”... yhdessä hänen kanssaan herättänyt ja ... asettanut meidät taivaallisiin.” Apostoli Paavali tarkoitti: me emme enää ole maailman lapsia, synnin ja kuoleman alaisia, vaan me olemme taivaan ruhtinaita, iankaikkisella vanhurskaudella ja elämällä koristettuja.

Sen tähden hän sanoo Room. 6:13: ”Antakaa itsenne, kuolleista eläviksi tullessa, Jumalalle.” Hän ei tahdo, että me enää pidämme itseämme syntisinä, kuolevina ihmisinä, vaan elävinä ja pyhinä.

Oi, Herra Jumala, jospa minulla olisi niin voimakas ääni, että voisin tätä saarnata itselleni ja muille, vakuuttaakseni, että jo olemme Kristuksessa kuolleista ylösnousseet ja hänessä elä-

viä pyhimyksiä. Minkä ilon tuottaisi se meille ja kuinka ylenkatseellisesti halveksisimme silloin perkelettä ja maailmaa.

5. Minkälaisia siis olemme Kristuksessa hänen ylösnousemisensa tähden?

Me olemme täynnä vanhurskautta ja elämää.

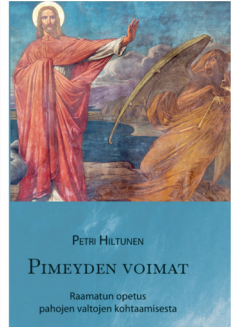
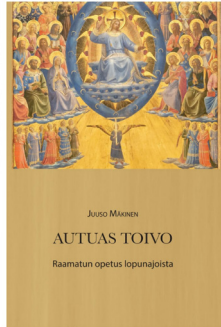
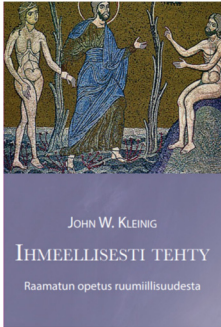
Olemme sellaisia ihmisiä, jotka ovat riisuneet päältänsä synnin ja kuoleman ja pukeneet itsensä pelkkään vanhurskauteen ja elämään; sillä samoin kuin Herra Kristus haudassa heitti pois synnin ja kuoleman ja uusi Kristus nousi ylös, pukeutuneena vanhurskauteen ja elämään, samoin olemme me hänessä ja hänen kanssansa samassa haudassa riisuneet pois synnin ja kuoleman ja tulleet uusiksi ihmisiksi täynnä vanhurskautta ja elämää. Room. 4:25: ”Hän on alttiiksi annettu meidän rikostemme tähden”, se on: että hän maksaisi syntimme eli kuolemallaan kuollettaisi meissä synnin ja kuoleman. ”... ja kuolleista herätetty meidän vanhurskauttamisemme tähden”, että me nimitäin hänessä tulisimme vanhurskauden ja elämän lapsiksi; sillä niin kuin hän ylösnousemisensa jälkeen ei ole mitään muuta kuin pelkkää vanhurskautta ja elämää, niin emme mekään ole hänessä muuta kuin pelkkää vanhurskautta ja elämää, sillä hän on meidän päämme.

Stefan Prätorius, Hengellinen aarreaitta, s. 166–169. Sley. Helsinki 1942.

Concordia-julkaisusarjassa ilmestyneet kirjat:

1	Robert D. Preus:	Kristuksen kirkon usko ja nykyajan raamatuntutkimus. 1995. 5 €
2	Hannu Lehtonen (toim.):	Syttyneitä sydämiä. Ajankohtaiskirja vanhurskauttamisesta. 1996. nid. 5 € / sid. 10 €
3	Siegbert Becker:	Kaukainen voittolaulu. Ilmestyskirjan selitys. 2. painos. 2013. 10 €
4	Kalle Jokinen:	Lohduttakaa, lohduttakaa. 2. painos, 2021. 12 €
5	Robert D. Preus:	Raamatun inspiraatio. Tutkimus 1600-luvun luterilaisten dogmaattikkojen teologiasta. 1999. 10 €
6	Tom G. A. Hardt:	Luther ja Raamatun sanainspiraatio. Luther och Skriftens verbalinspiration. En kritisk analys av Miikka Ruokanens bok ”Doctrina divinitus inspiratae. Martin Luther’s position in the ecumenical problem of biblical inspiration”. (Kaksikielinen) 2006. 8 €
7	Martti Luther:	Kirkon sananpalvelijoiden asettamisesta. 2009. 8 €
8	Martti Luther:	Korkean veisun selitys. 2011. 10 €
9	Hermann Sasse:	Tämä on minun ruumiini. Lutherin taistelu ehtoollisen reaaliapresenssin puolesta. 2011. 15 €
10	Werner Elert:	Ehtoollinen ja kirkollinen yhteys varhaiskirkossa. 2013. 15 €
11	Robert D. Preus:	Vanhurskauttaminen ja Rooma. 2014. 10 €
12	Hugo Odeberg:	Kristus Vanhassa testamentissa. 2015. 8 €
13	Jürgen Diestelmann:	Luther vai Melanchthon? 2016. 10 €
14	Robert D. Preus:	Sisälle tunnustukseen. Lyhyt johdanto luterilaisiin tunnustuskirjoihin ja niiden teologiaan. 2017. 10 €
15	Eino Sormunen:	Uskon mies. Martti Lutherin elämä. 2017. 10 €
16	David P. Scaer:	Sisälle tunnustuskirjojen historiaan. 2018. 10 €
17	John R. Stephenson:	Eskatologia. 2018. 15 €
18	David P. Scaer:	Pyhä kaste. 2018. 15 €
19	Martti Luther:	95 teesin selitys. 2018. 12 €
20	Reijo Arkkila:	Sana – kaste – ehtoollinen. Kolme todistajaa taivastiellä. 2020. 8 €
21	H. J. Pätälä – P. J. I. Kurvinen:	Raamatullinen uskonoppi. 2020. 12 €
22	Vesa Savolainen:	Elämisen ja kuoleamisen taito. Ars vivendi et moriendi. 2021. 12 €
23	Martti Luther:	Armahda minua, Jumala. Psalmin 51 selitys. 2022. 10 €
24	Jacob Preus:	Toinen Martti. Martin Chemnitzin elämä ja teologia. 2022. 15 €
25	Martin Chemnitz:	Kuninkaan Pojan häät. Jumalan lasten iankaikkisesta valitsemuksesta. 2022. 10 €
26	Martin Chemnitz:	Enchiridion – Taivaallisten opinkohtien käsikirja. 2023. 20 €
27	Martti Luther:	Kirjeitä paimenille. Apostoli Paavalin selitys ensimmäiseen kirjeeseen Timoteukselle sekä kirjeisiin Titukselle ja Filemonille. 2023. 20 €
28	Salomon Gesner:	Psalmien ylistyspuhe. 2024. 10 €
29	Vesa Savolainen:	Turva- ja lepopaikka Kristuksessa. 2024. 12 €
30	Martti Luther	Vähä ja Iso katekismus. 2024. nid. 5 €
31	Reijo Arkkila	Kaste, uudestisyntyminen ja lapsen usko. 2024. nid. 10 €

Lähetysshiippakunnan julkaisemia uusia kirjoja!

- **Kleinig, J. W.:** Ihmeellisesti tehty. Raamatun opetus ruumiillisuudesta. 20€.
- **Mäkinen, Juuso:** Autuas toivo. Raamatun opetus lopunajoista. 20€.
- **Mäkinen, Juuso:** Kristuksessa valitut pelastukseen. Pelastusvarmuus ja ennaltamääräminen. 20€.
- **Hiltunen, Petri:** Pimeyden voimat. Raamatun opetus pahojen valtojen kohtaamisesta. 20€.

Toim. 3-6€ /lähetys

Tilaukset myös Luther-divarista!

0440772233, lutherdivari@gmail.com

Luther-Divarin uusi sivupiste avattu!
os. Mannerheimintie 43, Hki.
Avoinna pe-la klo 12-17. Tervetuloa!

Tätä Concordian numeroa on lähetetty
näytelehtenä useille kirja-asiakkaille ja ystäville.
Olemme kiitollisia kaikista uusista tilauksista
lehdellemme!

Yst. terv. Toimitus

MEIDÄN TÄHTEMME

Totisesti, meidän sairautemme hän kantoi, meidän kipumme hän sälytti päällensä. Me pidimme häntä rangaistuna, Jumalan lyömänä ja vaivamana. Jes. 53:4.

Saarnattuaan suloisesti rakkaan Herramme Jeesuksen kärsimyksestä pyhä profeetta lisää nyt myös, minkä tähden hänen on täytynyt kärsiä ja mitä hän sillä on saanut aikaan. Tässä hän perustelee uskomme syvällistä ja välttämätöntä, vanhurskautusta koskevaa kohtaa: me uskomme Kristuksen tulleen piinatuksi ja surmatuksi meidän tähtemme, niin kuin Paavali opettaa, että Kristus tuli kiroukseksi meidän edestämme. Ei näet riitä, että tiedät Kristuksen kärsineen, sinun tulee myös tietää sen hyöty. Toisin sanoen: sinun tulee uskoa, niin kuin profeetta tässä vakuuttaa, että hän on kantanut meidän sairautemme, ettei hän ole kärsinyt itsensä tahi omien syntiensä tähden, vaan meidän tähtemme; toisin sanoen, että hän on kantanut kaiken sen vaivan ja sairauden sekä koonnut ja päällensä sälyttänyt kaiken sen kivun, joka meidän, kurjien syntisten, olisi pitänyt kärsiä ja kantaa. Ken siis oikein ymmärtää ja tietää nämä Raamatun sanat, hän on jo oppinut kristillisyytemme ja uskomme ytimen ja sisällön. Katso, tästä rikkaasta ja täydestä lähteestä apostoli Paavali on saanut nuo monet armorikkaat kirjeensä ja ottanut koko virran ja suuren paljouden autuaallisia ja lohdullisia lauseita.

Tästä siis voit päättää ja voimallisesti ja varmasti todeksi osoittaa, että ihmisten kaikki vaiva ja työ itselleen armollisen Jumalan hankkimiseksi on kirottua ja että kaikki viisaus, vanhurskaus ja pyhyys, kaikki hyvät teot ja ansiot, joilla ihmiset pyrkivät etsimään ja ansaitsemaan autuutta ilman rakasta Herraa Kristusta, ovat kirottuja. Kaikki se, minkä ihmiset saavat aikaan, jää syrjään ja syöstään kumoon tällä ainoalla lauseella, jonka tästä luemme: Kristus on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden. Jos siis on totta, että hän on kärsinyt meidän edestämme, niin meidän vanhurskaustemme, hyvät tekomme ja ansiomme, joihin uskalsimme, on mitättömänä, jopa roskana pidettävä. Näin meidän täytyy astua ulos omasta itsestämme sekä kaikesta sydämeistämme luottaa ja uskaltaa vieraaseen vanhurskauteen, niin että vahvasti uskoen tartumme ja pitäydymme siihen vanhurskauteen, jota ei voida nähdä eikä tuntea ja joka ainoastaan sanassa meille tarjotaan ja lahjoitetaan.

Martti Luther, Hengellinen virvoittaja, s. 152–153. SLEY. Helsinki 1952.

**”Sillä me emme voi
mitään totuutta
vastaan, vaan
totuuden puolesta.”
2. Kor. 13:8**

Tilaa Concordia!

SANAN JA HENGEN YHTYMYS

Jokaisen hengellisen vaikutuksen ihmisessä saa aikaan Pyhä Henki, joka toimii ainoastaan sanan kautta. Hengen pyhittävää työtä ei voida erottaa sanan vaikuttavuudesta. Henki ei tahdo vaikuttaa Jumalan sanasta erillään. Quenstedt sanoo: ”Jumala ei vaikuta erillään sanasta eikä sana erillään Jumalasta, vaan Jumala vaikuttaa sanan kanssa ja sanan kautta, ja sana vaikuttaa Jumalan kanssa ja Jumalan lahjoittamalla voimalla.” Kääntymyksen vaikuttaminen ja kaikki hengellinen vaikutus täytyy varsinaisesti omistaa Hengelle, mutta tämä ei tee sanasta elotonta välikappaletta, jolla ei ole itsessään voimaa. Sanaa kutsutaan vasaraksi (Jer. 23:29), paimensauvaksi (Ps. 23:4) ja valtikaksi (Ps. 45:7), jotka kaikki ovat passiivisia välikappaleita, mutta sitä kutsutaan myös eläväksi ja katoamattomaksi siemeneksi (1 Piet. 1:23), tuleksi (Jer. 23:29), sateeksi ja kasteeksi (5 Moos. 32:2), lampuksi, joka valaisee (Ps. 119:105) ja hunajaksi (Ps. 119:103). Näin ollen jumalallisen säätämysten ja voiman välittämisen tähden Raamattu ja Jumalan sana on itsessään varustettu voimalla uudestisyntyttää ja vaikuttaa kääntymys.

Robert D. Preus, Raamatun inspiraatio, s. 160–161. Concordia 1999.

CONCORDIA-toimituskunta

Päätoimittaja:

Hannu Lehtonen, Kotikuja 2, 63800 Soini, **044-3355105**, hannu.lehtonen@concordia.fi

Toimittajat:

Halvar Sandell, Ounasvaarantie 7 D, 00970 Helsinki, **044-5736700**, halvar.sandell@gmail.com
Petri Kivenheimo, Venuskentie 6 V 216, 01480 Vantaa, **044-5515443**, petri.kivenheimo@gmail.com
Miikkael Halonen, Haapaperhosentie 29 C, 00410 Hki. **044-0862118**, miikkael.halonen@gmail.com

Toimitussihteeri:

Hannu Halonen, Fabianinkatu 13 A 1, 00130 Helsinki, **0440-772233**, hannu.halonen@concordia.fi

Media-assistentti:

Marko Oikarinen, Halssilanrinne 11 A as 11, 40400 Jyväskylä, **045-8693344**, oikarinenmarko@gmail.com

Concordia ry:n puheenjohtaja:

Ville Melanen, Kyrölänkatu 8 B 57, 15210 Lahti, **044-2931406**, villemelanen@hotmail.com

Avustajat ja neuvottelukunta: Reijo Arkkila, *Hämeenlinna*, Tord Carlström, *Porvoo*, Petri Hiltunen, *Kouvola*, Jukka ja Juha Huotari, *Kirkkonummi*, Ahti Iivonen, *Kankaanpää*, Markus Kirla, *Turku*, Lasse Lappalainen, *Helsinki*, Sakari Meinilä, *Italia*, Jouni Mensalo, *Loimaa*, Juha Muukkonen, *Tornio*, Juuso Mäkinen, *Helsinki*, Kalle Pajala, *Helsinki*, Roger Pettersson, *Ähtävä*, Timo Salmela, *Kuopio*, Ken Takaki, *Helsinki*, Tero Tulkki, *Helsinki*, Isto Vuorio, *Vantaa*, Esa Yli-Vainio, *Seinäjoki*

Yhdyshenkilöt ja asiamiehet: Magnus Dahlbacka, *Kruunupyö*, Petri Hanhinen, *Ruukki*, Juha Heinilä, *Vantaa*, Esko Herronen, *Kälviä*, Jukka Jäntti, *Pori*, Kari Kemppainen, *Karstula*, Samuel Kettunen, *Lappi*, Timo Kitunen, *Helsinki*, Arto Rannila, *Jalasjärvi*, Mika Rantanen, *Pori*, Vesa Savolainen, *Kempele*, Jukka Teininen, *Forssa*

CONCORDIA on kuusi kertaa vuodessa ilmestyvä teologis-kirkollinen julkaisu, joista kaksi ovat uutuuskirjoja. Lehteä ja kirjoja julkaisee Concordia ry ja kustantaa Luther-Kirjat Oy. Yksin Raamattu ja siitä johdettu puhdas luterilainen oppi, sekä uskonpuhdistus ovat CONCORDIA-lehden lähtökohta ja ohjelma. CONCORDIA-lehti haluaa tukea luterilaista tunnustuksellisuutta seurakunnissamme.

Tilaukset toimitussihteeriltä tai tilisiirtolomakkeella. Vuonna 2025 kestotilaushintana 32 €, vuositilaus 33 €, sekä sähköpostin liitteenä neljä lehteä 22 € vuosi. ”Kannatustilaus” 42 € sis. lehdistä lisäksi myös sähköpostin liitteenä. Lehti- ja kirjatilaukset **Luther-Kirjat Oy:n** tilille: **F193 5512 0020 0098 82**. Concordia ry:n kannatustili: **F159 5512 0020 0089 42**

TOIMITUKSEN OSOITE: Fabianinkatu 13, 00130 Helsinki

”Herran sana pysyy iankaikkisesti” 1. Piet. 1:25 ISSN 1237-3028